KOLOMAN ŽATKOVIČ:

JAGERSKOJE VL'IJANIJE

I

BOR'BA PROTIV TOHO V ISTORII MUKAČEVSKOJ GREČESKOHO OBRJADA DIOCEZII.

ISTORIČESKIJ OČERK.

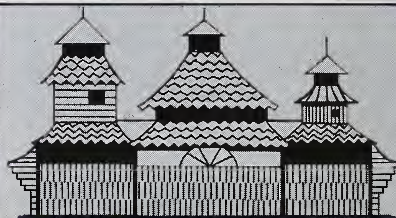

PEREVELI:

Dr. P. I. ZEEDICK i A. M. SMOR.

Typografia Amerikanskoho Russkoho Viestnika, Homestead, Pa.

KOLOMAN ŽATKOVIČ:

JAGERSKOJE VL'IJANIJE

— I —

BOR'BA PROTIV TOHO V ISTORII MUKAČEVSKOJ GREČESKOHO OBRJADA DIOCEZII.

ISTORIČESKIJ OČERK.

PEREVELI:

Dr. P. I. ZEEDICK i A. M. SMOR.

Typografia Amerikanskoho Russkoho Viestnika, Homestead, Pa.

PREDISLOVIJE.

Istorija našej Grekokaftoličeskoj Cerkvi povtoriteľno sviďiteľstvujet o tom, čto žizň napolnena borboju. Eta kniha soderžit v sebi opisanije takoj borby, kotoraja byla dolha i kotoruju naši predki provadili protiv jagerskich episkopov, kotoryje staralisja uničtožiti i v rabstvi deržati starodavnuju mukačevskuju grekokaftoličeskuju dioceziju. Eta borba načalasja sejčas posľi svjazanija Svjatoj Unii, to jesť ot 1646 r. i prodolžalasja až do smerti episkopa Joanna Bradač. Choťa istorija etoj borby ďilajet smutnoje vpečatlinije na čitateľa, vsetaki my možeme nazyvati eti storony našej cerkovnoj istorii samymi blesťaščimi, ibo oni predstavľajut nam heroičnyj primir našich predkov, kotoryje umili mudro boroniti svoju cerkov i svoj vostočnyj obrjad. Naši predki, naši svjaščenniki i episkopy, kotoryje žili v vyššepomjanutom perioďi choťa byli bidny, často byli bez vsjakoj pomoči i neraz sľidovalo im borotisja protiv mnohich storon, ne upali duchom! Oni znali, čto pravda na ich storoňi i čto Boh s nimi, ibo Boh ne v siľi, no v pravďi. I posľi dolhoj borby naši slavny predki zviťažili, pobidili nad vorohami mukačevskoj grekokaftoličeskoj diocezii.

Eta kniha byla napisana na maďarskom jazyki perom bl. p. Kolomana Žatkovič, kotoryj odin iz lučšich karpatorusskich istorikov. My, nižepodpisavšiisja vzjali na sebe trud perevedenija etoho sočinenija na naš russkij jazyk, čtoby naši amerikanskije karpatorusskije braťa i sestry mohli čitati o slavnoj borbi našich predkov i mohli učitisja iz primira ich.

Borba našich predkov protiv jagerskoho vlijanija dajet nam odnu velikuju nauku: čto iz čestno provadženoj borby,

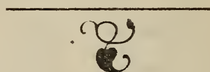
iz borby, kotoraja provaditsja ne v interesi personaľnych vyhod, ne za ličnuju slavu no za ideji, za pravdu, vyjdet dobroje ďilo. Posľidstvije borby protiv jagerskoho vlijanija bylo polnaja pobida, samostojnosť mukačevskoj grekokaftoličeskoj diocezii i načatije odnoho radostnoho razvitija grekokaftoličeskoj cerkvi v starom kraju. Eta borba byla proboju žiznesposobnosti i v toj probi grekokaftoličeskij karpato-russkij narod pokazal svitu, čto on chočet žiti i imijet polnoje pravo žiti v svojej viri i po svojemu vostočnomu obrjadu svobodno i dostojno.

Vozmožno istorija i na nas položit takuju probu. My dolžny učitisja iz primira našich predkov.

S počtenijem:

Dr. PETR Iv. ZEEDICK,
Hl. Ŀikar Sojedinenija.

Dr. A. M. SMOR,
Vypom. Redaktor A. R. V.

KOLOMAN ŽATKOVIČ:

JAGERSKOJE VL'IJANIJE

i bor'ba protiv toho v istorii mukačevskoj grečeskoho obrjada diocezii.

Iz točki zrinija pisanija istorii naš vik dostojno možet nazyvatisja vikom monografij, (t. j. opisanijem odnoho predmeta). V minuvšosti ťi, kotory zanimalisja s pisanijem istoriji, složili plody svojich nabludenij i izučenij vo veliki tomy knih. No sehodňa ne mnohije imijut smilosti načati pisanije obsčoj istorii odnoho naroda. Takoje ďilajut toľko umy imijusčije ďijstviteľnuju sposobnosť. Iskateli istorii dnes' po boľšoj časti zadovoľatsja častičnym opisanijem odnoj ili druhoj časti politiki, obsčestva, remesla, iskustva ili torhovľi.

Na tot vopros, čto kotoryj iz vyššepomjanutych naprjamov jesť lučšim, otvičati lehkoje ďilo, jesli podumajeme to, čto istorija po slovam odnoho otličnoho čelovika jesť polem sraženija, (borby), i jesli ne zabudeme o tom, čto jesli takoje pole borby, sraženija jesť opisano iz boľše storon, ťim lučše možeme uznati jeho. Blahodarja monografičeskomu naprjamu pisanija istorii dnes' my možeme predstaviti častičnyj, no točnyj obraz sebi o prošlych pojednych sobytijach otečestva i naroda. Choťa eto radostnoje, vsetaki dolžny my skazati i to, čto jesť mnoho takich storon istorii, kotora jesče ne našla obdumannoho, starateľnoho izučateľa, iskateľa, choťa by podrobňijšoje tolkovanije takich storon v mnohich slučajach jasňijše predstavilo nam obsčuju istoriju otečestva. Taka zanedbana storona istorii naprimir istoria uhrorusskoho ili jak mnohi kažut, podkarpatorusskoho naroda. Odnako i to treba ustanoviti, čto eta istorija

jesť vo mnohich otnošenijach očeň oduševľajusča trohateľna i poučiteľna nastoľko, čto oplatitsja zanimatisja s neju.

Vozmožno, čto poodny tak dumajut, čto eto moje tverždenije ne praviľnoje, bo mnohije uže zanimalisja s etoju časťu istorii, naprimir v svojich sočinenijach Basilovič: "Fundatio Koriatovichiana", — Lučkaj: "Historia Carpaticorum Ruthenorum", — Duliškovič: "Istoričeskija čerty", direktno; Hevenessy, Szirmay, Bardossy, Baluďanskij, Mészáros že indirektno. No ety spomjanuty primiry ne mohut oproverhnuti točnosť mojeho tverždenija, poneže oni liš sobrali cinnyj material, ale ne napisali praviľnoj istorii, ili že pisali na takom jazyki, kotoryj dnes' čitateľi ne rozumijut. Mnohije naprimir, obraščali vnimanije na to, čtoby žertvovali svoji sily dľa dopolnenija nedostatkov opisanija istorii podkarpatorusskoho naroda. No ja dolžen priznati uže teper', čto daže i taka zadača, jaka jesť opisanije obsčoj istorii podkarpatorusskoho naroda, perevyšajet moji sily. Pravi proto ja ohraničil moju robotu dľa korotkoho, jasnoho predstavlenija toho, že **jak načalasja, jaki pričiny imila tota bor'ba, jaku prodolžal podkarpatorusskij narod, virniki grečeskoho obrjada mukačevskoj diocezii protiv jagerskich episkopov i svjasčennikov latinskoho obrjada ot 1689 do 1771 hoda.**

Pričiny, tečenije i posľidstvija etoj bor'by soderžat v sebi mnoho interesnych čert ne liš k istorii podkarpatorusskoho naroda, no otnositeľno toho vika, v kotorom eta bor'ba prodolžalasja, jak iz političeskoj, tak obsčestvennoj i kuľturnoj točki zrinija. Naďijusja, čto každyj ľubiteľ istorii najdet v etom opisaniji mnoho poleznych informacij.

Pered načatijem častičnoho opisanija etoj bor'by, nužnym sčitaju zajaviti to, čto ja dolžen zanimatisja časami s takimi ďilami takže, kotory ne prinadležat k predmetu v točnom smysľi slova, no vsetaki javľajutsja potrebnymi dľa točnoho porozumlenija bor'by voobsče i osobenno dľa toho, čtoby čitateľ bezstoronno moh suditi nad osobami, kotoryje ihrali roľ v etoj bor'bi.

I.

Jesli pravda to, čto istorik Palman hovorit, čto meždu vsimi narodnosťami byvajuscimi na Uhorščiňi, slavjanskija narodnosti suť samymi pervymi, tohda smilo možeme tverditi to, čto karpatorossy byli žiteľami toj territorii, hde teper' byvajut, uže pered prichodom maďar. Mnohije vozmožno somňivajutsja v etom, osobenno jesli čitali sočinenija takich, kotoryje tverďat, čto pervyje russkije prišli vmisťi s maďarami, ili pozdňijše s vyhnannym podoľskim kňazem Koriatovičem. No nužno podumati tot fakt, čto maďary uže najšli ľudej slavjanskoho

jazyka na okolici Mukačeva i Užhoroda i čto o pereseleniji etoho slavjanskoho naroda na druhoje misto ne najdeme nijakich istoričeskch dannych. I tak sľidujet nam skazati, čto ťi slavjany, kotorych maďary najšli kolo Mukačeva i Užhoroda, byli russkije. Iz druhoj storony my uže znajeme, čto takoje tverždenije, buďto by kňaz Korjatovič, vyhnannyj iz Podolii, prišol s 40,000 ľudej, daže, jak poodny tverďat 40,000 semejstv kolo 1360 h. i polučil ot koroľa Velikoho Ludviga mukačevskoje-makovickoje kňažestvo, jesť prosto smišnym. Jesli by Korjatovič imil byl 40,000 ľudej, tohda by on ne ostavil byl svoju rodnuju zemľu tak lehko i ne hľadal byl sebi pritulišče na čužiňi. No kohda ja skažu, čto maďary uže najšli russkich ľudej na Karpatach, s tym ne oproverhaju toje tverždenije, čto posľi prichoda maďar, pod tečenijem sľidujuščich stoľitij čislo pervych russkich ne uboľšalosja pozdňijšimi russkimi prišelcami, kotoryje prichodili ili vmisťi s maďarami, ili že s kňazem Korjatovičem. Bo liš takim sposobom možeme porazumiti to, čto russkij narod, kotoryj snačala byval toľko v Berežskoj župi, i na krajach Užanskoj i Ugočanskoj žup, nastoľko razširilsja pozdňijše, čto dnes' boľšinstvo obyvateľstva v Zemplinskoj, Marmarošskoj, Satmarskoj i Šarišskoj župach russkoje.

Karpatorusskij narod uže pered prichodom maďar prisluchal k vostočnoj cerkvi i po boľšoj virojatnosti odna diocezija iz pannonskich sedem, byla dľa nich. L'ubov' karpatorusskoho naroda k vostočnoj cerkvi obsčeizvistna byla vsehda i etu ľubov ni latinizujusčaja propaganda zapadnoj cerkvi, ni nasiľstvennoje postupovanije protestantizma ne mohli uslabiti. Vozmožno, čto poodny somňivajutsja v etom i ňiby imijut dokazateľstvo na protivnoje. No, jesli by i našlisja izjatija, takich jesť ne mnoho i tak možeme skazati, čto eti maločislennyja izjatija služat dľa potverždenija toho, čto my vysše skazali. Virnosť karpatorusskoho naroda k vostočnoj cerkvi predstavitsja najlučše v tom, čto kohda nastalo velikoje razďilenije vo cerkvi i to na zapadnuju i na vostočnuju, tohda karpatorossy prikľučilisja k vostočnoj cerkvi i otďilenno ot zapadnoj žili až do 1646 h., ne smotrja na to, čto pod tečenijem boľše stoľit maďarski koroľi vsimi sposobami staralisja uničtožiti vsjakoje protivlenije rimskomu prestolu iz storony naroda. Dostatočno primititi takoje ďijstvovanije Velikoho Ludviga, choťa odnako nužno ustanoviti i to, čto Velikij Ludvig ne bezpokojil karpatorossov v ich religiji, no tohda že susidnyj rumunskij narod, vsľidstvije religijnoho prenasľidovanija prinužden byl ostaviti svoju starodavnuju zemľu.

Pojedny tverďat, čto karpatorusskij narod žil sojedinenno

s Rimom až do vika povstanij, to jesť do vika reformacij i liš tohda, vsľidstvije nasiľstvennostej, otorvalsja ot Rimskoho Prestola. Takoje zakľučenije ne viditsja praviľnym. Dľa potverždenija mojeho ustanovlenija ne imiju dostatočnych istoričeskich faktov, poneže starodavny dokumenty jak naprimir: "Osnovnoje Pismo" Korjatoviča i "Pismo Privilegij" Elisavety iz konca XIV.-ho stoľitija ničeho ne soderžat v sebi otnositeľno vysšespomjanutoho ďila. Ale dľa potverždenija mojeho ustanovlenija spominaju to, čto Velikij Ludvig ne moh postupovati protiv karpatorusskoho naroda strože, jak ďilal to protiv valachov. Eto bylo vsľidstvije svojej politiki v Poľsči, hde mnoho pravoslavnych russkich bylo i v blahoj voľi kotorych Velikij Ludvig nuždalsja. Jesliby on prenasľidoval byl karpatorossov, to nechorošo povľijalo bylo by na russkich v Poľsči. Bezsomňiteľno, takoje povedenije otčuždalo bylo by ich ot Velikoho Ludviga. Druha pričina že to, čto sam kňaz' Fteodor Korjatovič i jeho storonniki byli pravoslavnymi, nesojedinennymi s Rimskim Prestolom. Daľšaja pričina mojeho tverždenija to, čto jesli by karpatorusskij narod otorvalsja byl ot Rima liš vo viki reformacii, tohda by takoje razlučenije ne slučilosja bylo v takoj obščnosti povsjudu, čto v 1646 h., kohda raschodilosja o unii, ves' narod byl pravoslavnym.

Čto vsi karpatorossy ostavili rimskuju cerkov' kohda vostočna razlučilasja s neju, sľidujet iz toho tože, čto uže v 1614 h. Georgij Homonnay staralsja o uniji, choťa bez uspicha.

V sreďi karpatorusskoho naroda premnoho rabotali v interessi unii rimokaftoličeskije archisvjaščenniki, v diocezijach hde russkij narod žil, jak naprimir jagerskij episkop i ostrihomskij archijepiskop, kotory byli v ďijstviteľnosti načinateľami dviženija uniji. Zasluhi pro sije im treba pripisovati. Obsčeizvistno, čto na uniju naklonnosť najboľša byla u ťich karpatorossov, kotory nachodilis' pod vlasťu ostrihomskoho archiepiskopa, t. j. v susidstvi spišskoj kapituly i na territorijach bliz stolici jagerskoho episkopa ležaščich. Vo dokumenťi o Uniji v 1646 h. nachoďatsja liš imena poslancev Zemplinskoj, Užskoj, Spišskoj i Šarišskoj žup.

Stremlenija dľa sozdanija unii meždu karpatorossami sovpadajut s pojavlenijem Jezuitskoho Čina. Jak jezuity razprostraňalisja v Evropi, posľi soveršenija unii russkoho naroda v Poľšči, oni posylali časami ko karpatorossam živuščim vo Vengriji poodnych sposobňijšich monachov-uniatov, daže laikov dľa propagandy v interesi Unii. Jezuity, kotorych Sofia Bathory poslala v Mukačevo i humenskij Georgij Drugeth zaselil v Užhorod, važňijšim sčitali navesti karpatorossov na

uniju, čim zanimatisja s protestantami, čto inače imilo by byti pervobytnoju zadačoju jezuitov. **Pod vľijanijem jezuitov samyje lučšije i prominentnyje karpatorossy ostavili ne "schizmu" — pravoslavije, no vostočnuju cerkov. Proto praviľno tverdit episkop Bačinskij, čto jezuity boľšuju škodu zapričinili karpatorusskomu narodu iz vsich toček zrinija, jak samy kalvinisty.** — O roboťi jezuitov otnositeľno navernenija protestantov na kaftolicizm, jedva najdeme sľidy.

Stolica episkopa karpatorusskoho byla Mukačevo. Jezuity iz sej pričiny izbrali Mukačevo sebi dľa centra ich ďijstvovanija. Neuniatski (pravoslavny) episkopy byvali v monastyrji osnovannom Koriatovičem na Černeckoj hori, na sivero ot Mukačeva. Treba znati to, čto otpovidno discipliňi vostočnoj, episkop byl izbran iz meždu monachov i jesli by episkop ne byl monachom, tohda dolžen byl složiti monašeskij obit i vstupiti v monastyrj. Taka disciplina vostočnoj cerkvi, kačestvo tohdašnoho svjasčenstva i toje obstojateľstvo, čto ves' dochodok episkopa sostojal iz 4 rejnskich guldenov ot každoj odnoj parafii jako "katedratikum" i platňa za pojedny archisvjasčenničeski (episkopski) vysluhi, jak vysvjaščenije svjasčennikov, birmovanije, posvjasčenije oleja, cerkvi i t. d., možet nam vyjasniti, čto po boľšoj časti izbrali episkopa iz sredi monachov, kotory ne nuždalisja v svitskich roskošach i vo velikich dochodkach. Jezuity nasampered staralisja dostati na ich storonu žitelej monastyrja na Černečoj Hori, bo duže dobri znali, čto jesli eto udasťsja im, tohda v sľid hlavnoho monastyrja idut ne liš druhije monastyrji, no i ves' russkij narod, kotoryj imil hlubokoje dovirije k svojim monacham. Stremlenija jezuitov uspišny byli. Sije dokažet nam **smutna doľa Episkopa Vasilija Tarasoviča** (1634—1648), kotoryj pod vľijanijem poľskich uniatov, choťa znal, čto s tym naťahnet na sebe hňiv kňaza Georgija Rakovcija, kotoryj potverdil jeho episkopstvo, vsetaki perešol na uniju. Vsľidstvije seho, Joann Ballingh, kapitan mukačevskoho zamka, dňa 19-ho Decembra 1640. hoda, kohda na prazdnik Sv. Otca Nikolaja episkop skončil Bohosluženije, nasiľstvenno uvlek jeho ot oltarja i v episkopskich odeždach vzjal jeho do ťurmy v Mukačevskom zamki. Sej episkop vysvobodilsja iz ťurmy liš na energičnoje trebovanije koroľa Ferdinanda III. v 1642 h. no liš na korotkoje vremja, bo Ballingh jesče toho že hoda snova arestoval jeho. Blahodarja chodatajstvovaniju koroľa Ferdinanda III. snova vysvobodilsja, ale prinužden byl zrezignovati iz episkopstva i pereselitisja v horod Nagy-Kallo, hde žil do svojej smerti (1648) iz ročnoho milodara 200 guldenov, čto jemu platiti razporjažal

Ferdinand III. Tut nužno nam zastanovitisja dľa tolkovanija mnoho nejasnych ďil v žizni ep. Tarasoviča.

Suť mnohije, kotory tverďat po Basiloviču, čto Tarasovič byl uniatom vnačaľi, liš pod natiskom Ballingha i radi izbiženija neprijemnostej perejšol na pravoslavije, i čto Ballingh proto arestoval jeho, poneže navernulsja do unii. Ale takoje tverždenije bezosnovnoje, jesli podumajeme, čto arďilski kňazi vsjakim sposobom staralisja zaderžati karpatorossov ot unii, bo naďijalisja, čto tak lekše budet priobristi virnikov iz nich dľa protestantizma. Sije viditsja logičnym, bo nužno znati, čto pravoslavnych (neuniatov) nikto ne podporoval i byli nezaščiščeny. Na druhoj storoňi uniaty byli podporovany s latinskim svjasčenstvom i korolevskim dvorom. Kňaz Rakovcij potverdil episkopstvo Tarasoviča bez soprotivlenija. On seho ne sďilal byl, jesli by Tarasovič byl uniatom. Ep. Tarasovič chodil k neuniatskomu episkopu v Jassy v interesi svojeho vysvjasčenija za episkopa. Jesli by byl on uniatom, seho ne sďilal by. Iz izjavlenija primata Lippay, iz dňa 2-ho julija, 1654 h., kotoroje on zaslal ko kongregaciji razširenija viry znajeme, čto pered 1648 h. vsi mukačevski episkopy byli neuniaty. Voobsče možeme skazati to, čto otnositeľno istorii Mukačevskoj Diocezii ne imijeme mnoho dannych až do XVII.-ho stoľitija. Do 1458 hoda ňit nijakoho dokumenta o suščestvovaniji mukačevskoho episkopstva i do 1689 h., to jesť do osnovanija apostoľskoho vikariata, ne imijeme imenoslova episkopov i dostovirnych dannych kasateľno obstojateľstv ich ďijstvovanija. Daže ťi dokumenty, dannyja, jaki imijeme ne čtoby vyjasnili, no radše zatemňajut storony tohdašnoj istorii kasateľno mukačevskoho episkopstva. Vsetaki čto do episkopstva Tarasoviča i na sobytija posľi jeho smerti slučavšijasja imijeme mnoho dannych, s pomočiju kotorych vozmožno uznati pričiny hlavňijšich sobytij, odnako i vyjasňatsja i ďila meňšoho značenija.

O ďiľi episkopa Tarasoviča najboľše možno uznati iz ťich protestov, kotory vydali protiv arestovanija jeho Joann Marinič, sabolčskij archidiakon i Stefan Varro archiprotojerej jagerskij, — daľše iz pisma koroľa Ferdinanda III., k Rakociju i Ballinghu v interessi Tarasoviča, i iz razporjaženij dannych Sigismundu Jaršy, tohdašňomu podžupanu Saťmarskoj župy, kotoryj byl poslancem koroľa ko kňazu Rakocij v ďiľi Tarasoviča, — i, vkonec iz toho zajavlenija, kotoroje Tarasovič podpisal dňa 12-ho julija, 1641 hoda, na osnovi kotoraho potomu Ballingh uvoľnil Tarasoviča.... Da pozvolitsja nam korotše zanimatisja so sim spomjanutym zajavlenijem Tarasoviča, choťa to ne jesť

svjazano ťisňijše s opisanijem bor'by mukačevskoj eparchii protiv jagerskoho vľijanija. Tarasovič, jak my spominali, podpisal sije zajavlenije proto, čtoby byl vypuščen iz ťurmy, i zato obisčal deržatisja ot vseho, s čim moh by naťahnuti na sebe hňiv kňaza. Na pervom misťi, naturaľno, dolžen byl obisčati, čto perestanet prodolžati stremlenija svoji pro uniju, no takoho otkryto zajaviti ne bylo vozmožno. Nužno bylo jemu uvažati na političeski pričiny v otnošeniji s kňazem Rakocij. Vsetaki, čtoby čitateľi mohli jeho jasno porazumiti, pišet sľidujuščoje: "Čto posľidnymi časami ja naťah na sebe hňiv mojeho milostivaho hosudarja, Vysokodostojnaho Kňaza Arďiľskoho; -- byli peresmotreny s nim i dokazany dvi skarhi protiv meňa, — i sudebnym putem vyjasneno, čto ja vinovat." — K semu dodal i obisčanije, čto: "protiv ich (t. j. kňaza i Ballingha) voľi i protiv starodavnych obyčajev i protiv porjadka ničeho ne sďilaju." —

Episkop Tarasovič, čtoby moh vysvoboditisja iz ťurmy, poobiščal v treťoj točki svojeho zajavlenija, čto ne budet prinimati svjaščennikov ni učitelej iz Poľšči, tohda že, v prediduščej točki svojeho zajavlenija toržestvenno obiščal, čto sorvet vsjaki snošenija s Poľščoj. Sii dva obiščanija on dolžen byl položiti v svoje zajavlenije, bo, jak spomjanuto bylo, uniatski svjaščenniki i učiteľi prichodili iz Poľšči po pokazaniju jezuitov razprostraňati uniju meždu karpatorossami. I tak, koli Tarasovič otkryto otkazalsja ot soobščenija s russkimi, žijuščimi v Poľšči, s tym odnovremenno udovletvoril želaniju Kňaza, kotoromu nijak ne ľubilosja razprostranenije unii. Nužno tut odnako primiti to, čto Kňaz Rakovcij i Ballingh ťim lehče mohli bezpokojiti Tarasoviča pro uniju, poneže Tarasovič ne byl cilkom bezchibnym i v innych otnošenijach.

Slučaj Tarasoviča, ďijstvovanije jezuitov, uniatskich svjaščennikov i učitelej prišedšich iz Poľšči doveli odnu časť svjaščenstva karpatorusskoho do toho ubiždenija, čto liš takim sposobom možno vysvoboditisja iz pod uhnetenija protestantov, i liš tak možno naďijatisja, čto mizerna doľa svjasčenstva materiaľno i moraľno ulučšajetsja, jesli šmarit upornosť svoju na bok i vedet svoje stado v lono katoličeskoj cerkvi i tak ďilaja, priobrijet sebi ne liš blahoje podporovanije mohuščestvennoho i povľijateľnoho katoličeskoho verchovnaho svjaščenstva, no s tym takže blahovolenije korolevskoho dvora. Parthenius Petr Rostošinskij i Dimitrij Kornickij vyražali sije ubiždenije svjaščenstva ješče v žizňi Tarasoviča, to jesť v 1645 r. pered Heorhijem Jakusičom, kotoryj byl jagerskim episkopom, kotoroho prosili, čtoby vzjal ďilo unii karpatorossov v svoi ruki.

Vsľidstvije seho prošenija Jakusič sozval mukačevskoje svjaščenstvo v užhorodskij zamok dňa 24-ho apriľa 1646 r. Na tom sobori mukačevskij klir byl reprezentovan 63-mi svjaščennikami, kotory, na vozzvanije Jakusiča zajavili svoju naklonnosť priňati uniju i složili aposfoľskoje viroispovidanije v ruki Jakusiča. Choťa protokol seho sobora neizvistnyj i neotkrytyj i do dnešnoho času, my znajeme, čto unija byla prijata ne bezuslovno v 1646 r., no pod trema uslovijami, kotory suť sľidujuščii: 1. čto zabezpečitsja dľa nich nenarušimosť vostočnoho obrjada, 2. svobodnoje pravo na to, čtoby oni mohli izbrati sebi episkopov svojich, kotorych rimskij papa potverdit, 3. čto polučat vsi ťi preimuščestvenny prava, jaki imilo rimokaftoličeskoje svjaščenstvo. Vpročem najboľše možno uznati o ďiľi soveršenija unii iz spomjanutoho uže memoranda primasa Lippay-a i iz toho pisma čto sedmero archidiakonov dňa 15-ho Januara 1652 r. v Užhoroďi podpisali i v kotorom uvidomľajut Papu Inokentija X. o soveršeniji unii i prosjat jeho, čtoby priňal novych virnikov pod svoje otcovskoje pokroviteľstvo.

Čtoby unija, soveršenna v r. 1646, polučila potverždenije, Rostošinskij, kotoroho my posemu korotko nazyvajeme Parthenijem Petrom, i kotoroho jak namistnika Tarasoviča, svjaščenstvo ochotnym javľalosja izbrati za nasľidnika Tarasoviča, — pojavilsja na sinoďi v Velikoj Subbotiňi v 1648 r. i tam otporučal ďilo unii v blahovolenije Lippaja. Lippay uvidomil synod o sem radostnom sobytiji i poobiščal, čto vse možlivoje sďilajet, čtoby v Rimi tri spomjanuty uslovija unii byli priňaty i čtoby Parthenij, kotoroho svjaščenstvo mukačevskoj diocezii vsjakim puťem choťilo za svojeho episkopa, posľi smerti Tarasoviča, polučil udobrenije v Rimi. Obisčal i to, čto budet staratisja u koroľa, čtoby uniatskoje svjaščenstvo polučilo vsi ťi prava i privilegiji, kotoryja imijut svjasčenniki latinskoho obrjada. Primas Lippay skoro polučil dobruju priležitosť ispolniti svoi obiščanija. Ješče v tečeniji toho roka Tarasovič umer i boľšinstvo svjaščenstva, to jesť 400 iz 600, holosovalo na Parthenija, ne smotrja na jeho stanovišče otnositeľno unii, iz časti iz ubiždenija, iz časti že iz strachu ot kľatvy Tarasoviča, s kotoroj Tarasovič strašil pered svojej smerťu vsich ťich, kotory ne holosovali by na Parthenija. Ale izbranije Parthenija za episkopa liš tohda mohlo statis' pravosiľnym, jesliby polučilo udobrenije ot Rimskoho Papy, i posľi polučenija takoho papskoho udobrenija dalsja by vysvjatiti v episkopy jakimnibuď episkopom latinskoho obrjada ili uniatskoho. No obstojateľstva byli taki, čto Parthenij prinužden byl datisja vysvjatiti v episkopy, ješče pered polučenijem papskoho udobrenija

ne uniatskimi episkopami. D'ilo bylo tak: posl'i arestovanija Tarasoviča, Ballingh dal izbrati za episkopa ňiskoľkimi svjaščennikami iz okolici Mukačeva, Sofronija Juska, ob osobi kotoroho inače duže malo znajeme i kotoryj byl episkopom liš za koroteňkij čas, bo Ballingh ješče toho-že roka dal izbrati druhoho episkopa v osobi Porfisa Ardan i razporjažal, čto každa odna cerkov dolžna platiti jemu dva guldeny v platňu. Sich dvoch kreaturov Ballingha ne mnohije iz svjaščenstva priznali za episkopov v žizňi Tarasoviča, poneže znali, čto nezakonno byli izbranny i v ich izbraniji boľšuju zasluhu imijut Ballingh i kalvinisty duchovniki Mukačevskoj okolici, jak samy russki svjasčenniki i sii dva nezakonny episkopy d'ijstvovali bez žadnoho vysvjaščenija, jak Lippay svid'iteľstvujet o sem. Parthenij vid'il, čto pod dannymi obstojateľstvami liš takim sposobom možet zabezpečiti sebi episkopskoje kreslo oprotiv Ardana, kotoroho podporoval Kňaz, jesli udastsja jemu vysvjatitisja ješče pered vysvjaščenijem Ardana. No sije ne bylo by vozmožno, jesliby on čekal byl na udobrenije Papy. Zato on tak rišil, čto dastsja vysvjatiti ješče pered polučenijem udobrenija. Ale bez papskoho udobrenija ne moh on ni dumati na to, čtob jakij-nibuď latinskoho obrjada ili uniatskij episkop vysvjatil jeho, zato, — posl'i smerti Tarasoviča išol v Ardiľ i tam dalsja vysvjatiti v episkopy bilogradskim episkopom Simeonom, bistrickim episkopom Savoju i Grigorijem, moldavskim episkopom, jak o sem svid'iteľstvujet Diploma episkopa Simeona iz r. 1651. Vsi sii episkopy byli pravoslavny. Parthenij spišil s Diplomoj episkopa Simeona k primasu Lippay i tam opravdal svoje strannoje postupovanije nastoľko uspišno, čto Lippay ne liš priznal jeho mukačevskim episkopom, no v svojej hramot'i iz dňa 5-ho Septembra 1651 r. udobril izbranije Parthenija v nad'iji papskoho udobrenija, čtoby s tym uspokojiti sentiment i rozkazal mukačevskomu svjaščenstvu i virnikam toj diocezii, čtoby povinovalisja novomu episkopu.

Posemu, naturaľno, Lippay musil pisati v Rim v interessi toho, čtoby unia čimskorše byla priznana i Parthenij udobren v episkopstvi. No pered tym, jak sije sd'ilati moh, napisal Partheniju rozkaz, čtoby on sozval prominentňijšich svjaščennikov, kotory naj napišut odno predloženije v sem d'il'i do Rimu, poneže russkoje svjaščenstvo direktno ne uvidomilo Rimskij Prestol o soveršeniji v Užhorod'i v r. 1646 unii i ne prosilo o priznaniji toj. Na sovit Lippay-a sobralisja sedmi archidiakoni iz uniatskoho svjaščenstva v Užhorod'i dňa 15-ho Januara 1652 hoda i napisali na russkom jazyki vyšespomjanutyj Memorand k Papi Innokentiju X. Sej Memorand ale, koli iz

odnoj storony uvidomľajet Papu o soveršeniji unii, odnako prosit i udobrenije Parthenija v episkopskom kresľi, uporožnennom so smerťu Tarasoviča. Posľi predloženija seho Memoranda začal ďijstvovati za zabezpečenije unii, vlastivo že interesov Parthenija. Uže dňa 19-ho Julija 1652 h. zaslal svoje predloženije k Kongregacii Razširenija Viry v sem ďiľi, v kotorom prosil Kongregaciju na to, čtoby chodatajstvovala u Papy, čtoby unia byla priznana i Parthenij udobren i osvobožden ot irregularnosti v jaku on pal, koli byvši uniatskim svjaščennikom dalsja vysvjatiti v episkopy pravoslavnymi episkopami. Na sije predloženije spomjanuta Kongregacia na svojem zasidaniji dňa 2-ho oktobra v 1652 h. poderžannom, na naverchovanije kardinala Trivulti rišila predložiti pros'bu Lippay-a rimskomu papi otporučateľno, ale prežde toho ožidala podrobňijši izviščenija o ďiľi. Vsľidstvije seho rišenija Kongregacii primas Lippay zaslal k Kongregacii odin obširňijšij Memorand, dano iz dňa 2-ho Julija 1654 h., kotoryj jesť duže cinnym iz točki zrinija istorii Mukačevskoj Diocezii. V vsem Memoranďi, kotoryj po slovam Lučkaja: "tanto gratior, quod de diocesi Munkacs publica et officiosa descriptio Lippaiana sit prima", Lippay dolžen byl v pervom rjaďi otvičati na voprositeľny točki Kongregacii, ale on pered tym, čtoby sije sďilal byl, cileobraznym sčital podati virnyj i podrobnyj obraz tohdašnoho položenija mukačevskoj diocezii i k semu priložiti i statističeski tablicy, vykaz, o čisľi uniatskich i ne-uniatskich svjasčennikov v suščestvujuščich županach. S tym on ostavil nam dostovirnyj dokument o tohdašnoj situacii. Iz seho Memoranda my uznajeme to, čto k mukačevskoj neuniatskoj diocezii prisluchali vsi ťi vostočnoho obrjada virniki, kotory — izjavše Maramorošsku županu, — žili po oblasťam teperišnych mukačevskoj, prjaševskoj i velikoj varadinskoj diocezij. Sej že Memorand dajet nam duže smutnyj, choťa interesantnyj obraz o materiaľnoj i moraľnoj zališennosti svjaščenstva.

Obraz smutnoho položenija russkoho svjaščenstva predstavľajetsja jasňijše iz pisem episkopa Vološinovskoho (1670-75) i iz "Diarium"-a pervoho aposto ľskoho vikarija, Josifa De Camellis (1689-1706).

Iz etich pisanij doznajemesja o tom, čto materiaľnoje položenije svjaščenstva v mukačevskoj diocezii ni v čem ne različalosja ot suďby poraboščennych kripostnych, poneže svjaščenstvo samo tak objazanno bylo ispolniti kripostny dolžnosti, jak jeho, poddanyje dvorjanam, virniki. Daže, možeme skazati, čto eti ťahary ješče ťaželije byli dľa svjaščennikov, jak o tom sviďiteľstvujut mnohi dokumenty, poneže dvorjany, v tom viku,

na territorijach, hde russkij narod žil, byli protestanty, kotory nenaviďili vostočnuju cerkov' i v tom viki religioznych borb, ostrijše prenasľidovali svjaščennikov, jak virnikov. Neraz slučilosja takoje, čto pomiščik ot oltarja otvlek svjaščennika na kripostnu robotu. K etomu nužno vzjati vo vnimanije i to, čto v tom viki ves' dochodok svjaščennika proizvelsja iz jakoj-nibuď meňšoho količestva zemľi i iz skromnych žertv virnikov. Eti žertvy ne mohli byti značiteľňijšimi uže iz toj samoj pričiny, bo jedva bylo takoje selo, hde nachodilsja byl liš odin svjaščennik, no v selach, po razmiru, bylo 2, 3, 4, 5, daže 8 svjaščennikov. Zato zvyk kazati episkop Bačinskij: "skoľko potokov stoľko popikov." Posľidstvije seho smutnoho materiaľnoho položenija bylo to, čto svjaščenstvo meňšim izjatijem, jedva stojalo kuľturno vysše svojich virnikov; raznica byla toľko ta, čto svjaščenniki umili čitati kirilliku, znali jak — tak pisati i končiti cerkovny otpravy. Čto to ďijstviteľno tak bylo, lehko možeme ubiditisja o tom, jesli čitajeme, čto učenije svjaščennikov až do serediny XVII.-ho stoľitija sostojalo iz toho, čto pojedny svjaščenniki vzjali svojich synov, jesli že ne imili takich, ta syna ďaka, ili kotoroho nibuď zamožnoho gazdy, do sebe, učili ich čitati, pisati pečatanny bukvy i skončiti cerkovny služenija. Potomu, koli na sije dalasja priležitosť, predstavili episkopu ich, neraz uže ženatych, boľše jak 30 ľitnych mužčin, kotoryje obyčajno zanimalisja s zemleďilijem, i episkop, na prošenije i otporučanije svjaščennika, sejčas vysvjatil ich v svjaščenniki, dal im jakij-nibuď porožňij prichod, ili že posvjatil ich za diakona i poslal k dakotoromu staršomu svjaščenniku, jak pomočnika s tym, čto pod tečenijem ňiskoľko rokov, jak diakony, upražňalisja v svjaščennoďijstvovaniji, i udostoili sja na vysvjaščenije.

Iz pod seho pravila v svitskom svjaščenstvi ne bylo mnoho izjatij až do 1701 r., koli ježeročno dľa mukačevskoj diocezii s pozvolenijem primasa Kolloniča začali vysvjatiti trech svjaščennikov, kotory učilisja s pomočju fundacii Jakova Jahn, kanonika v Peči. Ale takimi izjatijami javľalisja byti liš ťi osoby v svitskom svjaščenstvi, kotory proischodili iz zamožnych, dvorjanskich familij i blahodarja svojim lučšim materiaľnym položenijam, byli v sostojaniji choditi v publičny školy. Iz seho možno porazumiti potomu i to, čto pročto ne vidno imena ni odnaho svitskoho svjaščennika v istoriji mukačevskoj diocezii až do XVIII.-ho stoľitija, i pročto ihrali monachi hlavňijšuju roľ v mukačevskoj diocezii, kotory deržali za svoju dolžnosť razvivati obrazovanije i tak priobrili sebi potrebnuju umstvennuju vyšestepennosť. Jesli že my chočeme točňijše predstaviti

sebi obraz odnoho svjasčennika iz mukačevskoj diocezii, kotoryj žil pered XVIII-ym stoľitijem, to ne budet nam duže trudno, treba smotriti liš na ľuboho kresťanina iz vyššoj Bereckoj ili inoj župy, i voobražati na jeho lice borodu. Že takij obraz ne budet netočnym, to dokazujet i "Diarium" episkopa De Camellis, iz kotoroho uznajeme, čto ješče i na župnych svjaščenničeskich soborach, kotoryje on poderžal, svjaščenniki pojavilisja v šubach, v bočkorach, so taňistroj i jedva našlisja odin-dva takije, kotory imili jaku-taku svjaščenničeskuju odeždu. Pravi pro siju pričinu De Camellis vydal ostrijšoje razporjaženije, čto každyj svjaščennik dolžen nositi čestnuju svjaščenničeskuju odeždu, jesli chočet služiti pri oltarji. Liš vo vremja De Camellisa začalo svjaščenstvo priličňijše oďivatisja, jak o sem sviďiteľstvujet Lučkaj. — Ale i tak vzjalo mnoho času, poka svjaščenničeska odežda stalasja obyčajnoju meždu svjaščennikami. Sije dokazujet i obščeizvistna anekdota, kotoraja davajetsja iz ust do ust meždu svjaščenstvom mukačevskoj diocezii i kotora proischodit ješče iz konca XIX.-ho stoľitija. Vozmožno, čto takoje bytije nikoli ne slučilosja, ale ďijstviteľnoje ďilo, čto sija anekdota duže točno karakterizujet položenije.

Svjaščennik richtujetsja idti k episkopu. "Ženo", kažet on svojej supruhi: "hde moja reverenda?" — "Ta to fajnyj vopros!" kažet mu popaďa, "ta ne znaješ, že s neju komiň zatkali 'sme?" "Hde moj pojas?" sprašivajetsja daľše svjaščennik. — "Hde tvoj pojas? Ta ne znaješ, že ty sam povjazal s nim teľa?" — "Nu, lem kalap mi chibujet ješče' kažet svjaščennik. "Toho ani ne hľadaj" — otvičala jemu popaďa, — "bo ja dnes' položila v neho nasjudku." (kvoku na jajca.)

Posľi seho koroteňkoho pobočnoho razbiranija snova dolžny my vernutis' k ďijstviteľnomu predmetu. Posmotrim iz blizka, že na jaki točki prosila kongregacija razširenija viry otvit ot primaša Lippay? Perva točka byla: ne budet-li posvjaščenije Parthenija v episkopy pričinoj porušati prava susidnych rimo katoličeskich episkopov? Na sej vopros Lippay otvitil, čto poneže mukačevskaja ne-uniatskaja diocezija susčestvujet ot preždepamjatnych vremen i poneže, jak taka, nikoli ne byla imuščestvom ni jagerskoj ni ostrihomskoj dioceziji, ne dumajet, čto vysvjascenije Parthenija škodilo by im liš proto, bo prežnaja ne uniatska diocezija polučit uniatskoho episkopa. Druha točka byla: ne bylo by lučše, jesliby Parthenija vyimenovali liš za apostoľskoho vikarija? — na sije Lippay otvitil tak, čto choťa by taka raznica ne brosalasja v glaza nevižestvennoho naroda i svjaščenstva, — vsetaki to ne bylo by dobroje, poneže v sem slučji imili by vysvjatiti Parthenija na titul druhoi dio-

cezii in partibus i tak neuniatski episkopy mohli by praviľno nadale nazyvatisja "mukačevskim episkopom."

Daľše, Parthenij v takom slučaji ne imil by prava trebovati nazad ťi majetki, jaki ot mukačevskoho monastyrja Vasilianov otobral kňaz Heorhij Rakovcij II. Posľi toho, čto on tak obširno opisal položenije ďil, Lippay sďilal takoje zakľučenije, čto neotminno nužno čim skorše udobriti Parthenija v mukačevskom episkopstvi.

Sije on urgoval i proto, poneže vsľidstvije otloženija okončateľnoho rišenija v sem ďiľi, mnohije iz ťich svjaščennikov, kotory prijali uniju, v 1646 r., snova vernulisja na pravoslavije. Vozzval vnimanije Rimskoho Prestola i na to, čto sije ďilo nužno sčitati ďilom navernenija na uniju odnoho ciloho naroda, i proto sije ďilo zaslužilo polnoje vnimanije apostoľskoho Prestola. Sej, iz vsjakoj točki zrinija važnyj, Memorand zapričinil to, čto nasľidnik pod tym časom pomeršoho papy Inokentija X., Aleksander VII. dal ciloje ďilo Lippayu na razrišenije.

Lippay vsľidstvije seho upolnomočenija snova vysvjatil Parthenija uslovno i osvobodil jeho iz pod irregularnosti, pod jaku on vpal ćerez to, čto dalsja vykropiti s pravoslavnymi episkopami i v svojem pastyrskom lisťi dňa 23-ho Julija 1655 r. ko vsim greko kaftoličeskim ľuďam v Maďarščiňi nazyval jeho ďijstviteľnym i zakonnym episkopom dľa nich i treboval ot nich poslušnosť v smysľi kanoničeskich zakonov k novomu episkopu. Pered tym ale, jak sej pastyrskij list Lippaya pojavilsja byl, Heorhij Drugeth, ci samovoľno, ili vsľidstvije chodatajstvovanija Lippaya, — ne izvistno nam, — v svojem zajavleniji iz dňa 31-ho Marta 1655 r. podal vsim greko kaftoličeskim svjaščennikam, kotory žili na jeho iminiji, vsi ťi prava i privilegiji, jaki imili tohda rimo kaftoličeski svjasčenniki, vsetaki s tym uslovijem, čto vmisto doteper ispolnennoj kripostnoj roboty, gr. kaftoličeski svjaščenniki dolžny budut platiti ježeročno 6 guľdenov vzamin. Udiviteľnoje nam to, čto v takom važnom ďiľi nihde ne spominajetsja o razporjaženiji ni koroľa, ni kňaza, choťa obsčeizvistno nam, čto až do vika Parthenija žaden episkop ne moh vstupiti v upražnenije svojich dolžnostej do toho časи, poka ne vyprosil i ne polučil udobrenije ot koroľa ili ot kňaza podľa toho, ci ťi vyssi župy nachodilisja pod vlasťu koroľa ili kňaza v časi izbranija episkopa.

Sije obstojateľstvo viditsja duže neobyčajnym. Ne možeme nijakim sposobom vyjasniti sebi to, čto koroľ ne mišalsja v ďilo, poneže Leopold I. v svojem dekreťi s dňa 10-ho novembra, 1659 r., v kotorom razporjažajet o darovaniji iminija mukačevskoj diocezii Partheniju, jak takže iz pismennoho raz-

porjaženija primasa Lippay-a s dňa 14-ho januarja 1660 r., v kotorom dal rozkaz bratislavskoj komori, čtoby urgovala u vdovici kňaza Heorhija Rakovcij II. vozvraščenije iminija mukačevskoho vasilianskoho monastyrja, — ňit spominanija o episkopstvi Parthenija, choťa on v tom časi uže ot 10—12 rokov upravľal mukačevskoju diocezijeju. Takže ňit slova o tom, že pročto vydavajutsja sii dokumenty dľa neho tak pozdno. No bezďijstvije kňaza v etom ďiľi ješče možno porozumiti, poneže on, jak Lippay primitil, vorožo otnosilsja k unii i, sľidovateľno, k predstaviteľu toj, k Partheniju i pokazal svoje nehodovanije ne liš s naprasnymi protestami, no takže s tym, čto posľi smerti episkopa Ardana vyimenoval druhoho episkopa v osobi Joanna Zekaň, kotoryj potom až do svojej smerti v 1684 r. iz svojeho mista roždenija, t. j. iz sela Mistice, hde osnoval monastyr' dľa čina Vasiliana, upravľal pravoslavnymi virnikami, čislo kotorych ne umeňšalosja značitelňijše posľi potverždenija i installacii Parthenija, jak to Lippay ožidal, poneže iz 600 svjasčennikov, po sviďiteľstvovaniju odnoho tohdašnoho svjasčennika, Michaila Andrella, jesče i v posľidnich rokach upravlenija Parthenija, 416 bylo na pravoslaviji. Ne znajeme točno, že koli umer Parthenij, ale na osnovi Diarium-a De Camellis-a možeme kazati, čto Parthenij umer v 1663-64 r. Potrebno bylo by malo podrobňijše zanimatisja tut s osoboju Parthenija. No k ispolneniju takoj zadači ne imijeme dostatočno dannych i možeme predstaviti liš duže slabyj obraz sebi ob osobi episkopa Parthenija. Znajeme, čto rodilsja v seľi Szakoly, v župi Sabolčskoj i čto v molodych rokach ješče vstupil v čin Vasilija i jak člen toho čina priobril lasku episkopa Tarasoviča i čerez to holosa nizšoho klira posľi smerti Tarasoviča.

Jak episkop, Parthenij jedva udovletvoril ožidanijem. Dľa dokazateľstva seho spominajeme to, čto v posľidnich rokach jeho žizni dva tretiny diocezii jeho jesče bylo na pravoslaviji, čto boľše, sija pravoslavna časť diocezii natoľko strachalasja ot unii, i nastoľko ne mohla sterpiti uniatov, čto na poodinokich mistach dopustilasja do najškandalňijšich prestuplenij, poneže publično spalila uniatski cerkovny knihi i innymi podobnymi sposobami vyražala svoju neterpimosť. Znavše sije, dolžny my priznati za pravdu slova Lučkaja, kotoryj so simi slovami okončit opisanije žizni Parthenija: "Audabiliter coepit et obscure finivit." (Slavno načal, ale neslavno skončil.)

Jak vyššespomjanuto, dannyja otnositeľno mukačevskoj diocezii až do vika Parthenija nedostatočny i maločislenny nastoľko, čto ne vozmožno sostaviti ni daže imenoslov episkopov i obstojateľstva ich žizni ne izvistny nam. Koli spominajeme

sije, odnako ne vykľučajeme i taku vozmožnosť, čto v istorii mukačevskoj diocezii, ješče i posľi Parthenija, najdutsja taki periody, na kotory ne imijeme dostatočnych informacij. Vik Tarasoviča i Parthenija, izjatijem posľidnich rokov ich, predstavľajetsja nam dostatočno jasno, ale o posľidnich rokach Parthenija i o perioďi, posľi jeho smerťi až do 1689 r. majže samo tak ne imijeme uvidomlenij, jak o rokach pered vika Tarasoviča. Pričiny seho javlenija po mňiniju istorikov različny. Po našemu mňiniju najhlavňijša pričina nachoditsja v tom, čto choťa iz sich 16—18 rokov ostalosja dľa nas boľše jak desjať dokumentov, kotory proischoďat ot archipastyrej mukačevskoj diocezii, ili ot druhich osob otnositeľno mukačevskich episkopov, vsetaki sii dokumenty liš uboľšajut zaputannosť, poneže v nich spominajetsja ne meňše, jak devjať episkopov, i to pod takim korotkim časom.

Jesli prinimajeme stanovišče Duliskoviča do vnimanija, tohda položenije naše lekšim stanet. On tverdit, čto pojasnenije takoho velikoho čisla episkopov nachoditsja v tom fakťi, čto v mukačevskoj dioceziji posľi smerti Tarasoviča, až do 1689 r. (daže až do 1734 r.) vsehda byli dva episkopy, to jesť odin uniatskij i odin pravoslavnyj. No ješče i tohda, jesli prijmeme takoje potolkovanije, ne možeme vyjasniti sebi dostatočno to, čto jakim pravom razporjažajet pribaltijskij ne-uniatskij episkop Theofan Maurocordati s dňa 13-ho apriľa 1677. v svojem maďarskom dekreťi o priňatiji svjaščenničeskoho čina i o ženitbi svjaščenstva bez toho, čtoby spominal episkopa Zekana, kotoryj tohda ješče žil. Tak samo ne možeme vyjasniti i to, že jakim pravom nosil Raphael Angelo, archiepiskop v Spalato, titul "administrator Munkacsiensis" i ťim meňše možeme porozumiti to, že dňa 15-ho junija 1688 v Satmar jakim pravom moh zaklikati k sebi Dimitrija Monastelli, szatmarskoho uniatskoho svjaščennika, koli čitajeme to, čto Leopold I. dňa 4-ho apriľa 1685 r. vyimenoval Monastellija za "moderatora" dľa grekokaftoličeskich virnikov v županach Satmar, Szabolcs, Ugocsa, Bereg i Ung, choťa v tom časi ne odnoho, no až dvoch episkopov imiła mukačevska diocezia, to jesť izbranoho narodom Methodija Rakoveckij, kotoryj siďil v Mukačevi i imenovanoho korolem Jeroma Lipnickij, kotoroho nikto ne priznal za episkopa. Lučše vseho vozmožno voobražati položenije točňijše s tym, jesli spominajeme tohdašny političeski sobytija. Oblasť mukačevskoj diocezii javľalasja polem nemiloserdnoho pochoda Joanna Kemeny, takže sraženija Vešelenija s Bohamom; tam soveršili svoji užasny učinkovanija i tak nazvany "labancy" Kobb-a.

Na osnovi seho možeme porazumiti to, ćtò sej vik jesť najsmutňijšim periodom v mukačevskoj diocezii, koli materiaľnoje položenije monastyrej nastoľko pohoršilosja, čto samy episkopy jak žebraki chodili s sela do sela i liš iz milodarov žili.

Nužno spominati i to, čto ošibalisja ťi, kotory naďijalisja, čto Partheniju udastsja dovesti uniju do pobidy, bo ďijstviteľnoje čislo uniatov bylo meňšoje posľi smerti Parthenija, jak v pervych rokach episkopstva jeho.

Že unia terpila veliki utraty podčas episkopstva Parthenija, to okremno dokazovati ne nužno. Obščeizvistne, čto verchny župy v tom časi byli pod vlasťu arďiľskich kňazov ili v vlasťi povstancev, kotory nemiloserdno prenasľidovali naklonnikov unii, bo v tom viďili virnosť k koroľu. Rezuľtat upadenija unii byl takij, čto v zaputannom položeniji, mnohije iz svjasčenstva pozvolili sebi taki kroki, jak vyzvali najostrijši karanija jak v zapadnoj tak i v vostočnoj cerkvi. Takij krok byl naprimir to, čto pojedny svjaščenniki ženilisja i druhijraz, jak se izvistno iz dokumentov Michaila Serbina archimandrita i diocezaľnoho administratora v r. 1675 v ďiľi zavidskoho svjaščennika Joanna Csepak, takže iz dokumentov ot Sofii Batory s dňa 10-ho januarja 1671 r. v ďiľi Vasilija, strabičovskoho svjaščennika. Taki kroki byli i vystuplenije iz svjaščenničeskoho čina, sudebny razporjaženija v supružeskich ďilach oprotiv kanoničeskich zakonov i inši prestuplenija o jakich možeme čitati v “Diarium”-i De Camellis-a. Jesli taže čitajeme dokumenty o nižestepennosti svjaščenstva tohdašnoho vika, i izvisčenija o babonach naroda, i jesli vozmeme v vnimanije, čto nevižestvo nikoli ne bylo materju kripkoj moraľnosti, ledva vozmožno nam podpisati slova vse chvaľajuščaho Basiloviča, kotoryj pišet o svjaščenstvi tohdašnom: “blahim i primirnym životom svojim i čerez točnaho podražanija obrjadov i usilovnoho vysluženija tajn, svjasčenstvo zmahalosja vospitati svoj narod postojanno, čto radše poterpilo vsjakoho roda stradanij i utratilo vse svoje iminije, čim otorvatisja ot otcevskoho obrjada i pravoslavnoj viry.”

Smutnoje položenije mukačevskoj diocezii napevno napolnilo serdce primasov kraja pečaľu, bo oni vsehda priznali za svoju dolžnosť podporovati ďilo unii, no v slučaji mukačevskoj diocezii, siju dolžnosť priznali osobenňijše proto, bo v tom viďili nasľidstvo, kotoroje ostavil dľa nich primas Lippay. No sije interessovanije za ďilom unii i pečaľ nad smutnym položenijem toj ne mohli vyražatisja v takom ďijstvovaniji, jake ispolniti želali archipastyri kraja, blahodarja neblahopolučeno-

mu političeskomu obstojateľstvu. Dolžny byli oni zadovolitisja s tym, poneže v takich sbalamučennych časach o vybori episkopa ni dumati ne bylo vozmožno, čtoby dali vyimenovati korolem odnoho uniatskoho svjasčennika iz Poľšči za episkopa mukačevskoj diocezii, poneže **imili boľšoje dovirije v svjaščenstvi iz Poľšči, jak v svjaščenstvi mukačevskoj diocezii.** Na osnovi takoho ubiždenija primas Secheny, vyklopotal u koroľa Leopolda I., čtoby vyimenoval Lipnickoho za mukačevskaho epikopa. No v sem času, koli političeski neporjadki dočasno perestali s pobiždenijem Tököly-a, Kolonič, kotoryj jak kardinal tohda prebyval v Rimi i choťil sebi priobristi zasluhi na polučenije dajakoj bohatšoj diocezii v Maďarščiňi, dumal, čto nastala pora zavesti korenny reformy v interesi zabespečenija pobidy unii v mukačevskoj dioceziji. Kollonič duže dobri byl informovan o položeniji mukačevskoj diocezii i znal, čto v interesi dovedenija ďil do porjadka potrebno vyimenovati za episkopa odnoho učennoho i energičnoho čelovika vyprobovannoj virnosti, kotoryj by moh zaprovaditi uniju v mukačevskoj dioceziji, — no i to ne bylo tajnosťu dľa neho, čto čelovika vlaďijuščaho takimi svojstvami jedva vozmožno najti v mukačevskoj dioceziji. Takoje ubiždenije dovelo Kolloniča do takoho zakľučenija, čto uniaty i tak ne dostanutsja daleko s Lipnickym, kotoroho vzjali sebi iz Poľšči, zato staralsja najti otpovidnu osobu v Rimi. No Kollonič ne moh duže skoro osuščestviti sije namirenije svoje, poneže znal i o tom, čto v mukačevskom monastyrji nachoditsja Meftodij Rakoveckij, kotoroho svjaščenstvo izbralo za episkopa i kotoryj tak praviľno možet nazyvati sebe episkopom i pravosiľno upražňal svoji archipastyrski prava. No sije obstojateľstvo, kotoroje nastoľko zaprepjatstvovalo Kolloniču v prevedeniji svojeho namirenija, nespoďivanno utratilo svoju važnosť.

Žil tohda v mukačevskom monastyrju, jak ihumen, odin monach, imja kotoroho bylo Petronij Kaminskij. D'ijstvovanije seho čelovika dalo soveršenno različnyj naprjam Kolloniču v perevedeniji svojich planov. Vyplatitsja zato podrobňijše zanimatisja s osoboju Kaminskoho. Kaminskij rodilsja v Poľšči i tam polučil svoje obrazovanije. Vlaďil vysokoju učennosťu, želanije unii v serdci jeho bylo horjačoje nastoľko, jake vozmožno bylo priobristi liš v jezuitskom monastyrji. Kaminskij v svojich ranšich rokach vstupil v Čin Vasilianov i jak čelovika vlaďijuščoho desjatmi jazykov, načalniki čina poslali v Chorvatiju dľa propovidanija unii. D'ijstvoval v Chorvatiji až do 1678 roka i koli s podobnym razporjaženijem byl preložen v mukačevskuju dioceziju, byl tam imenovan za uniatskoho

svjasčennika v Užhoroďi Serbinom, kotoryj takže iz Poľšči proischodil, ili Lipnickim. No ďijstvoval on v Užhoroďi liš za odin rok, bo pestis, kotoraja strašeznaja bolizň, svirjipstvovala v r. 1678 v horoďi, ščadila liš šesti famelij iz jeho virnikov i sije užasno povľijalo na jeho duševnoje nastrojenije. Ostavil zato svoj prichod i pošol na Sv. Zemľu, no ne moh tam dostatisja poneže na dorozi napali na jeho korabeľ morski razbojniki i vzjali jeho v pľin. Jak tlumač byl prodan v Konstantinopoľi. Udalosja jemu uťikati iz Konstantinopoľu i vernulsja v Poľšču. Koli tam počul, čto Mukačevo vysvobodilosja iz pod panovanija Tököly-a, vernulsja v Mukačevskij monastyrj, hďe jeho izbrali za ihumena i začal svoje ďijstvovanije, posľidstvije kotoroho bylo pervyjraz upadenije Rakoveckoho i vostanovlenije apostoľskaho vikariata, rezultatami kotoroho potom byli, — jagerskoje vľijanije i borba protiv toho. — Kaminskij imijet svoju najboľšu zasluhu v tom Memoranďi, kotoryj on zaslal Heorhiju Fenessy, tohdašnomu jagerskomu episkopu s dňa 20-ho Maja 1688 r.

V sem Memoranďi jeho ciľ byla ubiditi jagerskoho episkopa Fenessy-ho o tom, čto unia liš v tom slučaji možet razvivatisja v mukačevskoj dioceziji, jesli mukačevskij episkop vyimenujetsja za ritualnoho (obrjadnoho) vikarija k jagerskomu episkopu i budet žiti v Jagri. On podporoval sije i napered oproverhal vozmožny protivny argumenty s tym, čto na osnovi prava muk. diocezija i tak ne možet suščestvovati, poneže liš ihumeny mukač. monastyrja začali upotrebľati episkopskij titul i lehkim sposobom, na sej titul dalisja vysvjatiti v episkopy pravoslavnymi episkopami. Po jeho mňiniju Rakoveckij ne možet byti prepjatstvijem protiv perevedenija takoho projekta, poneže polučil vysvjascenije ot odnaho stranstvujuščaho pravoslavnoho episkopa i tak validnosť (pravoplatnosť) jeho vysvjaščenija ne bezsomňiteľna, i poneže byl vysvjaščen "e defectu scientiae" (t. j. bez dostatočnoho obrazovanija), jesť nepraviľna, takže iz točki zrinija moraľnosti jesť soblazniteľna, poneže iz časti vsľidstvije svojeho bezkrajnaho srebroľubija hotov soveršiti najskverňijši i najzlobňijši ďila, iz druhoj storony ne dasť nič na svoj obit virnosti k unii i jedva čekajet na priležitosť, čtoby stolba unii, Dimitrija Monastelli provalil i vozstanovil nanovo pravoslavije.

Dľa osuščestvlenija seho svojeho projekta Kaminskij otporučal, čtoby Fenessy prijal k sebi Lipnickoho i vysvjatil jeho v episkopy, kotoryj do toho času liš titul nosil, — ili, jesli uže soveršenno ne vozmožno ignorovati Rakoveckoho, naj prijmet k sebi Rakoveckoho, ale v sem slučaji naj vyimenujet

za vikarija dľa uniatov k Rakoveckomu takoho čelovika, virnosť kotoroho vyprobovana.

Povľijanije seho Memoranda različnoje po osobam; Duliskovič naprimir sovsim inače razmyšľajet o nem, jak episkop Eszterhazy. Pričina seho nachoditsja v ich položeniji i stanovišči. Vsetaki ja tak dumaju, čto každyj najdet v nem odno same, i se to, čto sostaviteľ-pisateľ seho Memoranda imil vysokoje obrazovanije, i čto jeho ambicijnosť, slavobažnosť majže perevyšajet jeho oduševlennosť pro uniju i čto tota ambicija neposčadit ťich, kotory jej v dorozi stojat. Sej memorand jesť bezsomňiteľnym dokazom dľa toho, čto koli v Kaminskom plamenil oheň oduševlennosti k unii, vsetaki mala v tom učasť jeho ambicija, — poneže s provalenijem Rakoveckoho, sobstvenno že s podvyšenijem iz Poľšči proischoďaščoho Lipnickoho, svjazanno i jeho podvyšenije, po krajnej miri do čina "generaľnoho vikarija". Kaminskij dostih svoju ciľ jesli choťil provaliti Rakoveckoho, ale za nasľidnika Rakoveckoho ne Lipnickij byl imenovan, jak on otporučal, i mistom prebyvanija dľa nasľidnika ne Jagr byl opreďileno. Kollinič v Rimi v 1689 r. vychodil ot Kongregacii Razširenija Viry to, čto papa Alexander VIII. bez spominanija Rakoveckoho vyimenoval grečeskoho bibliotekarja Vatikana, imenem Josifa Joanna De Camellis, proischoždenijem iz nižšoj Italii monacha čina Vasilija, za administratora Mukačevskoj Diocezii. Choťa takoje vyimenovanije sďilalosja do toho času i po obyčaju na mukačevskuju dioceziju, teper' taka praktika prekratilasja, poneže De Camellis byl imenovan za "apostoľskoho vikarija" dľa virnikov mukačevskoj diocezii.

Jesče možeme pamjatati na to, čto koli Lippay v Rimi urgoval udobrenije episkopstva dľa Parthenija, ješče pered vydanijem takoho udobrenija, meždu inymi, Kongregacia Razširenija Viry sprašivala Lippay-a: ne bylo-li by cileobraznym ďilom vyimenovati Parthenija za apostoľskoho vikarija. My znajeme, čto podľa kanoničeskich zakonov Rimskij Papa liš v takom slučaji vyimenujet apostoľskoho vikarija dľa jakojnibuď diocezii, jesli episkop toj nepravno zaprepjatstvovan v ispolneniji svojich dolžnostej i tak želateľnoje, čtoby ne odin reguľarnyj episkop, kotoryj podčinen svojemu archiepiskopu, no apostoľskij vikarij byl vyimenovan dľa diocezii, poneže apostoľskij vikarij jesť podčinen direktno Papi, už to Kongregacii dľa Razširenija Viry v smysľi cerkovnych zakonov. No vsetaki, to čto Parthenij ne byl vyimenovan za apostoľskoho vikarija, vozmožno pripisati taktičnomu chodatajstvovaniju i cileobraznomu vyjasneniju Lippay-a, jak i to, čto na

misto Rakoveckoho odin apostoľskij vikarij byl vyslan, jesť rezuľtatom chodatajstvovanija Kolloniča, kotoryj duže karakteristično s tym podporoval tot svoj naverch, čtoby byl apostoľskij vikarij vyimenovanyj dľa mukačevskoj diocezii, s čim Lippay choťil zaprepjatstvovati imenovaniju apostoľskoho vikarija. Lippay tak hovoril, čto treba vyimenovati reguľarnoho episkopa, ibo lem takij možet praviľno trebovati vozvrasčenije majetkov mukačevskoho monastyrja, jaki nachodilisja tohda v rukach povstancev. Kollonič že argumentoval tak, čto pravi neporjadnoje položenije toj diocezii i prisutnosť povstancev trebujut to, čtoby ne vyimenovali odnoho reguľarnoho episkopa, liš apostoľskoho vikarija, posvjaščennoho v episkopy na titul dajakoj "in partibus" diocezii. Poneže vyimenovanije takoho vikarija zapričinilo pozdňijšuju borbu, potrebno nam znati uže teper to, čto vyimenovanije apostoľskoho vikarija ne uničtožajet dioceziju i koli nastanut porjadny obstojateľstva v diocezii, tohda tota diocezija dolžna polučiti sebi reguľarnoho episkopa. Vyimenovati apostoľskoho vikarija liš pod črezzvyčajnymi obstojateľstvami obyčaj. — Druhoje ďilo to, čto nam znati potrebno, čto liš narušenijem zakonov sostavlennych synodami i narušenijem papskoj konstitucii jak i pravosiľnych obyčajev možet prisvojiti kto-nibuď sebi vlasť nad apostoľskim vikarijem speciaľnoho razrišenija Rimskoho Papy, kromi Kongregacii Razširenija Viry.

II.

Dňa 5-ho novembra 1689 r. Papa Alexander VIII. v odnoj svojej Bulľi vyimenoval De Camellis-a za apostoľskoho vikarija, a v druhoj za episkopa "in partibus" na titul Sebestejskoj diocezii. Dňa 11-ho marca 1690 r. koroľ Leopold I. daroval mukačevskoje episkopstvo De Camellis-u i vyimenoval jeho korolevskim sovitnikom. Jesť protivorečenije v sich dvoch razporjaženijach, poneže koli Rimskij Papa vyimenujet De Camellis-a za apostoľskoho vikarija, tohda že koroľ vyimenujet jeho za episkopa. No sije protivorečenije liš naružnoje, poneže koroľ daroval dobra mukačevskoj diocezii i s nimi sokľučeny hraždanski vyhody tomu, kotoromu Rimskij Papa daroval episkopskoje kreslo diocezii pod inšym titulom. No, vsetaki, jesli ne sije naružnoje protivorečenije, no čtos' inša raznica v ťich dokumentach zapričinila ohorčennuju i velikuju bor'bu. Sija raznica predstavľajetsja v sľidujuščich: koli v papskoj bulľi ani odnym slovom ne spominajetsja zavisimosť vyimenovannoho apostoľskoho vikarija ot jagerskoho episkopa, tohda že v hramoťi koroľa jasno pišetsja, čto "v sjakom spra-

vedlivom i pozvolennom ďiľi i roboťi dolžen povinovatisja toj (jagerskoj) diocezii rjadnym episkopam i ich nasľidnikam, jak ich namistnik i ot nich zavisimym budet." Iz sich slov jasno, čto po razporjaženiju vyimenujusčoj hramoty koroľa, novyj apostoľskij vikarij byl podčinen jagerskomu episkopu, choťa jakoje razporjaženije ostro protivitsja kanoničeskim zakonam. Dľa vyjasnenija seho ne vozmožno nam zadovolitisja s argumentacijeju Duliškoviča, v smysľi kotoroj koroľ Leopold I. ne proto položil sii slova do vyimenujuščoj hramoty, jakby choťili s tymi podčiniti De Camellis-a i jeho nasľidnikov jagerskomu episkopu, no proto, čtoby De Camellis moh upotrebiti velikoje povľijanije i auktoritet jagerskoho episkopa nad svjaščenstvom mukačevskoj diocezii, kotoroje prinimalo De Camellisa, jak ne izbrannoho čužinca, ne duže serdečno. Takoje mudrovanije liš tohda mohlo by postojati, jesli by sii slova byli vylišeny iz vyimenovanija jeho nasľidnikov, kotorym, jak svjaščenstvom izbrannym archipastyrjam, ne bylo nužno otzyvatisja na auktoritet jagerskoho episkopa. Ale sii slova my vidime v imenovaniji každoho odnoho episkopa mukačevskoj diocezii až do vika Bačinskoho. No my tak dumajeme, čto hlavna pričina dľa zapisanija sich slov v vyimenovanije De Camellis-a, episkopa mukačevskoj diocezii ta, čto Kollonič i druhi rimo katholičeski archipastyrji tak razmyšľali, čto direktnoje nadzirateľstvo nad mukačevskim episkopom iz dalekoho Rima ne možet byti duže točnym i liš tak vozmožno spasti uniju ot upadka, jesli jagerskij episkop budet mati pravo vmišatisja v upravlenije mukačevskoj diocezii, no pozdňijše, koli unia uže zabezpečena byla i razvivalasja, sii slova ostalisja vo vyimenovaniji episkopov mukačevskoj diocezii liš dľa udovletvorenija tsčeslavija jagerskich episkopov.

De Camellis ďijstvoval jak vikarij v mukačevskoj diocezii ot 1689 do 1706 r. Etot vik ďijstvovanija jeho jesť odnym iz samych krasivych vikov v istorii mukačevskoj diocezii, poneže eta diocezija v nem počitajet najboľije znamenitaho organizatora svojeho, kotoryj starajas' udovletvoriti doviriju v neho vložennnomu, žertvoval ves' svoj čas, čtoby ukripil uniju i podvih materiaľnyje i moraľnyje interesa svjaščenstva i čtoby takim obrazom, vnutri diocezii, sozdal porjadok, blahobytije, vňi že jeja priobril počitanije vmisto doteperišňoho znevaženija. Ne naša ciľ karakterizovati ďijstvovanije každoho odnoho vikarija, i v slučaji De Camellis-a my dolžny pered svojimi očami deržati ohraničenije sposoba razbiranija predmeta, samo tak dolžny my ďilati i v slučaji i druhich vikarijev, kotoryje imili jakoje-nibuď vľijanije na bor'bu protiv jager-

skoho vľijanija. No my dolžny točňijše zanimatisja s ťimi bytijami, kotoryje važňijše vľijali na etu bor'bu. Taki bytija postepenno umnožalisja s umnoženijem vikarijev nastoľko, čto pod tečenijem ďijstvovanija posľidnich vikarijev napolňajut vsi vitvy cerkovnoho upravlenija.

De Camellis čuvstvoval i znal, čto jak apostoľskoj vikarij po pravu ne jesť podčinen načaľstvu jagerskoho episkopa i ne dolžen priznati jeho za svoju verchnosť. Sľidovateľno on povel sebe, ne smotrja na slova korolevskoho dekreta vyimenujuščoho jeho za episkopa, ne jak vikarij jagerskoho episkopa i ne spišil složiti obit virnosťi jemu v Jagru, i ne prosil ot neho nijakoho razrišenija dľa jurisdikcii, — choťa, na druhoj storoňi, on vsemožlivoje ďilal dľa toho, čtoby približal virnikov latinskoho i grečeskoho obrjada druh — k druhu blizše, lučše skazati, provadil taku politiku, kotora po krajnej miri upražnenije religij odnoobrazňijšim mohla ďilati u virnikov. Tak on razporjažalsja v ďiľi otprazdnovanija latinskich prazdnikov virnikami grečeskoho obrjada, nanovo vysvjatil svjaščennikov, kotoryje byli vysvjaščenny pravoslavnymi episkopami, daže staralsja ob objedineniji dvuch cerkovnych kalendarej, choťa eto jemu ne udalosja. Ne smotrja na neutomimoje staranije De Camellis-a, kotoryj stremilsja razviti uniju čim širše i dokazal svojim ďijstvovanijem, čto unija ne nuždajetsja ni v pomoči, ni v nadzirateľstvi jagerskoho episkopa, — Fenessy ssylajasja na text vyimenujuščoj hramoty korolevskoj obraščalsja k primasu Kolliniču s takoju skarhoju, čto De Camellis ne uvažajet jeho za svojeho načaľnika, poneže ne liš ne predstavilsja u neho, no ješče i bez jeho vidomstva i sohlasija osmililsja brati desjatinu ot mukačevskich i druhich vinohradov, choťa takoje pravo imijet liš jagerskij episkop, jak ordinariat mukačevskoj diocezii. Nužno tut primititi, čto desjatinu ot spomjanutych vinohradov ješče kňaz' Koriatovič v 1390 r. daroval monastyrju Čina Sv. Vasilija, kotoryj on osnoval. Sije darovanije bylo udobreno korolem Maftejem Korvin i tak lehko uviditi, čto naskoľko slabo-osnovno treboval jagerskij episkop dľa sebe siju desjatinu. Na osnovi sej skarhi Fenesyho Kollonič, choťa byl dobroželatelem De Camellis-a, jak eto vidno iz svojeho chodatajstva v Rimi, i lučše vseho iz svojeho postupovanija v ďiľi vozvraščenija iminij monastyrja, kotoryje otobral Rakovcij, — vsetaki, choťašče byti konsekventnym i virnym k slovam korolevskoho dekreta (vyimenovanija), kotoryja byli zapisany bez jeho znanija, vyimenoval De Camellis-a za vňišnoho vikarija (vicarius foraneus.) Choťa takij krok, takoje vyimenovanije ne imilo nijakoho važňijšoho značenija dľa De Camellis-a v ďijstviteľno-

sti, — no smotrja na to, čto s tym nasľidniki Fenessy-a polučili oružije v ruki naprotiv apostoľskich vikarijev, ne bylo vozmožno sovsim ignorovati jeho. De Camellis skončalsja v juliju 1706 ř. v Prjaševi, kuda on bjižal ot prenasľidovanija partii Rakovcija. Jesli on ležašče na smerteľnoj posteľi peresmotril svoje 17 ročnoje ďijstvovanije, moh čuvstvovatisja sčaslivym, poneže ispolnil svoju dolžnosť čestno i sovistno i ne imil nijakoj pričiny bojatisja ot suda istorii, poneže po-istiňi ne vozmožno pripisati ľinivstvu ili jeho bezenergičnosti to, čto ne udalosja jemu privesti na uniju Marmarošskuju župu i ňiskoľko sel druhich žup i čto ne udalosja jemu soveršenno vysvoboditisja iz-pod vľijanija jagerskoho — čto pojedny na jeho sčet pripisujut.

Posľi zavjazanija unii, jak uže my spominali sije, Lippay toržestvenno zajavil, čto uniatskoje svjaščenstvo dolžno imiti samyja takija preimuščestvennyja prava, jak latinskoje svjaščenstvo, no v ďijstviteľnosti sije zajavlenije ne dovelos' do života, poneže jak my viďili, toľko odin Heorhij Drugeth priznal pravosiľnym sije zajavlenije na oblasťi svojeho imuščestva, tohda že druhije pomiščiki ne obraščali nijakoho vnimanija na zajavlenije Lippaya. Prirodnoje ďilo, čto De Camellis jak v centri kaftoličeskoho svita obrazovanyj čelovik, soblaznilsja až do hlubiny serdca koli viďil, čto boľšaja časť uniatskoho svjaščenstva podobno svojim virnikam rabotajet na zemľach panov i čto ne raz vmisťi so svojimi virnikami položat uniatskoho svjaščennika panskije hajduki na "dereš", — jak eto izvistno iz dokumentov ostavšichsja iz toho vika. De Camellis, viďa eto, ne uspokojilsja do toho časa, poka ne vyklopotal u koroľa vyhološenije ravnopravnosti uniatskoho svjasčenstva s rimokaftoličeskim svjaščenstvom i tak konečno so svitskim karanijem otstrašil neuvažatelej rovnopravnosti uniatskoho svjaščenstva ot toho, čtoby i na dale ignorovati to, čto uže ot davna vyholosila cerkovna verchnosť, to jesť, čto uniatski svjaščenniki pered svitskimi vlasťami dolžny sčitatisja samymi takimi, jaki suť latinskoho obrjada svjaščenniki. Siju važnuju hramotu, kotora javľajetsja ňiby rohovym kamenem v ulučšeniji materiaľnoho i moraľnoho položenija svjaščenstva, koroľ Leopold I. vydal dňa 20-ho augusta 1692 hoda. No ne tak lehkoje ďilo bylo izterti stoľitny zvyčaji s odnym machom pera — i posemu slučilisja zloupotreblenija vlasti. Pojedny pomiščiki i nadale postupovali protiv uniatskoho svjaščenstva očeň nedostojnym sposobom i nezakonno i snevažali jeho rovnopravnosť. Naprimir Joann Nehéz, užhorodskij starosta byl postavlen pered jagerskij cerkovnyj sud

v 1693 r. pro tuju pričinu, poneže arestoval uniatskoho svjaščennika Prokopa iz Pasiki, i dal jeho mučiti. Iz seho lehko možeme porozumiti i to, čto pročto spišili vsi sľidujuscii apostoľski vikariji ko koroľu, čtoby priobristi povtoriteľnoje udobrenije sej hramoty vydannoj korolem Leopold I.

Smerť De Camellisa služila pričinoj dľa takoj borby, na jaku nikto ne dumal pod tohdašnymi obstojateľstvami. Sija borba ťim interessantňijša, ibo prodolžalasja meždu jagerskim episkopom (lučše skazati jagerskim vľijanijem) i korolevskim dvorom v ďiľi vyimenovanija novoho apostoľskoho vikarija. V sej bor'bı prehral korolevskij dvor. Koroľ Josif I., na osnovi vybora svjaščenstva, daroval mukačevskoje episkopstvo odnomu monachu Čina sv. Vasilija, imenem Josifu Joannu Hodermarskomu dňa 22-ho Septembra 1707 r. No jagerskij episkop vsimi silami staralsja zaprepjatstvovati udobrenije seho vyimenovanija v Rimi. Vyjasnenije seho strannoho obstojateľstva nachoditsja v tom, jak doznajemesja iz pisanij Lačkajiho, čto Hodermarskij chodil v Vidňi vesnoj 1707 hoda, vmisťi s ňiskoľkimi russkimi molodcami, jak sľidujet nam konstatirovati iz posľidstvij, v interessi polučenija Mukačevskoho episkopstva posľi smerti De Camellis-a. Čto soveršil Hodermarskij v Vidňu, toho my ne znajeme točňijše, no virojatno ne ošibajemesja, jesli skažeme, čto Hodermarskij vernulsja nazad iz Vidňa s dobrymi naďijami.

Odna pričina etich lučšich naďij jeho byla ta, čto na dorozi svojej Hodermarskij prikľučilsja k odnoj gruppi labancov i pomahal razbiti meňšuju gruppu kurucov. Sjakoje osobnoje učastije jeho v sraženiji na storoňi partii koroľa, jak i jeho raňšeje otdannoje ďijstvovanije v interessi koroľa, o kotorom korolevskij vojennyj sovit dňa 20-ho septembra 1707 h. slaviteľno hovoril, sďilali Hodermarskaho ľubimcem korolevskoho dvora, kotoryj potom vsehda staralsja pomahati jemu.

No točno proto, čto Hodermarskij, jak apostoľskij vikarij moh by polučiti podpiranije ot koroľevskoho dvora, koli jagerskoje vľijanije ukazalosja by neprijemnym dľa neho, zapričinilo to, čto choťa v vyimenujuščoj hramoťi svojej tam byli slova: "cum dependentia ab Ordinario suo" (v zavisimosťi ot svojeho Episkopa); vsetaki sďilali vse vozmožnoje, čtoby udobrenije vyimenovanija Hodermarskoho nikoli ne prišlo iz Rimu. Jagerskije zaprepjatstvovali semu udobreniju v Rimi s tym, čto Hodermarskij lično učastvoval v sraženiji i tak stalsja nepraviľnym "ex defectu lenitatis" (iz nedostatku laskavosti). No koli oni trudilisja v interessi toho, čtoby Hodermarskij ne polučil udobrenija, tohda že želali dati episkopskoje misto dľa takoho

čelovika, kotoryj po ich mňiniju, budet bezsomňiteľno otpovidnym dľa zabezpečenija jagerskoho vlijanija nad mukačevskoju diocezijej. Takim čelovikom javilsja Heorhij Bizancij, prichodnik iz Nagy-Kallo, kotoroho De Camellis vyimenoval za archidiakona v Szatmar, ješče dňa 20-ho Maja 1703 roka. No najdutsja sľidy takoho prepjatstvujuščoho ďijstvovanija iz storony jagerskoho episkopa ješče pered vyimenovanijem Hodermarskoho, koli Papa Klementij XI. dňa 7-ho apriľa 1707 r. vyimenoval pržemysľskoho episkopa Heorhija Vinickij za administratora mukačevskoj diocezii. Ciľ jagerskich kruhov s tym vyimenovanijem byla ničto inoje, jak to, čtoby Vinickij byl načaľnikom po imeni, a Bizancij že po ďijstviteľnosti, poneže duže dobri znali, čto Vinickij iz sorok-milevoj dalekosti duže slabo možet vlijati na ďila mukačevskoj diocezii. Čto v Jagri ne duže vysoko cinili vozmožnuju vartosť ďijstvovanija Vinickoho, vidno iz toho takže, čto jagerskij episkop vyimenoval Bizancija za generaľnoho vikarija, sejčas posľi vyimenovanija Vinickoho za administratora. Vinickij imil pravo uničtožiti vyimenovanije Bizancija, poneže v hramoťi, imenujuščoj jeho za administratora ňit odnoho slova o načaľstvi jagerskoho episkopa, jak i ne bylo ni v slučaji vyimenovanija De Camellis-a. No to, čto Vinickij ne poľzovalsja s vyimenovanijem i ne žil s pravami, kotory polučil s vyimenovanijem, bezsomňiteľnoje ďilo. — Vyimenovanije jeho za administratora zapričinilo ves'ma neprijemnoje vpečatľinije jak v koroľevskom dvori, tak u svjaščenstva mukačevskoj diocezii. To, čto takij krok Rimskoho Prestola ne ľubilsja korolevskomu dvoru otďilno dokazati izlišnoje ďilo posľi vysšepisannych choťa mnohije ne možut porozumiti, čto korolevskij dvor ne protestoval protiv vyimenovanija Vinickoho. No pričina seho javlenija virojatno ta, čto sam korolevskij dvor znal napered bezuspišnosť toho vyimenovanija i proto predložil vyimenovanije Hodermarskoho k Papi posľi iztečenija pjať misjacev, jakby ničeho ne znal o vyimenovaniji Vinickoho. No to, čto svjaščenstvo ni čuti ne choťilo o Vinickoho administratorstvi, jarko predstavľajet pros'ba Joanna Blažovskaho, zemplinskoho archidiakona, iz dňa 10-ho julija 1707 r. taže ješče pered vyimenovanijem Hodermarskoho zaslato v Rim do Kongregacii Razprostranenija Viry, protiv vyimenovanija Vinickoho. Sija pros'ba važna i pro tuju pričinu, ibo ona ne jesť robotoju odnoho Blažovskoho, no robotoju vseho svjaščenstva mukačevskoj diocezii, kotoroje sobralosja v Mukačevi na izbranije episkopa i upolnomočilo Blažovskaho, čtoby sostavil i predložil taku pros'bu.

Sija pros'ba imila odnu pozitivnu storonu, poneže otporučal Hodermarskaho v blahoje vnimanije Kongregacii, **iz čeho sľidujet to, čto izbranije episkopa svjaščenstvom ďijstviteľno predupredilo korolevskoje vyimenovanije i proto praviľno moh pisati koroľ, koli prosil udobrenije dľa vyimenovanija Hodermarskaho ot Papy, čto: "apud Nationem hanc acceptum". (Narodom takže prijato).** Čto sija pros'ba svjaščenstva uspišna byla, dokazano i s tym, čto posľi seho ničeho daľše ne čuti o Vinickom, choťa mnohije sčitajut sej uspich toľko poverchnym, koli čitajut, čto Klementij XI. v 1710 r., virojatno vsľidstvije jagerskoho ďijstvovanija, opjať odnoho monacha Čina Sv. Vasilija i rodom iz Poľšči, imenem Polikarpa Filipoviča vyimenoval za apostoľskoho vikarija dľa mukačevskoj diocezii, odnovremenno imenovavše jeho za bodonskoho episkopa "in partibus" i tak ňiby ne vzjal vo vnimanije predloženije koroľa Josifa I. v ďiľi udobrenija Hodermaskaho. Vyimenovanije Filipoviča skončilosja takže fiaskom dľa Rimskoho Prestola ili radše dľa jagerskoho episkopa, poneže koroľ Josif I. rišiteľno zajavil v svojem pis'mi k svojemu dovirenniku pri Rimskim Prestoľi, dňa 5-ho Januara 1711 r., čto: "Poneže bez uščerblenija našich korolevskich patronskich prav nijakoho cerkovnoho hodnostara, osobenno že takoho grekokaftolika, kotoryj bezsomniteľno rodilsja vňi hranic našich korolevstv ili provincij, holovno pod nastojaščimi obstojateľstvami Maďarii, ne možeme vpustiti, ne možeme dati tak mnoho naroda pod vlasť i staranije odnoho nam neižvistnoho čelovika čužoho vospitanija."

S takim rišiteľnym otverženijem vyimenovanija Filipoviča odnovremenno Josif I. vozzval svojeho dovirennika (poslanca), čtoby chodatajstvoval v ďiľi Hodermarskaho i staralsja vyprositi ispolnenije toho predloženija, kotoroje on zaslal Rimskomu Prestolu davňijše v sem ďiľi. Dostojno-spominanija to obstojateľstvo, čto v sem pis'mi koroľ Josif želajet, čtoby Hodermarskij byl vyimenovan za rjadnoho episkopa, a ne že za apostoľskoho vikarija i v takom smysľi želajet, čtoby Rimskij Papa "prekanonizoval" Hodermarskoho; druhoje ďilo že to, čto koroľ ne otvičajet na toje vozraženije Rimskoj Stolicy, čto mukačevskoje episkopstvo ne susčsetvovalo do toho časa. Takoje vozraženije navirno proischodilo iz Jagra, i sľidovateľno, nevozmožno vysvjatiti episkopa na titul mukačevskoj diocezii. Koroľ Josif voobsče ne starajetsja oproverhnuti sije vozraženije, choťa to moh by sďilati duže lehko. Josif I. toľko starajetsja skloniti Papu, čtoby "kanonizoval" mukačevskuju dioceziju i tak prekanonizoval (vysvjatil) na to Hodermarskoho za episkopa.

Interessantny suť dovody v sej pros'bi, jesli sravňajeme ich s dovodami, kotory predloženy byli v dokumentach toho kanonizujuščoho processa, kotoryj prodolžalsja v viki Marii Terezii, i ješče interessantňijše porovňati sii dovody s obstojateľstvami posľi Hodermarskaho. Koli Maria Terezia, jak niže uvidime, s tym dokazyvala nužnosť kanonizacii, čto taka kanonizacia zastanovit jagerskoje vľijanije i iz toho proischoďašču bor'bu — tohda Josif I. čtoby priobristi na svoju storonu jagerskich protivnikov, prosit kanonizaciju "cum dependentia ab episcopo Agrensi", (to jesť, čtoby mukačevski episkopy byli podčineny jagerskomu episkopu.) Choťa iz dokumentov otnosjaščichsja mukačevskoj diocezii vidno, čto Gabriel Blaževskij (1738—1742) aposloľskij vikarij, byl pervym, kotoryj polučil 1000 guľdenov "pro mensa episcopali e generali cassa parochorum" (dľa episkopskaho stola iz obščoj kassy parafij), vsetaki Josif I. meždu inymi s tym podporujet ďilo kanonizacii mukačevskoj diocezii, čto: "idem episcopatus sufficienti mensa provisus est" (dľa toho-že episkopstva jesť dostatočnoho sredstva dľa vozderžanija.) Odnako so simi slovami pozvoľajet nam dumati i na to, čto taki sredstva davalisja liš dľa osoby Hodermarskaho.

Ne smotrja na sije, chodatajstvo Josifa I. ukazalosja neuspišnym v ďiľi Hodermarskaho, choťa sam primas, kňaz Augústin-Cristian po boľšoj virojatnosti podporoval ďilo Hodermarskaho, jak vidno iz toho, čto Hodermarskij ješče v 1708 r. predložil jemu odin obširnyj memorand ot svojeho jak i ot imeni svjaščenstva, v kotorom opisal ťažely utraty, kotory terpila unia otkoli De Camellis umer, i že jaki utraty budet terpiti ješče v buduščnosťi vsľidstvije ďijstvovanija marmarošskaho pravoslavnaho episkopa Joanna Stojka i proto prosil primasa na to, čtoby on, jak Kollonič sďilal, koli vysvjatil De Camelis-a za episkopa, tak vysvjatil i jeho v episkopy.

Posľi smerti koroľa Josifa, Hodermarskij ne utratil lasku korolevskoho dvora, kotoryj staralsja pomahati jeho ďilu. Liš sije obstojateľstvo možet vyjasniti nam to, čto vdova carica Eleonora dvaraz zaslala urgujušči pisma v Rim pod tečenijem odnoho roka, to jesť dňa 25-ho Septembra i 5-ho Oktobra, 1711. i jeho syn Karl III. takže dvaraz pod odnym rokom, t. j. dňa 11 Marta i 6 Apriľa 1712 pismenno urgoval svojeho rimskoho predstaviteľa, čtoby chodatajstvoval v ďiľi Hodermarskoho. Vsi eti kroki ukazalisja bezuspišnymi. Na ich pisma prišli otvity samo taki, čto poneže Hodermarskij irreguľarnyj "ex defectu lenitatis", ne možno jeho vysvjatiti v episkopy. No pevnoje ďilo, čto ne eta irregularnosť byla pričinoju protivlenija Rima.

Rim imil pravo dati dispenzaciju (osvoboždenije) dľa Hodermarskoho iz pod irreguľarnosti, jak to sďilal pravi v ťich časach v slučaji episkopa Stefana Telekeššiho, kotoryj jak storonnik Rakociho ne moh predstavitisja nastoľko zaslužennym pered Rimskim Prestolom, jak Hodermarskij. No vse naprasno bylo: jagerskoje vľijanije ne choťilo nijakim sposobom pristati na vysvjasčenije Hodermarskoho i ono pobidilo. Hodermarskij, jak izbrannyj svjasčenstvom i vyimenovanij korolem, no ne vysvjasčennyj episkop upravľal mukačevskoju diocezijeju čerez osem rokov. Na tot vopros: imila-li poľzu mukačevska diocezia iz toho, čto Rimska Stolica ne vysvjatiła Hodermarskaho, ili ňit? — naš otvit liš tot možet byti, čto eto bylo v poľzu mukačevskoj diocezii, — poneže jesli by Hodermarskij polučił byl udobrenije iz Rimu podľa predloženiju Josifa I., t. j. tak, čto s jeho udobrenijem odnovremenno mukačevska diocezia była podčinena verchnoj vlasti jagerskoho episkopa, takoje ďilo navirno škodilo bylo by unii i mnohije uniaty vernulisja byli by na pravoslavije-orthodoxiju. V ďijstviteľnosti Rim so svojim protivlenijem ne pokolebal poziciju Hodermarskoho nastoľko, jak robota jagerskich, kotory ne uspokojilisja do toho časa, poka ne udalosja im otdaliti Hodermarskoho iz čela mukačevskoj diocezii. Doteperišny uspichi svoji naklonili jagerskoho episkopa, grafa Havriila Erdődyho na to, čto ne zadovolivše s tym, čtoby pod imenem jakoho nibuď inostrannoho episkopa Bizancij upravľal v ďijstviteľnosti diocezijeju, — k čemu stremilisja jeho predki pereže s vyimenovanijem Vinickoho i Filipoviča, — no staralsja, čtoby Bizancij stal ďijstviteľnym načalnikom mukačevskoj diocezii. Jagerskij episkop hľadal sebi podpiranije u primasa dľa sej roboty. Udalosja jemu polučiti pomoč, poneže primas upolnomočil Joanna Kišdy-ho, jagerskoho protojereja, čtoby sozval svjasčenstvo mukačevskoj diocezii na sobor dľa izbranija generaľnoho vikarija dľa sebe. Kišdy eto i sďilal i sozval svjasčenstvo na deň 4-ho maja, 1715 r., no svjasčenstvo siľno priderživalosja pri Hodermarskim, kotoroho ono izbralo za svojeho episkopa i kotoroho koroľ tože vyimenoval i pravi zato ne duže ukazalosja ochotnym vzjati vo vnimanije vozzvanije Kišdy-ho. Sam Erdödy uviďil bezuspišnosť seho vozzvanija, čto možno viďiti iz toho, čto jesče pered dňom zaznačennym dľa poderžanija toho sobora, on sam samovlastno vyimenoval dňa 29-ho Apriľa, 1715 r. Bizancija za generaľnoho vikarija. Iz seho kroka sľidujet sťahnuti konzekvenciju taku, čto svjasčenstvo navirno ne respektovalo pervoje vyimenovanije Bizanciho, jakoje on polučil jesče v r. 1713 ot Telkeššyho, choťa Bizancij upražňal svoju vlasť na južnych oblasťach dioce-

zii, kotory byli daleko ot stolici Hodermarskoho, ot Mukačeva. Sije vidno iz pisma Hodermarskoho, jakoje on napisal dňa 25-ho junija, 1714 r. k dekanam satmarskoj stolici. V tom pismi Hodermarskij ostro osuždajet nezakonnoje ďijstvovanije Bizancija i položit nazad v svoju posadu šikarlovskaho dekana, kotoroho Bizancij otstranil ot dolžnosti. Ne liš pervoje vyimenovanije Bizancija sčitalo svjasčenstvo mukačevskoj diocezii nezakonnnym, no i vtoroje samo tak, jak eto vidno iz toho protesta, čto svjasčenstvo mukačevskoj okolici dňa 20-ho augusta, 1715 r. zaslalo ko Erdődy-ju. No sej protest ne pomahal nič ďilu Hodermarskoho, kotoromu, navirno v tom že časi, otporučano bylo iz korolevskoho dvora, čtoby radi obščoho pokoja i izbihnutija daľšich bezpokojstvij, zrezignoval, poneže jagerskij episkop Erdődy otvitil na protest svjasčennikov mukačevskoj diocezii dňa 30-ho augusta, 1715 r. i dňa 1-ho septembra, vo svojem pismi ko monacham mukačevskoho monastyrja, jak ko vsemu svjasčenstvu, pripisuja sej protest agitovaniju Hodermarskoho i obviňajet jeho i tverdit, čto takij protest jesť uraziteľnym ne liš na neho, takže uraziteľnym protiv primasa i protivitsja poslušnosti, jaku predpisujut kanoničeski zakony, i pravi zato vozzyvajet svjasčenstvo na to, čtoby priznalo uže vyimenovannoho jagerskim episkopom vikarija "a nos denominatum et constitutum vicarium generalem." Iz etich že dvuch pisem uznajeme i to, čto svjasčenstvo ne zadovolilosja s pustym protestom, no, čtoby nevozmožnym sďilati panovanije Bizancija, zaskaržili jeho s duže serjoznymi prestuplenijami pered primasom, choťa eta skarha bezuspišna byla. Ob etoj skarhi Erdődy tak pišet: "in punctis accusationum coram principe primate abunde excusatus existit."

Podobno predstavľajetsja iz etich dvuch pisem i to, čto Erdődy duže dobri znal, že svjasčenstvo budet obviňati jagerskoho episkopa za upadok Hodermarskoho, poneže liš pro siju pričinu moh sčitati on potrebnym opravdatisja pered mukačevskim svjasčenstvom i choťil dokazati, čto Hodermarskij jesť sam pričinoju svojeho upadka, koli pišet: "sapiant tandem aliquando et sibi non noceant propter talem, qui se ipsum iuvare non potest", — po našemu: vsetaki dostatočno da budet a sebi naj ne škoďat taki, kotory sami sebi spomoči ne možut." Posľi seho Hodermarskij dolžen byl priznati, čto ne smotrja na vsi blahosklonnosti dvora ne možet vyderžatis' na episkopskom kresľi i proto dňa 15-ho novembra, 1715 v Bratislavi, puťem primasa peredal svoje episkopskoje dostoinstvo do ruk koroľa i vzamin polučil ňiby dľa otškodovanija, abbatstvo Černeckoj Hori, po imeni Sv. Nikolaja. Jesli peresmotrime istoriju bor'by,

kotoraja velasja v interessi Hodermarskoho, tohda i my dolžny skazati to, čto odin čitateľ sočinenija Lučkaja skazal (jesli ne mylimesja, bl. p. episkop Popovič napisal na jednu storonu toho sočinenija), sii slova: "non fuit politicus", to jesť: čelovik priležitosti. Odnako možeme dodati i to, čto pravi eto svojstvo priobrilo jemu slavu pered sudom istorii. Ibo Hodermarskij byl čelovikom spravedlivym i vyderžaščim, u kotoroho byla stojkosť.

Posľi rezignacii Hodermarskoho skoro prišlo iz Rimu vyimenovanije dľa milačka jagerskich, t. j. dľa Bizancija, za apostoľskoho vikarija i sevastopoľskoho episkopa "in partibus," datovano dňa 3-ho Febr. 1716 i tak, poneže jesče tečenijem toho že hoda, dňa 8-ho novembra koroľ tože daroval episkopski iminija Bizanciju, pobida jagerskich byla polna. Choťa takim sposobom Bizancij po pravi stalsja episkopom, vsetaki on poleznym sčital obezpečiti dľa sebe blahosklonnosť Hodermarskoho, kotoryj imil velikoje vlijanije na svjasčenstvo i kotoryj moh by zapričiniti mnoho neprijemnostej i balamuty dľa neho — i vozmožno, čto staralsja takoje čtos' ďilati. Sjakoje zakľučenije sľidujet iz soderžanija pis'ma jagerskoho protojereja Joanna Kiss ko dekanu mukačevskomu imenem Joannu Koropeckij. Sije pismo datovano z dňa 11-ho marta 1516 r. i nachoďatsja v nem sľidujuščii slova: "Ne sluchajte na Hodermarskoho ni v čem, — on naj ispolňajet v svojem misťi svoju dolžnosť." Bizancij, čtoby priobristi sebi soďijstvije Hodermarskoho, sďilal s nim kontrakt dňa 10-ho Apriľa 1716 r. v Jagri, v smysľi kotoroho kontrakta Bizancij vyimenujet Hodermarskaho za generaľnoho vikarija i jemu peredati obisčajet vsi dochodki mukačevskoho monastyrja i treťu častku iz vsich druhich dochodkov svoich i Hodermarskij vzamin priznajet jeho za svoju verchnosť i peredajet jemu tot dom, na dvori monastyrja, kotoryj on mal. Sej kontrakt, kotoryj soderžal v sebi duže veliki vyhody dľa Hodermarskoho, Bizancij dal potverditi s korolem Karlom III., čto i stalosja dňa 8-ho novembra 1716 r. Liš posľi polučenija seho korolevskoho udobrenija pošol Bizancij v Poľsču, hde dňa 9-ho Decembra t. h. byl vysvjasčen v episkopy archiepiskopom Šeptickij. Vernuvšis' nazad iz Poľsči Bizancij, jak poslušnyj vasal jagerskoho episkopa, sejčas, t. j. dňa 20-ho januara 1717 r. poslal svojeho milačka, Joanna Korpeckij, kotoryj byl mukačevskim dekanom, v Jagr, čtoby referovati o vysvjasčeniji i vyprositi daľši rozkazy ot jagerskoho episkopa. Eti rozkazy navirno ne byli duže vyhodny dľa Bizancija, poneže on 16-ho maja 1717 r. sam spišil do jagerskoho episkopa, hde primušen byl podpisati odno obširnoje objazateľstvo, choťa on

uže dňa 20-ho apriľa 1715 r. složil obit virnosti po slovam kotoroho on "moderno episcopo Agriensi eiusque successoribus fidelis et obediens", to jesť obiscal virnosť i poslušnosť jagerskomu episkopu jak i jeho nasľidnikam, — i choťa v darujuscom pismi koroľa ne liš načalstvo jagerskoho episkopa nad Bizancijem spominajetsja mukačevska diocezia, povtoriteľno i udarenijem nazyvajetsja liš "distrikt"-om a ne "diocezijeju". V sem slovi odnako nachoditsja ustanovlenije zavisimosti Bizancija ot jagerskoho episkopa. Bizancij v spomjanutom objazateľnom pismi osnovujet svoju zavisimosť ot jagerskoho episkopa na Bullu Papy Klementija VIII. datovano s dňa 31-ho augusta 1595 r. — No sija Bulla, jak niže predstavleno budet, ne možet upotrebitisja dľa podporovanija verchnosti jagerskoho episkopa nad mukačevskim episkopom. Bizancij toržestvenno obiscal, čto ne budet vysvjascati svjascennikov bez potreby, i čto ťi, kotorych vysvjatiti namirjajet, objazany budut složiti egzamen pered Hodermarskim, čto ťich, kotory byli vysvjasčeny s pravoslavnym episkopom nanovo vysvjatit uslovno i na konec, čto ťim, kotory ne imijut dostatočnoj učennosti, nepozvolit čtoby ďijstvovali do toho časa, poka ne dokažut, čto vlaďijut potrebnoju naukoju. No Bizancij duže skoro zaplatil za sije objazateľnoje pismo svoje! Pri slučaji podpisanija seho dokumenta episkop Erdödy otkazalsja ot toho prava, čto jemu zabezpečeno bylo v Bulli Klementija VIII. t. j., čto greko kaftoličeski svjascenniki byli vysvjasčeny liš na osnovi razrišenija, lučše skazati vypuscajuscoho pisma — i vot pod svojej kanoničeskoju vizitacijeju čujet, čto Bizancij pod tečenijem jesče toho že roka, v siverozapadnoj časti diocezii, vopreki svojemu obiscaniju vysvjatil bez izbranija, bez potreby i ispyta priblizitеľno 60 takich osob, o kotorych Erdödy hovorit, jak o "stupidisimus" — najhlupšich. Sija odna pričina byla by dostatočnoju na to, čtoby Bizancij polučil ostroje pismo ot Erdödyja, ale tohda že Erdödy doznalsja i o takich škandaľnych ďilach, čto Bizancij ne suspendoval ťich svjasčennikov, kotory druhij raz ženilisja i ne prinudil ich na to, čtoby otstranili ťich ženscin ot sebe, a liš karajet ich hroševym karanijem; doznalsja Erdödy i o tom, čto Bizancij pozvolil budovati cerkvi bez razrišenija episkopa Erdödyja, kotoryj byl v smysľi položenija "diocezan"-om, diocezaľnym episkopom i čto uniatski svjascenniki ne prazdnujut latinski prazdniki i, nakonec, čto Bizancij terpit, čto v jednom prichoďi nachoditsja pjať ili šesť svjascennikov i čto on vmišajetsja, bez prava i protiv zakona, v supružeski ďila latinskoho obrjada virnikov i vobsče postupajet lehkomyslenno i nepraviľno v supružeskich ďilach. Za sjaki prestuplenija Erdödy

vzjal Bizancija na otvičateľnosť v svojem pismi s dňa 9-ho Februarja 1718 r. i v tom pismi bezposčadno obviňajet Bizancija s tym, čto on soveršil taki prestuplenija i pozvolil vsjaki nepraviľnosti liš dľa udovletvorenija svojeho bezhraničnoho srebroľubija, — odnovremenno uvidomil jeho o tom, čto otkličet svoji obisčanija, jaki ďilal v minuvšom roku otnositeľno vysvjasčenija svjasčennikov i čto suspendujet vsich ťich, kotory byli vysvjasčeny bez jeho razrišenija i jesli osmiľajutsja ďijstvovati i posľi sej suspendacii, vyholosit ich uže napered irregularnymi "ex abusu ordinis", iz pod kotoroho možet osvoboditi ich liš Rimskij Papa i, nakonec vozzyvajet Bizancija, čtoby dokazal čim skorše, že "quod re vera plus Deum et animas, quam pecuniam curet", — ibo v protivnom slučaji: "ad ea corrigenda et declaranda Viennam ascendam, augustissimum atque clementissimum dominum nostrum genuine de omnibus informabo et (si opus erit) cum eius anuentia per nontiaturam Romam recurram." Erdödy ďijstviteľno i ďilal to, čto obisčal Bizanciju. Ani ne dočekal do toho časa, poka Bizancij moh jemu dati otvit na jeho uhrožajusčoje pismo, no skoro zaskaržil Bizancija, choťa ne v Rimi, no v Vidňu u primaša, kotoryj v svojem pismi s dňa 18-ho maja 1718 r. otporučajet Erdödiju, čto najľipše budet predložiti sije ďilo neotlahateľno v Rim, čtoby Bizancij ne moh preduprediti takomu kroku so svoim slučajnym pismom. Erdödy posluchal sej sovit i sije vidno iz toho, čto Kongregacia dľa Razširenija Viry iz Rimu uže 20-ho Junija 1718 r. ostro napominajet Bizancija, čtoby zaderžal sľidujusčii točki:

1. uniatski virniki dolžny otprazdnovati i latinskoho obrjada prazdniki; 2. Bizancij dolžen ostro postupovati protiv ťich svjasčennikov, kotory ženilisja druhij raz; 3. nikoho ne smijet vysvjatiti, vyimenovati za parocha, budovati cerkov ili posvjasčati bez sohlasija Latinskoho obrjada cerkovnoj vlasti ("sine consensu ordinarii Latini"). Ne vozmožno ne uviďiti velikoje značenije etich okončateľnych slov v toj borbi, o jakoj budet hovoritisja poneže jagerski episkopy do seho časa mohli osnovati svoji pretenzii vlasti nad mukačevskimi episkopami liš na soderžanije korolevskoho darujuščoho pisma, podľa kotoroho mukačevskij episkop jesť liš apostoľskim vikarijem. No posľi vydanija seho posľidnoho papskoho dokumenta ich načaľničeskoje pravo stalo — na vid — bezsomňiteľnym. Na vid, skažeme, poneže jak vyjavitsja iz dokumentov v ďiľi kanonizacii mukačevskoj diocezii, prava apostoľskoho vikarija suť ohraničeny liš dľa osoby i v slučaji Bizancija, ale i sije na osnovi skarhi Erdödyja protiv Bizancija. Sije ohraničenije ne otnositsja na nasľidnikov Bizancija, poneže ťim v dotyčnych vyimenu-

juščich bullach podajetsja polnoje pravo apostoľskoho vikarija bez ohraničenija.

Koli Bizancij stal episkopom mukačevskoj diocezii, sije otvorilo dveri dľa rišiteľnijšoho jagerskoho vlijanija i takoje vlijanije ďijstvovalo s poľnym tempom až do smerti Bizancija. On nachodilsja pod vlasťu jagerskich episkopov i to ne bez osnovanija, poneže, jak znajeme, takoje pravo nadzirateľstva nad Bizancijem bylo zabezpečeno dľa jagerskich episkopov vo imenujuščoj hramoťi dľa episkopa Bizancija. Nužno skazati ňiskoľko slov dľa opisanija ďijstvovanija Bizancija, kotoryj choťil oproverhnuti obvinenija jagerskoho episkopa, i zato začal energično rabotati protiv čim raz razšìrjajuščoho sja pravoslavija. No takoje ďijstvovanije mohlo by byti uspišnym liš v tom slučaji, jesli prežde vseho v župi Marmarošskoj udalosja by privesti narod k uniji. Obsčeznamo, čto Marmarošska župa byla najholovňijšim hňizdom pravoslavija ot r. 1661, koli kňaz Arďiľskij — Apaffy — vyimenoval okremnoho episkopa dľa pravoslavnych — toj župy. Bizancij tak dumal, čto on najlehče možet dostihnuti svoju ciľ, jesli nasčivit Marmarošsku župu, i tam skončit tak zvannu "kanoničesku vizitaciju". Na sije prosil razrišenije ot episkopa jagerskoho, ot Erdődy-ja, kotoryj dal jemu takoje razrišenije jesče dňa 5-ho Augusta v 1721 r. — Interesno zamititi i to, čto Rim titulujet Bizancija v svojich pismach tak: "Illustrissimus ac reverendissimus dominus" — se titul polnovlastnoho Episkopa, — a episkop jagerskij, Erdődy, prosto tituloval jeho liš "reverendissimus" jak i jeho nasľidniki podobno sďilali, osobenno jesli osoba vikarija byla im nemila. Slovom **jagerski episkopy vsehda, koli vozmožno bylo staralisja ponižati episkopa mukačevskoj diocezii.** Bizancij skončil "kanoničesku vizitaciju" na konci roka 1721 i pod tečenijem pervych misjacev 1722 r. — On sďilal mnohi polezny kroki v interessi unii, no ne udalosja vsetaki soveršenno perevesti uniju, poneže v seľi Figľa žil ješče v monasteri pravoslavnyj episkop imenem Dosiftej Theodorovič i on jak i jeho priveržency tverdili, čto Maramarošska župa nikoli ne prisluchala pod vlasť mukačevskich episkopov. Choťa sije tverždenije bylo oproverženo rezuľtatom toho izsľidovanija, kotoroje soveršila jagerska episkopska konzistorija v misjacu marťi 1725, na misťi na prošenije Bizancija, vsetaki unija ne byla prijata no posľi smerti episkopa Teodoroviča, kotoryj umer v 1734 r. Čitajeme iz sovremennych dokumentov, čto v 1764 r. jesče mnohije byli na pravoslaviji v župi Marmarošskoj i čto liš dňa 11-ho julija, 1779 r. mohli pisati dvorjane čto: "ne-uniaty obsčestvenno uže ne

suščestvujut". Posľi dovedenija do porjadka ďila unii v župi Marmarošskoj, Bizancy obraščal vnimanije svoje na Ugočansku župu, poneže jagerskije kruhi podozrivali svjasčennikov toj župy, čto živuščii v susidstvi Marmarošskoj župy, ne majut ščirosti k unii. Čtoby oproverhnuti sije podozrinije vsi greko kaftoličeski svjasčenniki sobralisja na zasidanije pod predvoditeľstvom Bizancija dňa 3-ho februara v 1727 r. v horoďi Velikij Sevľuš, i toržestvenno složili i podpisali viroispovidanije i obit virnosti i s tym aktom oňimili podozritelej svojich. Bizancij, koli jeho vyimenovali za episkopa, byl svitskim svjasčennikom, a ne monachom čina Sv. Vasilija, no posľi vyimenovanije svojeho vstupil v Čin Sv. Vasilija, ale v žizni Hodermarskoho ne moh dostihnuti to, čtoby, jak to pered tym bylo zroblenno, imenovati jeho i provinciaľnym ihumenom dľa Čina Sv. Vasilija. — Koli Hodermarskij umer v 1729 r. monachi izbrali jeho za provinciaľnaho ihumena, no pod duže ťažkimi uslovijami. Vyhody sich dvoch vysokich urjadov (episkopstvo i provinciaľnoje ihumenstvo) mal Bizancij liš za četyre roki, poneže on pomer uže v misjacu juliju 1733 r.

Jesli chočeme suditi nad Bizancijem, tohda my dolžny skazati to, čto on byl sovsim inym čelovikom jak Hodermarskij, — Bizancij byl čelovikom priležitosti, no vsľidstvije svojich slabostej ne moh poľzovatisja vyhodami tich priležitostej, jaki imil i za kotory požertvoval interesy mukačevskoj diocezii jagerskomu vlijaniju.

Posľi smerti Bizancija jagerskije kruhi uže napered znali kto budet apostoľskim vikarijem, nasľidnikom Bizancija. Bizancij vyimenoval svojeho pridvornoho svjasčennika, Simeona Oľšavskoho posľi smerti Hodermarskoho s pozvolenijem jagerskoho episkopa za generaľnoho vikarija. Sije odnovremenno značilo to, čto Oľšavskij budet nasľidnikom jeho. Oľšavskij uvidomil Erdődy-ja o smerťi Bizancija dňa 5-ho augusta 1733 r. i Erdődy sejčas obrasčalsja s prošenijem k korolevskomu dvoru, čtoby Olšavskij byl vyimenovan na misto pomeršoho Bizancija. Korolevska Kancellarija udovletvorila prošeniju Erdődy-ja i dňa 16-ho oktobra 1733 r. predložila koroľu osobu Olšavskoho na vyimenovanije i na osnovi seho predloženija dňa 26-ho augusta 1733. koroľ Karel III. daroval mukačevskoje episkopstvo Olšavskomu, **izbrannomu svjaščenstvom** raňije. Jedva vozmožno najti pismenny sľidy ďijstvovanija Olšavskoho, kotoryj byl episkopom liš za četyre roki, ibo dňa 24-ho decembra 1737 r. pomer i jesče i to somňiteľnoje ďilo, čto on byl vyimenovanyj, Rimskim Prestolom za apostoľskoho vikarija, choťa nam tak viditsja, čto bez takoho papskoho vyimeno-

vanija Šeptickij, tohdašňij archiepiskop Poľšči ne vysvjatil byl jeho v episkopy. Ne smotrja na maločislenny fakty i uvidomlenija ob osobi Olšavskoho, možeme skazati to, čto on byl podoben Bizancij-u, poneže vsehda sľipo povinovalsja jagerskim episkopskim kruham vo vsich ďilach. Raznica byla liš ta, čto on ne mal terpiti tak mnoho ot svojich vorohov za svoji ošibki.

Posľi smerti Olšavskoho episkopskoje kreslo prisluchalo bylo by molodšomu bratu jeho, Michailu Olšavskomu, kotoryj byl parochom mukačevskim i generaľnym vikarijem. No vsetaki ne on, no Havriil Blažovskij, molodyj, no duže talantlivyj i ambicijnyj pridvornyj svjasčennik i sekretar pomeršaho Olšavskoho połučil episkopstvo. Blažovskij ni ne dočekal do smerti Simeona Olšavskoho, no s otporučanijem ňiskoľkich svjasčennikov pošol v Jagr i tam šikovno ďijstvuja dostih, choťa Erdődy uže dňa 12-ho januara 1738 r. potverdil Michaila Olšavskoho v generaľnom vikariaťi, vsetaki jagerska konzistorija dňa 14-ho januara pismenno razporjažajet, čtoby Joann Strabo, mukačevskij latinskoho obrjada svjasčennik i dekan sozval svjasčennikov toho okruha neotlahateľno na zasidanije v Mukačevo, choťa ne na izberanije generaľnoho vikrija, no čtoby uvidomilisja o soderžaniji toho dokumenta, v kotorom Blažovskij vyimenujetsja za generaľnoho vikarija. Takoje razporjaženije jagerskoj episkopskoj konzistorii dajet čeloviku takoje mňinije, čto uniatskoje svjasčenstvo, kotoroje Strabo mal povolati na sobor, ili ne imilo poňatija o svojich pravach, ili nastoľko bylo bezchrebetnym, čto ne imili smilosti javno vystupiti v oboronu svojich prav. Sije lehko pojasniti s kuľturnoju nižestepennosťu tohdašnoho svjasčenstva i s tym, čto molodši svjasčenniki byli vyškolovany v latinskich seminarijach. Tak lehko bylo porazumiti to, čto choťa svjasčenstvo okončateľno trebovalo respektovanije prava svojeho na izberanije episkopa, no v takom ďiľi vsehda povinovalosja svojemu nastojateľu, ili obrazovaňijšomu oltarnomu bratu. Iz sej pričiny slučilosja i to, čto svjasčenstvo liš duže pozdno, v vremeni episkopstva Manuila Olšavskoho, koli čisto obrazovannych svjasčennikov bylo boľšoje, pobačilo ciľ jagerskoho vlijanija i staralosja pomahati svojemu episkopu protiv toho vlijanija.

Jagerskije episkopski kruhi dostihli svoju ciľ, koli dňa 20-ho januara, 1738 h. svjasčenstvo sobravšejesja v Mukačevi bez slova vzjalo vo svoje vnimanije vyimenovanije Blažovskaho jagerskoju konzistorijeju za generaľnoho vikarija, i sije vimenovanije potverdil pozdňijše sam Erdődy v svojem pastyrskom lisťi dňa 9-ho februarja, 1738 r. Takoje blahoprijatnoje prodolženije ďila Blažovskaho ne mohlo dati inšoho rezuľtata, jak to,

čto Erdődy kromi toho, čto uže bylo skazanno i na osnovi toho, čto maramaroš-sihotska korolevska komora zaslala odnu pros'bu do korolevskoj kancellarii dňa 28-ho marta, 1738 r. v interesi Blažovskaho, staralsja priobristi čim skorše korolevskoje darovanije i papskoje vyimenovanije dľa svojeho ľubimca, Blažovskoho. Etot krok Erdődy-ja skončilsja uspichom, poneže koli dvornaja kancellarija predložila koroľu ďilo Blažovskaho, dňa 1-ho apriľa, 1738 r., ta posľi iztečenija ňiskoľkich dnej koroľ blahoprijatno rišil v ďiľi, daroval Blažovskomu iminije mukačevskoj diocezii v juliju že prišol i vyimenovanije jeho za apostoľskoho vikarija i episkopa anognejskoho in partibus. Posľi seho Blažovskij dolžen byl staratisja o svojem vysvjasčeniji v episkopy, no sejčas eto ne bylo vozmožne iz pričiny nedostatka hrošej i zato dňa 18-ho novembra, 1738 r. zaslal pros'by Erdődy-ju, čtoby tot jemu vyassignoval i vtoruju časť 100 guldenovoj pomoči. Eta pros'ba skoro ispolnena byla i tak Blažovskij uže 18-ho Decembra t. h. byl vysvjasčen v episkopy Šeptickijem, tohdašňim archiepiskopom Ľvovskim. Blažovskij ne moh dolho radovatisja svojemu vysokomu dostojinstvu, za kotorym tak mnoho chodil i trudilsja, poneže uže dňa 21-ho Decembra, 1742 r., v 40-om roku žizni dostihla jeho smerť. Smerť Blažovskoho byla udarom na mukačevskuju dioceziju, jak to prirodnym viditsja, poneže on vyklopotal razny vyhody dľa mukačevskoj diocezii, naprimir potverždenije Hramoty Svobody, kotoruju vydal koroľ Leopold I. — Na prošenije Blažovskoho eta hramota byla potverždena Marijej Terezijej dňa 21-ho oktobra, 1741 h. i takže vyklopotal on i vyassignovanije 2000 guldenov dľa pomahanija nižšoho svjasčenstva iz obsčoj kassy parochij, choťa sija summa, po sobstvennym slovam Blažovskoho byla liš "kapli iz vody morja", vsetaki byla velikoju pomočju dľa svjasčennikov živuščich v nužďi, poneže ne polučili inšoho dochodka, kromi darov ot svojich bidnych virnikov. Smerť Blažovskaho byla ostrijšim udarom dľa jagerskoho episkopa, poneže Blažovskij byl doteper najposlušňijšim i najvirňijšim sluhom jagerskich kruhov meždu vsimi doteperišnymi apostoľskimi vikarijami, jak to predstavľajetsja iz slov episkopa grafa Karla Esterhazija "Blažovskij byl revnym rabotnikom unii i vsehda otnosilsja k svojemu episkopu najpolňijšim počtenijem i ni v najmeňšich ďilach ne protivilsja jemu — dľa neho liš dolhšaja žižň byla potrebna i o nem ďijstviteľno vozmožno skazati: nedolho žil, no napolnil dolhij vik". No samo ťi pričiny, o jakich Esterhazij nastoľko pochvaliteľno hovoril, ďilali Blažovskaho duže nepopuľarnym čelovikom v istorii mukačevskoj diocezii. Joann Pastelyi, pervyj protorejej kanonizo-

vannoj mukačevskoj diocezii tak hovoril o Blažovskom: "Ľubil velikoľipije v odeždach, v domi, v slovach, v koňach i v toržestvach, no byl v svojem povedeniji ko jagerskim kruham raboľipňijšij i podľijšij, čim odin rab. On daže prinudil i ťich na raboľipnosť, kotory okružali jeho. Ja by byl soveršenno bezčuvstviteľnym Galatom, jesli by ne vyražal svoje nehodovanije, koli čuju, čto na zasidanijach konzistorii, kotory byli poderžany pod jeho predsidateľstvom, Frank Strabo, mukačevskij lat. obrjada paroch i jeho kaplan Simeon Furrchen, siďili na pervych mistach." Samo to dokazujut nam i ťi pisma, kotory Blažovskij pisal jagerskomu episkopu. Holos ťich pisem duže smirenyj i taki pisma takim bezmirno pokornym tonom ne zvykli pisati k jednomu episkopu a možno bylo pisati tak, jak Blažovskij pisal ne k jagerskomu episkopu, no liš k rimskomu papi. Iz sich pisem možno viďiti to, čto Blažovskij ďijstviteľno byl smirennym sluhom jagerskich kruhov, choťa znajeme i to, čto sam Blažovskij ne viďil svoje položenije v duže rozovom svitľi i sam čuvstvoval poniziteľnosť svojeho položenija, bo často zvyk skazati: "ľipše byti panom vo viďi odnoho osla, jak byti rabom vo viďi odnoho ľva."

III.

Jagerskije liš tohda uviďili, že čto utratili v osobi Blažovskaho, koli poznakomilisja s odnym soveršenno inšoho karaktera čelovikom v osobi nasľidnika Blažovskaho. Pravo i spravedlivosť trebovali to, čtoby posľi smerti Blažovskaho Michail Olšavskij byl izbranyj, vyimenovanyj za apostoľskoho vikarija. Obsčeizvistno, čto Michail Olšavskij uže služil, jak generaľnyj vikarij pod dvuma episkopami i opereďil jeho na episkopskom kresľi ot neho dvuma rokami molodšij Blažovskij. Potrebno zamititi to, čto nizšoje svjasčenstvo pobačilo podčas Blažovskaho, čto podčineno latinskomu kliru i pravi zato želalo viďiti takoho čelovika v episkopskom kresľi, kotoryj energično i rišiteľno budet rabotati v interessi uničtoženija takoho stydnoho položenija greko kaftoličeskoho svjasčenstva. Svjasčenstvo naďijalosja polučiti takoho čelovika v osobi Olšavskoho, kotoryj byl učenym čelovikom, — byl doktorom cerkovnych nauk, — takže byl opytnym čelovikom v svitskich ďilach i tak imil v sebi vsi kačestva takoho vožda, jakoho trebovali čas i svjasčenstvo. Svjasčenstvo izbralo Olšavskoho za episkopa, no jagerskij episkop Erdődy dal svoje sohlasije k izbraniju Olšavskoho liš tohda, koli Olšavskij dňa 13-ho februara, 1743 r. složil obit virnosti jemu. Posľi složenija obita virnosti, dňa 19-ho marta t. h., bylo vydano Olšavskomu korolevskoje darovanije i

6-ho septembra byl vyimenovanyj za apostoľskoho vikarija i za episkopa v Rossi in partibus, papoju Benediktom IX. Posľi polučenija etich hramot i dokumentov Olšavskij vstupil v čin Sv. Vasilija i pod imenem Emanuil byl vysvjasčen v episkopy baronom Joannom Klein. Interesantne znati i to, čto **Olšavskij byl posľidnim episkopom mukačevskoj diocezii, kotoroho izbralo svjasčenstvo,** i kotoryj vstupil v čin Sv. Vasilija posľi polučenija episkopskoho vyimenovanija.

Iz istorii episkopstva Olšavskoho, pod tečenijem pervych rokov toho, to jesť do 1645 r. ne imijeme nijakich faktov dľa toho, čtoby on imil byl jaki-nibuď nesohlasija s jagerskimi kruhami. Pričina seho javlenija navirno ta, čto jagerskij episkop Erdődy duže dobri znal karakter Olšavskoho i jeho ľubov' k principam i zato staralsja izbihnuti vse, kotoroje mohlo by zapričiniti nesohlasije. No koli posľi smerti Erdődyja baron Barkocij byl vyimenovanyj za episkopa jagerskoho, sejčas načinalasja bor'ba meždu jagerskimi i mukačevskimi episkopami. Barkocij začal totu bor'bu, kotora uničtožila ne liš apostoľskij vikarijat, no s nim i jagerskoje vľijanije.

Bylo spomjanuto, čto episkop Partenij jesče v r. 1662 peredal spišskoj kapituli dľa upravlenija greko kaftoličeski parafii v Spišskoj župi, poneže duže daleko byli ot episkopskoj stolici, ot Mukačeva i ne bylo vozmožno upravľati nimi iz takoj dalekosti. Episkop De Camelis uže treboval nazad sii parafii ot spomjanutoj kapituly, no naprasno. Daže Barkocij, jak protojerej toj kapituly bez znanija i sohlasija Olšavskoho jesče tri sela iz Tornovskoj i Gemerskoj župy prikľučil k vyššespomjanutym selam. Takij krok rušil prava Olšavskoho, no toje razporjaženije Barkocija, čtoby greko kaftoličeski virniki platili štolu i cerkovnu desjatinu latinskomu plebanu v takich selach, hde ne byvajet greko kaftoličeskij svjasčennik, vzburilo svjasčenstvo i postavilo jeho bez izjatija protiv jagerskoho vľijanija. Razporjaženije Barkocija sďilalo greko kaftoličeskich svjasčennikov smerteľnymi vorohami protiv latinskoho klira.

Takij krok Barkocija ostalsja bezuspišnym, poneže jak znajeme iz slov Esterhazija, na mnohich mistach až do bijki prišlo meždu latinskimi i greko kaftoličeskimi svjasčennikami. Viďa takoje bezpokojstvije, Barkocij choťil ďilo dovesti do konca tak, čtoby greko kaftoličeskoje svjasčenstvo podalo svoje sohlasije k spomjanutomu razporjaženiju. V roku 1746 Barkocij prizval Olšavskoho v Jagr, čtoby pohovoriti sije ďilo. No Olšavskij tohda nachodilsja v Arďaliji jak korolevskij komissar, čtoby zrobiti porjadok s tamošnymi unijatami, kotoryje bezpokojstvovalisja. Vernuvsis' iz Arďalii, Olšavskij pošol v Jagr v roku

1747, i tam udalosja jemu skončiti spornoje ďilo tak, čto štola i desjatina byla dana tomu, kotoryj otkončit otpravy. No vsetaki sije rišenje bylo vydano Barkocijem s takimi, greko kaftoličeskoje svjasčenstvo ponižajuščimi primičanijami, čto greko kaftoličeski svjasčenniki suť liš kaplanami latinskoho obrjada svjasčennikov i možut dostati desjatinu i štolu liš iz blahovolenija latinskich svjasčennikov.

Takoje pozvolenije, kotoroje ot imeni ordinariata Barkovcij soobsčil s svjasčennikami oboich obrjadov, viďilosja dobrym dľa greko kaftoličeskoho svjasčenstva oprotiv perežňoho razporjaženija. No treba znati to, čto koli Olšavskij dňa 8-ho Maja, 1746 r. prinuždeu byl podpisati novuju prisjahu virnosti, v kotoroj objazateľnym priznajet dľa sebe vse to, čto Bizancij podpisal 16-ho Maja, 1717 r. i čto Kongregacia Razširenija Viry v ďiľi Bizanciho rasporjadila, sej šľub virnosti byl Barkovcim nezakonno i nasiľstvenno priobritenyj. Sije javstvujet iz zajavlenija Joanna Papa korolevskoho urjadnika, s kotorym namirjajet svidčiti, (poneže sije pišetsja v zajavleniji), čto dňa 8-ho Maja 1747 r. Olšavskij pojavilsja pered Konzistorijeu Jagerskoho Episkopa i tam, koli ot neho trebovali podpisanije obita virnosti, on otkazalsja ot toho i skazal: "Ja uže složil obit virnosti koroľu, papežu; ne deržusja lučše; i ne sčitaju ni potrebnym ni zakonnym teper' snova prisjahati".

Barkovcij buďto vo nahraždenije za sej obit virnosti, jesče toho že dňa dal pravo Olšavskomu na tri roki ďijstvovati bez otďiľnaho razrišenija i v takich ďilach, v kotorych inače Olšavskij dolžen byl by vyprositi razrišenije episkopa jagerskoho s času na čas. No poneže takij obit virnosti i prisjaha byli vyforsirovany, Olšavskij ne čuvstvovalsja objazanym poderžati to i vsľidstvije seho slučilosja takoje sobytije, kotoroje predstavľajet nam karakter roľ ihrajusčich lic i duch toho vika vo pravdivom sviťi.

Ľitom 1748 roka Barkovcij išol posititi vostočnuju časť svojej diocezii i to pri soprovoždenii takoho blesťasčoho i mnohočislennoho dvora, jakij viďiti vozmožno bylo liš v slučaji posisčenija jakich-nibuď srednovikovych velikich cerkovnych dostojnikov.

No sije kanoničeskoje posisčenije Barkovcija kasalosja po boľšoj časti ne nastoľko greko kaftoličeskich, jak rimo kaftoličeskich farnostej, jak o sem sviďiteľstvujet protokol napisanyj v Mukačevi dňa 15-ho julija, 1748 r. — Dňa 14-ho julija pribyl Barkovcij pod Mukačevo. Poneže Olšavskij ni čuti ne choťil o tom, čtoby Barkovcij positil mukačevski greko kaftoličeski farnosti, — ne vzjal do vidomosti pribytije Barkovcija i

dňa 15-ho julija ne pojavilsja v toržestvennom pochoďi, koli Barkovcij vošel v horod na posiscenije latinskoho obrjada parochii. Ni odin greko kaftoličeskij svjaščennik ne prisutstvoval v pochoďi. Prirodnoje ďilo, čto Barkovcij strašezno razhňivalsja za takoje povedenije greko kaftoličeskoho episkopa i svjaščenstva i poslal trech kanonikov k Olšavskomu s rozkazom, čtoby Olšavskij pojavilsja pered nim. No Olšavskij ne povinovalsja takomu rozkazu, i tohda Barkovcij poslal pismennyj rozkaz Olšavskomu, kotoryj na sije pismo potom pojavilsja pered Barkovcijem. Koli on vstupil v komnatu episkopa Barkovcija, sej sejčas začal jeho beštati tak surovo, čto Olšavskij daže i priležitosti ne imil na to, čtoby zasčiščalsja. Barkovcij ne ščadil ni svjaščennikov Olšavskoho. Skazal, čto svjaščenniki suť nastoľko neučeny, čto pod tečenijem kanoničeskoj vizitacii odin kanonik dolžen byl učiti ich najprostijšim pravilam viry; čto vsľidstvije takoho obsčoho nevižestva ne čudno, čto v rjaďi svjaščennikov nachoďatsja razšiiriteľi jeresej i babony; čto mnohi svjaščenniki daže ne znajut praviľno uďiliti sv. tajny virnikam; čto mnohi svjaščenniki žijut v nezakonnom supružestvi i čto Olšavskij ničeho ne sďilal protiv seho; čto greko kaftoličeski virniki ne respektujut prazdniki latinskoho obrjada i radše siďat doma, čim by pošli v latinskuju cerkov; i nakonec, čto Olšavskij podčas svojeho upravlenija ne vydal ni odnaho pastyrskaho poslanija, nijakoho učenija ne dal svojim svjaščennikam, kotory ot neho polučili liš karateľny pisma. Posľi skončenija vsich surovych obvinenij, Barkovcij skazal Olšavskomu sľidujusčii slova: "I vot sija revnosť vaša, sija predannosť vaša i starateľnosť, jaku vy obisčali s prisjahoju apostoľskomu prestolu, a našim nastojateľam, že i kňazam na sije dali vy svoj obit virnosti." No velika ošibka byla by dumati to, čto pričinoju hňiva Barkovcija protiv Olšavskoho byli vyššespomjanuty skarhi. Iz tohdašnich protokolov vidno, čto pravdiva pričina hňiva Barkovcija byla ta, čto Olšavskij zapretil svojim svjaščennikam spominati imja jagerskoho episkopa v sv. službach, i vozbuždal ich na neposlušenstvo k jagerskomu episkopu. Obyčajno on hovoril svojim svjaščennikam: "ot jagerskich episkopov ničeho dobroho ne možno ožidati" i nakonec otkryto hovoril protiv vlasti jagerskoho episkopa. Zato Barkovcij obviňal Olšavskoho daže i razprostranenijem ducha otstupničestva i machinacijami, ciľ kotorych byla independencia. Kromi seho Barkovcij obviňal Olšavskoho s tym, čto on pofaľšoval dohovor v ďiľi štoly i uvidomil svojich svjaščennikov nepraviľno o plačeniji štoly. Koli Olšavskij posluchal sii serjozny i ťažki obvinenija, jesli protokol pravdu hovorit, pokajalsja i podpisal

odnu novuju prisjahu virnosti, v kotoroj on priobisčal toržestvenno ne liš to, čto v buduscnosti budet povinovatisja no i to, čto budet staratisja ispraviti vsi prestuplenija, kotory on sďilal v minulosti. No podpisanije takoho protokola ne bylo dostatočnoju satisfakcijeju dľa Barkovcija, poneže Olšavskij, po mňiniju jagerskoho episkopa, ukazalsja opasno neposlušnym čelovikom i nastoľko zlomyšlennym, čto daže zaslužil obličenije i karanije temniceju. No, poneže Olšavskij pokazal znaki sčiraho pokajanija i smirenno prosil otpuscenije i poneže vsi ťi, kotory s nim vjedno pojavilisja pered jagerskim episkopom, upavše na koľina prosili otpuscenije — Barkovcij dal otpuscenije i ne treboval ostrijšaho karanija. Ale Barkovcij vsetaki ne zadovolilsja s pustym vyraženijem pokajanija i treboval i to, čtoby Olšavskij i jeho svjascenniki publično dali jemu satisfakciju. Zato dňa 16-ho julija, koli Barkovcij pošol posititi greko kaftoličeskuju parochiju, Olšavskij pojavilsja v pochoďi, oďito v toržestvennych episkopskich odeždach svojich. s svojimi svjasčennikami i na čeľi pochoda jagerskoho episkopa dolžny byli oni spivati toržestvenny cerkovny pisni. Treba ale tut primititi to, čto spomjanutyj protokol ne cilkom pišet pravdu. To fakt, čto Olšavskij staralsja osvoboditisja iz pod vlijanija jagerskoho episkopa. My dolžny priznati, choťa iz časti, i to, čto svjasčenstvo ne bylo dostatočno obrazovannoje. No ne viďitsja soveršennoju pravdoju to, čto pišetsja o trohateľnom pokajaniji i raboľipnoj smirennosti Olšavskoho i jeho svjasčennikov. Rimskij poslanec Marii Terezii, Ludvig Coquelines dostovirno pišet v svojem memoranďi, čto pered tym jak Olšavskij pojavilsja by pered episkopa Barkovcija, sej vydal ostrij rozkaz, čtoby generaľnyj vikarij, archidekan i pojedny svjasčenniki Olšavskoho pojavilisja pered nim o 11-oj hodiňi nočju. So strachom napolneny sii pojavilisja v šatri jagerskoho episkopa, hďe tot prijal ich meždu soldatami i strašil ich vsjakim sposobom. Čto mohli ďilati ťi bidny greko kaftoličeski svjasčenniki protiv mohusčestvennoho jagerskoho episkopa? Mizerno poddalisja, složili obit virnosti i druhoho dňa, koli Olšavskij pojavilsja pered Jagerskim episkopom, on podpisal toje že zajavlenije virnosti liš proto, čtoby izbihnuti škandal pered protestantami.

Despotičeskoje postupovanije Barkovcija, jak vozmožno bylo predviďiti, ne čtoby uspokojilo nastrojenije, no jesče boľije pohoršilo to, nastoľko, čto Olšavskij dňa 26-ho Februarja 1749 h. obernulsja pismenno ko korolevňi prosja prekrasčenije etoho stydnoho položenija. Svjasčenstvo že ranije, dňa 6-ho obernulosja prosto k Rimu s prošenijem, čtoby episkop mukačevskoj diocezii byl vysvobožden iz pod ťaželoho i neprav-

noho vlijanija jagerskich episkopov. No eti prosby ne prinesli nijakoho uspicha Olšavskomu, poneže Barkovcij, kohda korolevňa trebovala ot neho otvita, namisto toho, čtoby opravdalsja, dal čornyj i duže smutnyj obraz korolevňi o ťich zloupotreblenijach, neporjadkach i prestuplenijach, s kotorymi on obviňal uniatskoje svjasčenstvo i Olšavskoho. Rezultatom otvita Barkovcija byl, čto Korolevska Kancellaria dňa 21-ho apriľa 1750 h. pismenno uprekala Olšavskoho za prestuplenija, s jakimi Barkovcij jeho obviňal, i obisčala dati okončateľnoje rišenije v ďiľi tohda, kohda oporožnenoje misto primasa budet napolneno. No Olšavskij, polučivše informaciju o soderžaniji otvita Barkovcija skorije, jesče pered tym jak polučil byl uprekajusčeje pismo ot Korolevskoj Kancellarii, zaslal svoju pros'bu k korolevňi, čtoby bylo jemu pozvoleno poderžati kanoničesku vizitaciju v dioceziji, poneže liš takim sposobom vozmožno ubiditisja o tom, spravedlivy li obvinenija Barkovcija ili ňit. No pered tym, jak Olšavskij, na osnovi polučennaho razrišenija, moh byl poderžati kanoničeskuju vizitaciju, dolžen byl otvičati apostolskomu delegatu (nunciju), — kotoromu Kongregacia Razširenija Viry nizposlala spomjanutoje prošenije svjasčenstva proto, čtoby v ďiľi dal vyjasnenija. Apostoľskij Delegat (nuncij) treboval vyjasnenija ot Olšavskoho i proto dňa 22-ho marta 1750 r. vozzval jeho, čtoby dal otvit osobenno na etot vopros: "quo jure d. episcopus Agriensis tales dispositiones fecerit et Rssima D. V. illis dispositionibus adheaserit" (jakim pravom razporjažajet jagerskij episkop tak — jak skarzujusči svjasčenniki predstavili — i Preosv. Vladyka povinujetsja ťim razporjaženijam — pro kotoroje svjasčenniki obviňali i Olšavskoho). Ne možno nam somňivatisja v tom, čto Olšavskij podal trebovannoje vyjasnenije, no ne možno ni udivľatisja i na tom, čto iz etoho ďila ne proizošlo nijakoje posľidstvije, jesli podumajeme to, čto i Barkovcij imil svoich čelovikov v Rimi, kotorym udalosja dostihnuti, čtoby ničeho ne bylo sďilano, ili, čtoby Barkovcij polučil toľko sladkoje — lehkoje napominanije. Choťa v Rimi pros'ba svjasčenstva ne dostihla osobennaho uspicha, Olšavskij ne perestal bezpokojiti Korolevskij Dvor s ďilom. Čto jake bylo soderžanije jeho predstavlenija zaslannoho korolevskoj kancellarii posľi soveršenija kanoničeskoj vizitacii, možeme suditi iz toho, čto praviteľstvennyj sovit vydal razporjaženije dňa 16-ho marta 1752 h., v kotorom rišiteľno zapretil, čtoby kromi zakonnoho episkopa, t. j. Olšavskoho, ktonibuď osmililsja vmišatisja v ďilo diocezii i razporjažati v nej. Barkovcij porozumil soderžanije seho razporjaženija, no jak

opytnyj diplomat tak predstavilsja, buďto by eto razporjaženije ne otnosilosja jeho i ne rušalo kruh jeho prav otnositeľno uniatskoho svjasčenstva, i jesče dňa 16-ho apriľa t. h. obernulsja s takim prošenijem k korolevňi, čtoby bylo zapresčeno rukopolahati greko kaftoličeskich svjasčennikov bez jeho znanija i čtoby byla vyassignovana stipendija dľa vospitanija šesti greko kaftoličeskich klerikov iz obsčoj kassy parochij. Barkovcij viďil, čto ne vozmožno jemu tak bezhranično i svobodno upražňati vlasť svoju nad greko kaftoličeskim svjasčenstvom i poneže soznateľňijšoje uže greko kaftoličeskoje svjasčenstvo zaskaržilo jeho u Rimskoho Prestola — vydumal takij plan, čtoby vospityvati klerikov v Jagri, v latinskoho obrjada seminariji, po duchu takomu, čtoby potom eti vospitanniki pozdňijše byli podderžiteľami načalstva jagerskoho episkopa. Eta dumka Barkovcija ne byla soveršenno nova, ibo jagerska episkopska konzistoria zajavila jesče dňa 11-ho marta 1726 r. čto potrebno osnovati osobnuju seminariju dľa uniatov v Jagri. No novosť plana Barkovcija nachoditsja v tom, čto on začal vyberati praktičňijši sposoby dľa dostiženija svojej ciľi. Kohda jagerskoje konzistoria namirjala položiti ťahar vospitanija greko kaftoličeskich klerikov v Jagri na pleča greko kaftoličeskoho svjasčenstva, tohda Barkovcij, ne dumaja uže na osnovanije osobnoj seminarii, prosil liš stipendii dľa šesti klerikov — ot korolevni. Barkovcij, jesli smotrime na jeho pervuju ciľ, t. j. čtoby v Jagri vospitalisja gr. kaft. kleriki, pobidil, poneže korolevňa dňa 28-ho julija 1754 vyassignovala 1200 guldenov dľa šesti uniatskich klerikov vospitajemych v Jagri.

No Barkovcij ne dostih svoju vtoruju ciľ: čtoby ťi vospitanniki jagerskoj latinskoj seminarii stali potom podporovoteľami načaľstva jagerskoho episkopa nad mukačevskoju diocezijeju. Možno skazati, čto eto namirenije Barkovcija skončilosja s polnym fiaskom. V tom že roku, koli načinalsja 1754-55 škoľnyj hod, iz želajemych šesti klerikov pojavilsja liš odin v Jagri. Sije obstojateľstvo vyzvalo podozrinije v serdci Barkovcija, kotoryj v svojem pismi s dňa 20-ho novembra 1754 r. vyražal takoje mňinije, čto sam Olšavskij zapretil svoim klerikam, čtoby vstupili v jagerskuju seminariju. Otkryto daže napisal Barkovcij, čto Olšavskij liš v tom slučaji možet dokazati svoju nevinnosť, jesli neotlahateľno zašlet jesče pjať klerikov v jagerskuju seminariju. No ne liš Olšavskij bojalsja posľidstvija vospitanija klerikov v Jagri, — i ďijstviteľno prepjatstvoval, čtoby kleriki jeho pošli v jagerskuju seminariju, — no i druhije. Eto vidno iz toho, čto Barkovcij pismenno napominal i

Andreja Bačinskoho, tohdašňoho dorogskoho greko kaftoličeskoho svjasčennika, čtoby ne sďilal prepjatstvija protiv vstuplenija molodcev v jagerskuju seminariju. No eti pisma Barkovcija ostalis' bez uspicha. Zato on zaslal skarhu do dvornoj kancellarii pro sije ďilo. Na osnovi etoj skarhi Barkovcija, sam kancler graf Leopold Nadašij, vozzval Olšavskoho v svojem pismi s dňa 24-ho Decembra na to, čtoby zaslal potrebnoje čislo molodcev v jagerskuju seminariju. Nužno tut zamititi i to, čto Olšavskij ne liš proto protivilsja vospitaniju svoich klerikov v Jagri, ibo bojalsja jagerskoho vlijanija, no i proto, poneže choťil priobristi 1200 guldenov stipendii dľa svojej seminarii, kotoruju on osnoval jesče v 1744 r. v Mukačevi na svoich hrošach. — Protivlenija episkopa i otličnych molodcev diocezii zapričinili to, čto v načaľi každoho odnoho škoľnoho hoda majže upotreblenijem nasilija bylo vozmožno dovezti šesti klerikv v jagerskuju seminariju. Vsľidstvije seho ne udiviteľno potomu, čto ťi kleriki uže ot načala otnošalisja s boľšoju nenavisťu k vsemu jagerskomu i etu nenavisť ich ne umeňšalo ich prebyvanije v jagerskoj seminariji, no naoborot — uboľšalo.

Uboľšalo etu nenavisť klerikov i netaktičnoje postupovanije upravlenija seminarii otnositeľno grekokaftoličeskich klerikov. Na sije my najdeme mnoho primirov v zapiskach Joanna Pastelija, kotoryj skončil svoi studija v jagerskoj seminariji. Takoje netaktičnoje postupovanije upravlenija seminarii ješče boľije razdražilo razpoloženije ducha klerikov.

V jagerskoj seminariji byl takij obyčaj, čto pervoročny kleriki uniaty dolžny byli složiti viroispovidanije posľi okončanija pervoj poloviny škoľnoho roka, pered pričasčenijem i takže podpisati obit virnosti. V roku 1764 byl tam odin pervoročnyj klerik, imenem Andrej Makrancay, kotoryj, koli prišol na neho rjad složiti viroispovidanije i obit virnosti — choťa byl napered napomnutyj, čtoby čital predpisannuju formulu — vsetakij čital on originaľnuju formulu, v kotoroj bylo: "Ego filius dioecesis Munkacsiensis", (Ja syn Mukačevskoj diocezii). Vo vykorrigovannoj formuli, kotoruju dali Andreju Makranciju pročitati, bylo napisano "Agriensis" (Jagerskij) namisto slova "Mukacsiensis". Koli Makrancay čital slovo "Mukacsiensis" namisto "Agriensis" rektor-kanonik, kotoryj tohda končil Sv. Službu, prerval čitanije i napominal Makrancaya, čto ošibočno čitajet. No koli Makrancay, nesmotrja na napominanije, povtoriteľno tak čital tekst obita virnosti jak pervyj-

raz, to jesť so slovom "Mukacsiensis", rektor-kanonik s polnym hňivom kričal jemu: "non datur Munkacsiensis dioecesis sed Agriensis". Taki sobytija zapričinili takoje posľidstvije, čto, jak Pastely pišet, greko-kaftoličeski kleriki denno molilisja, čtoby čim skorše mohli vysvoboditisja iz takoj nevoľi, čtoby potom oni mohli načinati otkrytuju borbu protiv jagerskoho vlijanija. Vpročem jagerskije kruhi skoro pobačili, čto Barkovcij s prijatijem grekokaftolčeskich klerikov dostih točno protivnyj rezuľtat i ne to, čto choťil, zato dali vyraženije svojeho nehodovanija sľidujuščimi slovami: "viperam se in sinu educasse" — "hadinu vospytajeme na svoich hruďach".

Iz vyšeskazannych Olšavskij ubidilsja o tom, čto choťa korolevskij dvor ľubil by jemu pomahati, no vsetaki ne choťil javno vystupiti protiv Barkovcija. Na osnovi seho ubiždenija Olšavskij obernulsja s takim prošenijem k korolevni, čtoby ona uničtožila razporjaženija Barkovcija, kotory on vydal v ďiľi sberanija svjaščenničeskich dochodkov, ibo ťi razporjaženija suť oskorbiteľny dľa episkopa mukačevskoj diocezii. Korolevna, čtoby udovletvoriti prošeniju Barkovcija, vydala razporjaženije dňa 16-ho septembra 1756 r. čto grekokaftoličeski svjasčenniki imijut pravo vyslužiti svoich virnikov duchovno i imijut polnoje pravo sberati ustanovlenu "štolu" vo platňu za svoju robotu. Za sije razporjaženije, jak i za izjavlenije velikoj laski, jaku preukazala korolevna pomahanijem uniatskoho svjasčenstva protiv Barkovcija moraľno tak i materiaľno, Olšavskij jak i ciloje svjasčenstvo choťili pokazati svoju blahodarnosť. Na takoje dalasja dobra priležitosť podčas sem ročnoj vojny, koli Olšavskij s pomočju svojeho svjasčenstva poslal 17 husarov v r. 1757, i 25 vojakov vo vojnu i daroval v hotovych hrošach 3451 guľdenov dľa vojenskoj kassy. Sija žertva ne viditsja velikoj, jesli sravňajeme ju s velikimi žertvami latinskoho obrjada vysšoho svjasčenstva, no my dolžny vzjati vo vnimanije bidnoje materiaľnoje položenije tohdašňoho grekokaftoličeskoho svjasčenstva, i tohda možeme ociniti spravedlivo veličije etoj žertvy.

No spomjanutoje razporjaženije korolevny ne prekratilo jagerskoje vmišanije v ďilo svjasčenničeskich dochodkov. Koli graf Karl Esterhazij byl vyimenovanyj za jagerskoho episkopa namisto Barkovcija, kotoryj polučil urjad maďarskoho primaša, sej Esterhazij dňa 28-ho maja 1763 r. udobril Olšavskoho v episkopskom dostoinstvi. Eto ne bylo potrebno, poneže Olšavskij byl praviľnym episkopom i ne bylo na eto nijaka pričina. Čto boľše, jesče dňa 25-ho septembra toho roka

graf Esterhazij vydal odne razporjaženije, s kotorym on nanovo obnovil silu ťich rasporjaženij, kotory vydal Barkovcij otnositeľno grekokaftoličeskich svjasčenničeskich dochodkov. Takoje postupovanije episkopa Esterhazija bylo jesče menše zakonnym, jak postupovanije Barkovcija, poneže ono protivilosja rasporjaženiju korolevny. Zato Olšavskij sozval svjasčenstvo na sobor na deň 29-ho januara v Mukačevo v 1764 r. Svjasčenstvo pojavivšejesja na tom sobori javno i rišiteľno vyskazalo, čto ne budet terpiti daľše nijakoje vlijanije jagerskich kruhov i v interesi uničtoženija toho obernulosja svjasčenstvo k korolevni so smirennym prošenijem. No vsľidstvije poperežnych opytov svjasčenstvo tak rišilo, čto predložit siju prosbu ne liš pis'menno, no zašlet upolnomočennaho poslanca - delegata svojeho, čtoby personaľno urgoval ispolnenije prošenija. Odnoholosno izbrali za takoho poslanca Joanna Bradač, professora bohoslovskoj seminarii i mukačevskoho archidiakona. Bradač byl obrazovanym čelovikom i opytnym v obsčestvennych ďilach, kromi etoho on byl ľubimcem episkopa Olšavskoho i vo vsich sohlašalsja s nim protiv jagerskoho vlijanija i tak osoba jeho dala polnuju garanciju svjasčenstvu, čto bukvaľno budet posľidovati razporjaženije svjasčenstva i nijakimi uhrozami ne budet vozmožno pokolebati jeho v ispolneniji svojej dolžnosti. Blahoprijatny posľidstvija chodatajstva Bradača skoro ukazalisja, poneže korolevna obernulasja k rimskomu prestolu v r. 1764 s tym prošenijem, čtoby nezavisimosť mukačevskoj diocezii byla vyhološena iz druhoj storony že putem dvornoj kancellarii vozzvala Esterhazija na to, čtoby staralsja žiti v pokoji s Olšavskim. No sije vozzvanije ne čtoby polehčilo položenije Olšavskaho, no prineslo jemu jesče boľše bidy, poneže posľi toho Esterhazy staralsja upotrebľati poodnych uniatskich svjasčennikov protiv Olšavskoho. Meždu ťimi svjasčennikami byl Luka Habina humeňanskij svjasčennik i zemplinskij archidiakon, kotoryj podhuckan Esterhazijem staralsja pohoršiti žizň Olšavskoho, kotoroho on personaľno nenaviďil. Dňa 15-ho apriľa 1765 r. Luka Habina zaslal predloženije v svojem i svjasčenstva imeni do korolevskoj dvornoj kancellarii, v kotorom on obviňajet Olšavskoho s tym, čto on poslal Bradača v Videň na škodu bohoslovskoj mukačevskoj seminarii liš proto, čtoby čim lehče obezpečil dľa neho episkopskoje kreslo i prosil korolevsku dvornuju kancellariju na to, čtoby nasľidnikom Olšavskoho korolevna vyimenovala Heorhija Richaľskoho, ostrijholmskoho r. kath. kanonika. Praviteľstvenyj sovjet uvidomil

Olšavskoho o soderžaniji etoj skarhi i Olšavskij otvičal, čto Habina bezpokojstvujetsja uže ot davna i neposlušnyj i soblazňajet narod vsjakimi podlymi visťami, s kotorymi chočet uničtožiti auktoritet jeho pered narodom. Naprimir nedavno skazal pered ňiskoľkimi monachami čto: “Olšavskij, huncvut, non episcopus, kujon, subulcus, porcos debuisset pascere et non episcopus esse, cani est episcopus et non mihi.” (Olšavskij huncut, ne episkop, kujon, podlec, sviňej by dolžen pasti a ne episkopom byti, psovi episkop no ne mňi). Olšavskij starajetsja vyjasniti takoje povedenije Habiny s tym, čto Habina sam ľubil by byti jeho nasľidnikom v episkopstvi, čto bezsomniteľno dokazujut jeho slova, jaki skazal pered spomjanutymi monachami: “det Deus, ut quo citius acquiram promissum pastorale, dissipabitur corrupta Olsina et tota familia”. Nužno tut primititi o Habiňi to, čto Olšavskij ne rušal jeho poka on žil, no posľi smerti Olšavskoho, koli Bradač stalsja episkopom, jeho pervoje ďilo bylo zaklikati Habinu pered sebe v Mukačevo i karal jeho s tym, čto dolžen budet prožiti svoi ostaľny dni v mukačevskom monastyrji. No Habina, jak počul sije rišenije, spišil v Jager, hde jemu kohda-to obisčali, čto “erat pastorale” — i tam perestupil na latinskij obrjad i skončil svoju žizň jak professor staroslavjanskoho jazyka v jagerskoj seminarii.

Rezuľtat predloženija Oľšavskoho i ďijstvovanija Bradača byl takij, čto pridvorna kancellaria dňa 15-ho septembra 1765 h. otporučala korolevni sďilati potrebny kroki v interesi kanonizacii mukačevskoj diocezii. Jak o sem doznalsja Esterhazij i s ťim choťil prepjatstvovati ďilo, čto 30-ho Septembra 1765 r. zaslal memorand do korolevni, v kotorom staralsja dokazati to, čto Olšavskij liš proto chočet byti samostojnym, čtoby potom ťim lehče moh obernutisja na šizmu. Že jaku cinu imilo takoje obvinenije Esterhazija možeme sebi predstaviti iz toho, čto korolevna jesče v 1746 r. poslala Oľšavskoho jak korolevskoho komissara v Transilvaniju, čtoby tam staralsja o vozstanovleniji unii. O bezosnovnosti obvinenija Esterhazija ubiždajet nas i ta reč, jaku v r. 1761 r. Oľšavskij vyholosil uniatam satmarskoj župy, kotorych podbuntoval Jofronis Popp, karlovskij vikarij. O sej klassičeskoj reči sam Esterhazij skazal v Vidňi, že to dokazujet, čto Oľšavskij “milostivyj i o dobri svojeho stada starajuscij archipastyr’, bohatyj vo vyssoj svitlosti, no ďijstvujet, deržasče pered svojimi očami kuľturnuju nižestepennosť naroda.” O virnosti Olšavskoho k unii sviďiteľstvujut i pisma jeho. Naprasna robota byla takoho čelovika

obviňati s sizmatičeskoju naklonnosťu pered korolevnoj, ibo korolevna dňa 16-ho januara 1766, povtoriteľno zapretila, čtoby Esterhazij vmišalsja v ďilo uniatskoho svjasčenstva. No jagerski kruhi ne smotrja na takoje razporjaženije korolevni i na dalej tak postupovali jak pered ťim, i povtorjali svoje bezosnovnoje obvinenije i tak naturaľnoje ďilo, čto razhorčennosť do vysokoj stepeni podnimalasja meždu svjasčenstvom grečeskoho i latinskoho obrjada. Po slovam Pastelija "jesli russkij čelovik prines svoju ďitinu ne do latinskoho obrjada svjasčennika, a do svojeho, ili ostavivše latinskoho obrjada cerkov, prizval k sebi svojeho svjasčennika, čtoby tot uďilil jemu posľidnoje pomazanije na smerteľnoj posteli, jesli na slučaj smerti svojej tak razporjažal, čtoby namisto blizšaho latinskaho obrjada svjasčennika pochoval jeho grečeskoho obrjada svjasčennik, jesli otohnal latinskoho obrjada svjasčennika, koli tot nasiľstvenno choťil pokrestiti, vinčati ili pochovati grekokaftoličeskoho čelovika, jesli ne platil latinskoho obrjada svjasčenniku, a platil svojemu, jesli znajusči čitati po latinski vsetaki molilsja iz russkich knih, jesli poderžal svoi prazdniki a ne latinski, jesli s počtenijem hovoril o posťi grečeskoho obrjada, ili o boroďi ili o ženitbi svjasčenstva, jesli spomnul choť odnym slovom dajakoje razporjaženije ili ďilo kurii, i skazati korotko, jesli ne choťil peredatisja ťilom i dušeju jagerčanam, oni sejčas kričali na neho: "vot tajnyj šizmatik, vot jak on predstavilsja!"

Poneže i posľidnoje, spomjanutoje razporjaženije korolevni ne otstranilo neblahodarnoje položenije v ďiľi kollektovanija svjasčenničeskich žalovanij, zato ona na prošenije Oľšavskoho i Bradača v r. 1766 sostavila odnu prosbu sostojasčuju iz 34 toček, ko rimskomu prestolu v interesi kanonizacii mukačevskoj diocezii. Odnak ďilu, spomjanutomu v sej prosbi, pomahal i tak zvannyj dorogskij slučaj. V r. 1765 ňiskoľki prominentňijši hajdu-dorogski obyvateli obernulisja k karlovskomu pravoslavnomu archiepiskopu, čtoby poslal im svjasčennika. Andrej Bačinskij, tohdašnyj dorogskij svjasčennik zajavil sije praviteľstvennomu sovitu i treboval inkviziciju. V rjaďi sej inkvizicii vyjasnilosja to, čto protestanty poruhali uniatov s tym, čto uniatskij episkop liš sluha jagerskoho espiskopa i uniatski svjasčenniki liš kapelany latinskoho obrjada svjasčennikov. Sije ďilo naturaľno podporovalo prosbu Bradača i bylo odnoju pričinoju uspišnoho chodatajstva jeho.

Korolevna v sej, uže vtoroj prosbi svojej hlavňijše argumentovala s tym, čto kanonizacia mukačevskoj diocezii potrebna, poneže ona prekratit neprijateľskoje snošenije k unii

so storony šizmatikov, a osnovanije seho neprijateľskoho otnošenija to, čto samostojny pravoslavny episkopy ili svjasčenniki, koli perejšli na uniju, stalis' vikarijami podčinennymi latinskoho obrjada episkopov a svjasčenniki že kaplanami latinskich svjasčennikov. Ludvig Coquelines i Stefan De Angelis, rimski predstaviteli korolevni ne choťili dokazyvati vo svojem memoranďi to, ci jagerskoje vlijanije pravdivoje ili nepravdivoje, oni zadovolilisja s tym, čto predstavili fakty dľa dokazanija toho, čto ďilu unii budet v poľzu kanonizacia, a zavisimosť ot jagerskich kruhov škodliva dľa unii. Coquelines i jeho tovariš čerpali sii fakty iz istorii uniatov v Poľsči i na okolici Velikoho Varadina. V Poľsči uniaty vo časi Klementija VIII. (1592—1605) pod dvuma episkopami imili liš ňiskoľko tysjač virnikov, teper že imili 6000 duš i 150 monastyrej, ibo polučili samostojnych episkopov. Uniaty že živusčije na okolici Velikoho Varadina jakraz pobačili, čto ich episkop jesť liš vikarijem latinskoho episkopa, tolpami ostavili uniu. Pered spominanijem sich faktov sostaviteli spomjanutoho memoranda dokazali to, čto ne praviľnoje takoje tverždenije Rima, (kotoroje bylo hološeno uže protiv koroľa Josifa I.,) buďto mukačevska diocezija nikoli ne susčestvovala byla, poneže mukačevska diocezija, — choťa o pervom episkopi jeja hovoritsja liš v r. 1491, — uže ot drevnych vremen susčestvujet i rišiteľno tverdili to, čto sija diocezija byla odna iz tich pannonskich sedmi diocezij, kotory v vremeni papy Joanna VIII. (872-882) prisluchali k archiepiskopstvu slavjanskoho apostola Sv. Meftodija. S tym, čto oni sije dokazali, dokazano bylo i to, čto tut roschoditsja ne o postavleniji novoho episkopstva jak to tverdili vorohi mukačevskoj diocezii, no o priznaniji drevnoj diocezii. Vsetaki oni vzjali vo vnimanije i faľšivoje tverždenije vorohov mukačevskoj diocezi i dokazali to, čto jesliby i ob osnovaniji novoj diocezii roschdilosja i v tom slučaji tri potrebny kanoničeski uslovija suščestvujut dľa osnovanija novoj diocezii. Jest dostatočnoje čislo virnikov, poneže k 859 parafijam prisluchajet 145,107 sposobnych na spoviď virnikov; — jesť i stolica i dochodki dľa episkopa, poneže horod Mukačevo i doteper byl stoliceju episkopa, i kromi ťich dochodkov, kotory ne vozmožno točno ustanovľati, mukačevskij episkop polučajet ročno 3,300 guldenov platňu iz zahaľnoj kassi parafij. Dokazali i to, čto vozstanovlenije mukačevskoj diocezii ne rušalo by interesi nikoho, poneže k sej diocezii prisluchali by liš grekokaftoličeski ľudi, nad kotorymi ni jagerskij episkop, ni ostrijholmskij archiepiskop ne imijut nijakoho prava. No

rimskij papa ne choťil okončateľno rišati v ďiľi sej pros'by, choťa ona bohato byla podperta s vsjakimi dokumentami i pered rišenijem voprosa choťil doznatisja o mňiniji jagerskoho episkopa, kotoryj najboľše byl zainteresovanyj v sem ďiľi. Zato Papa vozzval svojeho videnskoho nuncija, dňa 23-ho junija 1766 r., čtoby on postaralsja o polučeniji mňinija ot Esterhazija.

No pered rišenijem seho ďila, na povtoriteľnoje prošenije Olšavskoho, korolevna vyimenovala Bradača za episkopa dňa 7-ho julija 1767 r. koli uže pereže, to jesť dňa 27-ho marta, Olšavskij vyimenoval jeho za generaľnoho vikarija, na misto Heorhija Szabadosa. S tym aktom odnako korolevna postavila Bradača za nasľidnika Oľšavskoho i obernulasja k rimskomu papi, čtoby on vyimenoval Bradača za apostoľskoho vikarija na titul jakoj-nibuď "in partibus" diocezii. No Bradač ne moh dočekati v Vidňu do polučenija papskoho razporjaženija, poneže Olšavskij čuvstvovavše že zdorovje svoje skoro upadajet, dňa 27-ho septembra 1767 r. pismenno prosil Bradača, čtoby čim skorše vernulsja.

V svojem pismi Olšavskij vyražajet takoje mňinije, čto choťa jagerskije kruhi vsjakim možlivym sposobom ťahajut i otlahajut ďilo kanonizacii diocezii, vsetaki korolevňi udastsja dovesti eto ďilo do blahopolučnaho konca v Rimi, i poneže akty tak otnositeľno kanonizacii, jak i vyimenovanija Bradača suť predloženy Rimu, on tak dumajet, čto Bradač moh by dočekati do polučenija otvita i v Mukačevi. Olšavskij v svojem pismi podporujet otzyv ne liš s tym, čto on chvoryj, no takže s tym, čto prisutstvije Bradača nastrašit mnohočislennych vorohov jeho, kotory ne virujut, čto Bradač budet vyimenovan i zato s dňa na deň napadajut jeho i Bradača, no i toje obstojateľstvo, čto Olšavskij uže ne imil hrošej dľa vozderžanija Bradača vo Vidňu. Koli Olšavskij napisal svoje pismo nachodilsja on v smutnom nastrojeniji, o čem sviďiteľstvujut zakľučiteľny slova pisma: "venias, magna adhuc instructione indiges, — contra osores tuos armari deberes, ne adulationibus decipiaris; scit qualem me reliquit, sed qualem inveniet stupebit." Sii okončateľny slova byli pravdivši, čim by Olšavskij sam dumal, ibo koli Bradač pribyl v Mukačevo popoludnem dňa 5-ho novembra 1767 r. našol svojeho blahoďijateľa, možno skazati otca svojeho, na smertnoj posteľi, ibo Olšavskij utrom toho že dňa skončalsja.

Olšavskij možno skazati byl najboľšim mužem istorii mukačevskoj diocezii. Mnohije vozvyšajut episkopa Andreja Ba-

činskoho nad nim, no jesli byti v borbi pervym označajet boľše, jak byti velikim v miri, tohda pervoje misto prisluchajet Olšavskomu, kotoryj pod tečenijem četvert-stoľitňaho upravlenija sďilal mnoho dobraho dľa moraľnoho podnesenija svojeho svjaščenstva, jak takij čelovik, kotoryj ne smotrja na postojannu borbu, staralsja ispolniti svoju dolžnosť sovistno. Jesli poetomu kto-nibuď perečitajet karakterizaciju Olšavskoho, kotoruju napisal Andrej Babľa, svjaščennik episkopa Bačinskaho, vozmožno, čto budet dumati, čto eto nastojaščoje opisanije karaktera Olšavskoho znak predopreďilennosti ili neznanija faktov. Babiľa napisal to, čto prominentňijši syny mukačevskoj diocezii ne nad tym smutilisja, čto ich episkop umer, no nad tym, čto tak pozdno umer, daže Babiľa staralsja dokazati i to, čto sočinitelem spomjanutoj, otličnoj propoviďi, kotoruju vyholosil Olšavskij v Satmari, ne Olšavskij. No fakt to, čto Olšavskij, choťa byl zaňat s postojannoju borboju protiv jagerskoho vlijanija i so svoimi obyčajnymi episkopskimi dolžnosťami, vsetaki jemu udalosja sbudovati izvistnyj monastyr v Maria-Povči. On osnoval duchovnuju seminariju v Mukačevi na svoich hrošach. On chodatajstvoval v interesi svjaščenstva povtoriteľno u korolevňi. Čto jemu ne udalosja sbudovati vysši školy na važňijšich mistach svojej diocezii i ne udalosja osnovati tipografiju, choťa oni byli nužny dľa diocezii, — pričiny etich neudač ne v jeho osobi, no v neprijemnych obstojateľstvach nachoďatsja. Jesli podumajeme ješče i to, čto on imil velikoje počtenije pered korolevskim dvorom, čto on byl otličen s dostoinstvom vnutrennoho sovitnika, čto on byl v boľšich slučajach i korolevskim komissarem i byl popuľarnym v kruhach najprominentňijšich ľudej toho vika, čto ľubili jeho i jesli podumajeme to, čto vse eto Olšavskij priobril ne takim sposobom, jak sďilal jeho prejemnik, Blažovskij, kotoryj byl ščastlivšim v sem otnošeniji blahodarja laski jagerskich kruhov, tohda sľidujet nam priznati, čto pravdu pisal Duliškovič, koli tverdil, čto pero Babiľi, koli pisal o Olšavskom, vela uražennaja ambicija, poneže Olšavskij podporoval Bradača, a ne jeho. To pravda, čto Olšavskij sďilal vse možlivoje v interessi Bradača i ne ščadil ťich, kotory ďijstvovali protivno v sem otnošeniji i virojatno Babiľa pravdu pišet v sľidujuščich slovach: “Bradacsianum aliquid non adprobare”, i čto eto značit to: “pupilam Olsavskij tangere”, — no ne zabuďme o tom, čto Olšavskij viďil v osobi Bradača takoho čelovika, kotoryj budet dostojnym nasľidnikom v episkopskom dostoinstvi dľa prodolženija borby protiv jagerskich kruhov i nikoli ne budet naklonnym prova-

diti taku politiku, jaku provadil Blažovskij, choťa bylo mnoho takich meždu svjaščennikami, kotory na taku roľ byli hotovy, jak eto vozmožno predpolahati ob osobi Habina.

Posľi smerti Olšavskoho Bradač, jak korolevnoju vyimenovanyj nasľidnik pomeršoho episkopa, sejčas vsadilsja v episkopskoje kreslo. No pod tečenijem svojeho korotkaho, četyreročnaho episkopskaho ďijstvovanija on našol boľše terňa, jak raz na svojej dorohi. T'i terňi načalo sypati na dorohu novaho episkopa same svjaščenstvo jeho. Svitskoje svjaščenstvo ne ľubilo Bradača osobenno proto, poneže on byl imenovanyj bez prežňaho izbranija svjaščenstvom v episkopstvo i s vyimenovanijem Bradača mnoho otličnych ľudej bylo postavleno nazaďi. Monašeskoje svjaščenstvo že hňivalosja proto ibo Bradač ne podražal primir prejemnikov svoich i ne vstupil v čin monašeskij i s tym prekratil vlijanije monachov na upravlenije diocezijej. Dňa 27-ho januara 1768 r. Klementij XIII vyimenoval Bradača za apostoľskoho vikarija i za episkopa in partibus na titul Rossi. Bradač, na osnovi etoho vyimenovanija dalsja vysvjatiti v episkopi ješče toho hoda dňa 20-ho apriľa v Povči. Vysvjatil jeho Melesnis Kovacs varadinskij greko-kaftoličeskij episkop. Tot že rok prines velikija priskorbija Bradaču. Odne priskorbije bylo to, čto pridvornyj sovit, navirno na prošenije Habiny, zaslatoje puťem jagerskoho episkopa, uprekal jeho vsľidstvije toj ostroty, jaku on ukazal protiv Habiny i Heorhija Szabadoš i dal jemu znati i to, čto pridvornyj sovit čuvstvujetsja oklamanym v naďijach svoich. Druhoje priskorbije, ješče boľšoje perežnoho, zapričineno bylo dľa neho iz Rimu, sobstvenno hovorja iz Vidňa. Memorand korolevňi v ďiľi kanonizacii mukačevskoj diocezii kardinal Boromej peredal dľa predloženija mňinija, puťem nuncija videňskaho, episkopu Esterhaziju. Esterhazij poslal svoje zajavlenije v Rim 31-ho marta 1767 r. v 113 točkach na ostroje i povtoriteľnoje napominanije korolevni. S etim zajavlenijem my objazateľno dolžny zanimatisja podrobno, potomu čto ono predstavľajet virno mňinije jagerskich kruhov i ich stanovišče kasateľno kanonizacii. Vo vvedeniji Esterhazij izviňajetsja za opozdanije, kotoroje on motivirujet tym, čto podnamistniki, ot kotorych on prosil dannyja v etom ďiľi, po pričiňi širokoj territorii diocezii duže pozdno zaslali svoi zajavlenija. Vo vvedeniji predložit sebi Esterhazij sľidujuščije voprosy: koli i pod čijim predvoditeľstvom načalasja unia meždu russkimi, jakim sposobom zaderžali jagerskije episkopy vlasť i nad uniatskim russkim narodom i svjaščenstvom naprotiv soprotivlenija mukačevskich episkopov i vikarijev jaku

poľzu prinesla eta vlasť unii i v konci, jakoje velikoje čislo uniatov v jagerskoj eparchii?

Iz prediduščich ďil lehko by choť komu dati otvit na dannyja voprosy, no etot otvit ne sovsim sohlasovalsja by s otvitom Esterhazija. Esterhazij po primiru svojeho prejemnika otrical to, čto eparchija mukačevskaja pered 1646 hodom susčestvovala. Osusčestvlenije unii i razvitije jeja pripisujet jedinstvenno episkopam Jagra i jagerskoj kapituli. On tverdil daľše i to, čto pri osuščestvleniji unii postavlennoje uslovije ľudmi grečeskoho obrjada, čto izbrannoho episkopa Rimskij Otec utverdit — ne originaľnoje i čto eto otnositsja toľko na rituaľnoho episkopa, kotoryj podčinenyj jagerskomu episkopu.

Eto on dokazujet na osnovaniji vyšespomjanutoho Memoranda Kaminskaho. Posľidňeje jeho tverždenije s tym motivirujet, čto pri podpisaniji unii 63 uniatskije svjaščenniki navirno znali ťi zakony i razporjaženija, kotoryje ne dopusťat, čtoby v odnoj eparchii dva katoličeskije episkopy byli; i tak i ne možno hovoriti o potverždeniji samostojateľnoho episkopa.

Esterhazij tak predstavil ďilo v svojem predloženiji, čto razvitije ďila unii i vvedenije apostoľskoho vikarijata dľa mukačevskoj diocezii to zasluha jagerskich episkopov i posľi toho, jak on eto predstavil podčerkivaja, čto naskoľko vyhodnoje i poleznoje bylo vlijanije jagerskich kruhov na ďilo unii, — na vtoryj vopros, t. j. jak upražňali jagerskije episkopy eto vlijanije, — dal takij otvit, čto jagerskije episkopy povlijali ot roka 1646 vsehda v interesi razvivanija unii i v materiaľnu i moraľnu poľzu uniatskoho svjasčenstva. Na tot vopros, že v jakom razmiri nachoďatsja uniaty v jagerskoj diocezii, on otvitil, čto uniaty žijut čisto ne na mnohich mistach, no žijut oni po boľšoj časti mišano i vjedno s ľuďmi latinskoho obrjada i protestantami. Posľi podanija takich dostatočno obsčich, no ne cilikom polnych i osnovnych otvitov, Esterhazij brosil na verch takij rišiteľnyj vopros, čto viďa takoje blahotvoriteľnoje postupovanije jagerskich episkopov v interesi unii, cileobrazne li ďilati inšoje razporjaženije na buduščnosť? No čtoby on moh dati na etot vopros udovletvoriteľnyj otvit, Esterhazij pervyjraz podrobňijše razbiral argumenty memoranda, kotoryj zaslala korolevňa v ďiľi kanonizacii v Rim. Meždu ťimi argumentami Esterhazij najvažňijšim dumajet, to, čto, — jak to tverdila korolevna, — kanonizacija budet pomahati razšireniju unii, poneže — po mňiniju pisatelej toho memoranda — **uniaty dolžny polučiti samostojnaho episkopa v smysľi uslovij unii, kotory byli prijaty papoj,** ibo neuniaty i doteper proto boja-

lisja unii poneže viďili to, čto uniatski episkopy suť podčineny episkopam latinskoho obrjada i nakonec, poneže apostoľski vikarii priobrili veliki zasluhi v razšireniji unii i kanonizacia budet buďto priznanijem dľa ich zasluhi, i vozbuždenijem dľa daľšoj ich raboty. Naprotiv seho argumenta Esterhazij staralsja dokazati to, čto unia razvivalasja doteper liš proto, ibo apostoľski vikarii byli podčineny vlasti jagerskich episkopov, jak to trebujut zakony sinodov i razporjaženija papy, — i otverto zajavil, čto ne "rudis plebecula" trebujet kanonizaciju, kotoryj voobsče ne interessujetsja ďilom kanonizacii, no ťi, kotorym neprijemne "provida ecclessiae ordinatio" i kotory ľubili by svobodno hospodariti, no rezultatom takoho hospodarenija byl by to, čto ves' uniatskij narod postepenno vernulsja by na pravoslavije. Tot argument, čto šizmatiki liš proto bojatsja unii, ibo uniaty ne imijut svojeho samostojnaho episkopa, po mňiniju Esterhazija liš pustoje tverždenije, — poneže uniaty, žijuščije v jagerskoj diocezii byvajut daleko ot neuniatov i tak ňit priležitosti dľa toho, čtoby neuniaty pobačili zavisimosť uniatov i liš zloboju obmanutyj um možet sravňati bohatoho, ves'ma otličennaho i mohusčestvennaho jagerskoho episkopa s jakim-nibuď neuniatskim episkopom. Po mňiniju Esterhazija ne postoit i toje tverždenije, buďto uniaty trebovali by sebi samostojnaho episkopa vsľidstvije raznicy v religii, — poneže takoje želanije, choťa ono viditsja priličnym i praviľnym na pervyj vid, jesliby bylo ispolneno, zapričinilo by nesčastny posľidstvija po sebi. Esterhazij podporujet sije tverždenije s tym, čto mukačevski episkopy jesliby polučili samostojnosť i nezavisimosť ot jagerskoho episkopa skoro zunovali by zavisimosť ot ostryjholmskoho primasa i ot papy i skoro oni by vernulisja na davnoje, svobodnoje neuniatstvo. Dľa dokazanija toho, čto naskoľko blahotvoriteľnoje bylo vlijanije latinskoho obrjada svjaščenstva na uniju, Esterhazij spomnul primir 14 uniatskich spišskich parafij, kotoryje, choťa byli podčineny vlasti protojereju spišskoj kapituly, nikoli ne skaržilisja protiv toj vlasti i nikoli ne staralisja vysvoboditisja iz pod takoho položenija svojej poddanosti. Tut, posľi on korotko spomnul smutnoje položenije takich obsčestv, kotoryja imijut mnoho holov, Esterhazij dajet odnu skromnu poradu korolevni. Sija porada ta, čto lučše bylo by podčiniti i pravoslavnych episkopov episkopam latinskoho obrjada v interesi unii, a ne staratisja, čtoby jesče i apostoľskij uniatskij vikarij mukačevskij byl vysvobožden iz pod vlasti jagerskich episkopov, cerkovna vlasť kotorych jedinstvenno sposobna zaderžati uniju v mukačevskoj diocezii. Esterhazij sam priznajet, čto čislo uniatov v jagerskoj diocezii

velikoje, no otricajet to, buďto eto bylo zasluhoju apostoľskich vikarijev, poneže zasluhu pro eto nužno pripisati jagerskim episkopam i kanonizacia mukačevskoj diocezii byla by karanijem dľa jagerskich episkopov, kotory dolžny by polučiti priznanije i voznahraždenije. — Daľše iz etoho každyj možet ubiditisja, čto ťi, kotory urgujut kanonizaciju mukačevskoj diocezii: "neblahodarny ďiti, kotoryje neuvažajut svoich roditelej, — nedostojny siroty i maloľitnyje, kotoryje vystupivši iz molodaho vika svojeho, ne blahodarny k svoim opekunam i tutoram, i ne prinimajut ťi sovity, kotoryje oni polučili i s pomočju kotorych oni progressovali." No ne liš umnoženije uniatov, no takže istreblenije obyčajnych prestuplenij i nadužitkov meždu uniatami, po mňiniju Esterhažija, jesť zasluhoju iskľučiteľno jagerskich episkopov, jak to dokazujet postupovanije Erdödiho protiv Bizanciho i ďijstvovanije Barkovciho protiv Emanuila Olšavskoho, — i poneže ot takich ošibok uniatskoje svjasčenstvo i nyňi ne čistoje, jak to vidno iz reportov dekanov latinskoho obrjada, každyj dolžen by priznati potrebnosť verchnoj vlasti jagerskoj. Na toje tverždenije, čto v ťich diocezijach, hde uniaty imijut samostojnaho episkopa, unia lučše razvivajetsja, Esterhazij otvitil tak, čto naskoľko poleznoje i blahotvoriteľnoje to, čtoby uniaty, žijusči na otďiľnoj territoriji imili by svojeho samostojnaho episkopa, nastoľko opasnym bylo by jesliby uniaty, kotory žijut mišano i vjedno s latinskoho obrjada ľuďmi, polučili by samostojnaho episkopa, ibo v takom slučaji bezčislenno došlo by k stolknoveniju meždu episkopami latinskaho i vostočnaho obrjada, jak to dokazano so slučajami sďilavšimisja v Poľsči. Toje tverždenije sočinitelej memoranda korolevňi, buďto samostojnosť mukačevskoho episkopstva ďilajet konec nesohlasiju meždu jagerskim episkopom i apostoľskim vikarijem mukačevskoj diocezii iz odnoj, a meždu latinskoho obrjada svjasčennikami s uniatskimi iz druhoj storony, po mňiniju jeho, kotoryj ľubit mir vysše vseho, ne imijet osnovanija, poneže on ne virujet, čtoby samostojnyj mukačevskij episkop i jeho svjasčenstvo zaderžalisja ot bezpokojenija i razrušenija mira tohda, kohda ne dolžny bojatisja jagerskoho episkopa, kotoryj teper imijet pravo pokarati prestupnikov. Sije tverždenije svoje Esterhazij podporujet s tym, čto koli korolevna uničtožila razporjaženije Barkovcija v ďiľi svjasčenničeskich žalovanij, namisto ožidajemoho mira nastal jesče boľšij neporjadok i razhorčennosť meždu svjasčennikami dvuch različnych obrjadov. Esterhazij vyražajet svoje blahodarenije korolevňi za toje zajavlenije jeja, čto ona želajet perevesti kanonizaciju bez zapričinenija materiaľnoj ili moraľnoj škody dľa

jagerskoho episkopstva, — no ne virujet, čto takoje ďilati vozmožnoje. Kanonizacija mukačevskoj diocezii ne vozmožna bez zapričinenija moraľnych škod dľa jagerskoj diocezii, poneže iz odnoj storony velikoje čislo uniatov budet otstraneno, kotoryj narod "Christo et ecclesiae Agriensis genuerunt" i tot narod "semper fuit sub indubitata episcopirum Agriensium iurisdictione", i jagerska diocezija byla by ohrablena buďto polovinoj svojeho serdca, — i poneže otorvanije takoho velikoho čisla virnikov ne liš prepjatstvovati budet vozverneniju jeretikov, no umeňšit i čislo virnikov latinskoho obrjada.

Takže ne vozmožno izbihnuti zapričinenije materiaľnoj škody dľa jagerskoj diocezii v slučaji ispolnenija kanonizacii, kotoruju prosit korolevna, poneže jesli De Camelis i Olšavskij, choťa liš generaľny, už to ritualny vikarii byli imili smilosti trebovati dľa sebe i vyklopotali u korolevňi desjatinu prisluchajusču jager skomu episkopu, tohda uže napered možno znati, čto v jakom razmiri budut trebovati daľše mukačevski episkopy, kohda oni budut samostojateľnymi. Koli Olšavskij, byvšij liš ritualnym vikarijem, chodatajstvoval s uspichom u korolevňi, čtoby žalovanije svjasčennikov, o kotorych Barkovcij razporjadil, naprotiv sjakoho razporjaženija bylo peredano uniatskomu svjasčenstvu, tohda odnomu samostojnomu mukačevskomu episkopu udastsja vyklopotati i to, čtoby osmaja časť toj desjatiny, kotoruju sberal jagerskij episkop ot greko kaftoličeskich virnikov dľa latinskoho obrjada svjasčennikov, bylo peredano dľa greko kaftoličeskich svjasčennikov.

Na osnovi etich tverždenij Esterhazij otkryto zajavil, čto jeho sovisť ne pozvoľajet jemu skazati, čto jesliby mukačevskij apostoľskij vikarijat byl vysvobožden iz pod verchnosti jagerskoho episkopstva, eto sďilajet konec razdoru i čto takoje vozmožno bylo by ďilati bez uščerblenija moraľnych i materiaľnych interessov jagerskoho episkopstva.

Rezultatom takoho otvita Esterhazija byl to, čto Papa Klementin XIII v svojem "breve" (pismi) s dňa 14-ho novembra 1767 r. ne liš priznal praviľnosť argumentov predloženych protiv kanonizacii mukačevskoj diocezii, no ješče schvalil Esterhazija za jeho trudy v interesi razširenija unii. Papa odobrjajušče argumenty Esterhazija protiv kanonizacii, vsetaki ne sčital cileobraznym prosto uvidomiti korolevnu o svojem rišeniji, no prikazal Esterhaziju, čtoby on lično pošol v Videň, i čtoby staralsja ubiditi korolevnu o tom, čto kanonizacia izlišna, daže vredna, ťim pače, ibo ňit nikoho, po slovam Papy: "qui gravius et uberius et luculentius expone haec quaeat" — kotoryj by moh predstaviti ďilo važňijše, dostojňijše i jas-

ńijše, jak sam Esterhazij. Esterhazij moh ďakovati takij vyhodnyj otvit Papy tomu obstojateľstvu, čto chodatajcy korola ne predstavili ďijstvovanije jagerskoho episkopa podrobno, jak i ne predstavili pričiny urgujušči kanonizacii tak jasno i podrobno v svojem memoranďi, jak to potrebno bylo v interesi blahopolučnaho dovedenija do konca etoho ďila. Nužno primititi tut i to, čto Esterhazij kromi svojeho memoranda zaslal v Rim pisma i k mnohim važńijšim licam, na kotory pisma on i polučil otvity, jakto priznal sam Esterhazij pered Bradačom, kotoryj posiłil jeho i Esterhazij daže ssylalsja na eti otvity.

Papskoje pismo i ličnoje chodatajstvije Esterhazija u korolevńi zapričinili to, čto korolevna vydala dva razporjaženija majže s totožnym soderžanijem dńa 24-ho augusta 1768 r., iz kotorych odno zaslal Esterhaziju a druhe Bradaču. S tymi razporjaženijami korolevna choťila zrobiti konec stolknovenijam meždu dvuma episkopami i poka s odnoj storony rišiteľno rozkazovala Bradaču, čtoby "priznal jagerskoho episkopa ďijstviteľnym i zakonnym nastojatelem ,i jemu povinovalsja v vsjakom čestnom, spravedlivom i pozvolennom ďiľi, otnositeľno jagerskoj diocezii i čtoby podal jemu prisluchajuščoje počtenije, čtoby priznal sebe v upražneniji svojej vlasti namistnikom jagerskoho episkopa, ot kotoroho on zavisit, — tohda že ne vyražajet velikoje dovirije i k Esterhaziju, koli pišet ona, čtoby Esterhazij staralsja, čtoby "naš virnyj narod ispovidujuščij sojedinenije svoje s pravdivoju viroju, ne imil spravedlivych pričin skaržitisja i jesli skaržilsja, dolžen polučiti otpovidnoje ličenije, — i osnovna pričina jeho krivd dolžna byti otstranenoju". Jesli k semu ješče položime i to, čto korolevna serjozno prikazujet soberati dochodki dľa svjaščennikov, jak to trebujetsja v smysľi svojeho razporjaženija vydanoho v r. 1756, i čto zajavľajet, čto grečeskoho obrjada svjaščenstvo priznajetsja rovnostepennym s latinskoho obrjada svjaščenstvom, i nakonec serjozno napominajet Esterhazija, čtoby on postupoval dostojnym sposobom v ďilach uniatskich episkopov i apostolskoho vikarija, jak to prisluchajet nastojateľam uniatskoho svjaščenstva i naroda: — tohda my dolžny priznati to, čto pobida Esterhazija ne byla polna s takim rišenijem, poneže nad jeho holovoj tam visila sabľa v zajavleniji korolevni, čto načalstvo jagerskoho episkopa budet deržati liš do toho časa, poka: "quamdiu aliud quid statuendum esse necessarium aut utile visum non fuerit." No choťa Esterhazij ne duže radovalsja, koli polučil takoje razporjaženije ot korolevny, ťim boľša byla razhorčennosť Bradača i vseho uniat-

skoho svjaščenstva, koli podumajeme to, čto takoje korolevskoje razporjaženije bylo užasnoju nespoďivankoju, jak hrom iz jasnoho neba, dľa Bradača, kotoryj pered odnym rokom ostavil Videň s najkrasšimi naďijami. Choťa Bradač i jeho svjaščenstvo viďili v sem razporjaženiji otloženije vyhološenija nezavisimosti mukačevskoj diocezii choťa ne na viki vikov, no na dolhij čas, vsetaki tu nezavisimosť polučili oni skorije jak dumali.

Pričina etoho nespoďivannoho pereminenija situacii v tom, čto Esterhazij začal postupovati protiv Bradača očeň surovo i bezpoščadno. Korolevna, jak my vyše spomnuli, razporjadilasja v svojem pis'mi k Bradaču tak, čtoby Bradač čim skorše pojavilsja pered neju v interessi polahodženija ťich spornych ďil, kotory suščestvovali meždu nim i Esterhazijem jak i meždu svjaščennikami latinskoho i grečeskoho obrjada Bradač ne duže spišil udovletvoriti takomu rozkazu, poneže napered znal, čto ispolnenije takoho rozkaza prineset dľa neho daľšoje poniženije i priskorbije. No Esterhazij postojanno urgoval ispolnenije seho rozkaza ot Bradača v toj naďiji, čto na osnovi razporjaženija korolevni udastsja vyforsirovati povtoriteľnyj obit virnosti ot Bradača pri posisčeniji jeho i s tym udastsja jemu priobristi boľšoje vlijanije nad uniatami. Vopreki tomu, čto Esterhazij triraz napominal jeho, Bradač liš v misjacu septembru 1769 r. pošol v Jagr pri suprovodstvi Heorhija Szabadoš, bereckoho, Andreja Žetkej, marmarošskoho, Andrej Bačinskij, sabolčskoho i Joanna Bokšay, čerehatskoho archidiakonov, — Joann Pastelij, kerekňanskoho, Aleksija Bonyi, veliko-karlovskoho, Vasiľa Labanc patfalušskoho i Joanna Stankovskij ungvarskoho svjasčennikov jak takže s nimi pošol i Martyr Kasper, ihumen povčanskoho monastyrja. V Jager pribyl on dňa 15-ho septembra, v pjatnicu popoludňu. Sije posiščenije Bradača stalosja samym takim izvistnym, jakim bylo posiščenije Barkovcija dňa 15-ho i 16-ho julija 1748 roka v Mukačevi, o jakom my uže pisali i istoriju kotoroho znajeme iz zapisnicy, čto byla napisana pri slučaji toj kanoničeskoj vizitacii, no poka kanoničeska vizitacija izvistna nam iz protokola jagerskoho, tohda že nam vsi podrobnosti posisčenija Bradača izvistny iz pisanija Andreja Bačinskij, kotoryj byl ličnym svidkom toho sobytija.

Jak Bradač pribyl v Jager, ne pošol so svoimi soprovoždajusčimi v horod, no zastanovilsja na kraju horoda v hostinici, kotoraja byla imusčestvom jagerskoj kapituly. Posľi svojeho pribytija, on sejčas poslal archidiakonov Sabadoša i Bokšaja k Esterhaziju, čtoby iz odnoj storony prositi zasčitu ot ne-

ho protiv Habiny, kotoryj publično uhrožal Bradača s tym, čto jeho ubijet, — a s druhoj storony proto, čtoby doznatisja o tom, sohlasno razporjaženiju korolevny, že kohda bylo by vozmožno sďiłati porjadok so spornymi obsčimi ďilami. Esterhazij uznal o pribytii Bradača poslal jemu privitstvovanije svoje s dvumja archidiakonami, no ne skazal ničeho o časi poderžanija perehovorov. Ne poslal Esterhazij uvidomlenija ni daže s Maftejom Torner, kotoryj byl archivarem jagerskoho episkopa, poneže sej archivar liš na to polučil rozkaz ot Esterhazija, čtoby prizval ot jeho imeni Bradača i soprovoždajusčich jeho za hostej. Bradač ne priňal sije prizvanije i za pričinu podal to, čto čuvstvujetsja izmučenym, no interessovalsja ot Tornera o časi poderžanija obščaho soviscanija. Torner na etot vopros otvitil tak, čto na dopoludňijšij čas sľidujuscaho dňa sklikan konzistoriaľnyj sobor i vozmožno posľi toho poderžati soviscanije. Sľidujuscaho dňa pojavilsja episkopskij sluha u Bradača s prizvanijem Esterhazija, čtoby Bradač s svoimi soprovoždajuscimi pošol na obid k episkopu Esterhaziju. No Bradač otkazalsja i ot seho i poslal archidiakonov Žetkeja i Bačinskoho, čtoby vyrazili jeho blahodarenije za prizvanije i čtoby prinesli okončateľnyj otvit ot Estehazija, koli poderžitsja soviscanije i otnositeľnyj otvit ot Esterhazija, koli poderžitsja soviscanije. Esterhazij s tym otpustil delegatov Bradača, čto Habina jesče ne jesť v Jagri i tak ne treba bojatisja uhrozy jeho, i choťa i provaditeľi mohut pojavitisja na soviscaniji s Bradačom, no toje soviscanije ne vozmožno poderžati sejčas, poneže predmety toho soviscanija nužno jesče točňijše obdumati. Posľi polučenija takoho otvita Bradač cileobrazňijšim dumal lično pojavitisja u Esterhazija i dumal, čto udastsja jemu uspišňijše urgovati opreďilenije časa soviscanija. Bradač takže v popoludňijšich časach pri soprovoždenii archidiakonov Sabadoša, Žetkeja, Bačinskoho i Bokšaja i ihumena Kaspera pojavilsja pered Esterhazijem.

Esterhazij, koli Bradač i jeho soprovodniki pojavilisja u neho, posľi vzaimnych sčirych privitstvovanij, skazal, čto: "Ja naznačil dopoludňijšij čas na soviscanije." Koli Bradač na eti nespoďivany slova skazal, čto ničeho ne znajet o takom razporjaženiji Esterhazija, Esterhazij obernulsja k odnomu iz ťich archidiakonov, kotory posľi obida u neho byli s takim voprosom: "quid retulerit episcopo." Sprašivanyj archidiakon otvitil, čto on zajavil, čto slyšal ot Esterhazija, to jesť, čto ďilo važnoje i potrebujet obdumanije. Bradač, čtoby prekratiti etu neprijemnu scenu, skazal, čto oni prišli ne na soviscanije, no dľa vyraženija najhlubočajšaho počtenija. Sije zajavlenije zrobilo očevidnoje prijemnoje vpečatľinije na Esterhazija, ibo on

prekrativše daľšije voprosy skazal: "Ergo sedeamus" (ta sjadimes' tohda). No jedva čto pomistilisja oni, Esterhazij začal napadati Bradača iz druhoj storony, poneže prežde predstavlenija soprovodnikov on pokoril Bradača proto, čto on ne priňal hosteprijemstvo jeho, choťa s tym daže jeho Veličestvo moh by byti zadovolenym. Interessantne to, čto Esterhazij pod časom etoho posisčenije konzekventno tituloval Bradača "reverendissime domine" (vysokoprepodobnyj otče), choťa etot titul byl poniziteľnym dľa odnoho episkopa. Bradač opravdalsja, čto ne moh priňati hosteprijemstvo Esterhazija i predstavil svoich soprovodnikov.

Esterhazij nespoďivano sprašival Bradača o povedeniji mukačevskoho rimo kaftoličeskoho svjasčennika. Na sije Bradač o mukačevskom rimo kaftoličeskom svjasčenniku, Bačinskij že o nagykallovskom rimo kaftoličeskom svjasčenniku skazali, čto jesliby vsi rimo kaftoličeski svjačenniki byli taki, jak ťi spomjanuty, tohda by ne bylo stoľko nesohlasija i stolknovenija meždu svjasčennikami oboich obrjadov. Sije zajavlenije ne duže ľubilosja Esterhaziju, poneže ne bez hňiva skazal, čto jesliby Bradač skorije prišol byl v Jager, tohda by uže davno byl pokoj i porjadok. Bradač nanovo spomnul svoje slaboje zdravije buďto v opravdanije i koli spomnul i pričinu svojeho chvorovanija, to jesť čto oklamalsja v svoich naďijach, kotory on imil otnositeľno kanonizacii mukačevskoj diocezii. Esterhazij sam priznal čto eto pečaľnoje dľa Bradača, no poťišal jeho s tym, čto "commitamus nos Deo, ex cuius s. voluntate haec sunt per summum ecclesiae caput ordinata." Iz seho poťišenija uvidomilsja Bradač o tom, čto v Rimi provalili ďilo kanonizacii, — poneže skazal Esterhaziju, čto on ne polučil iz Rima nijakoho razporjaženija. Esterhazij na eto otkrovenno skazal, čto Bradač ani ne možet naďijatisja na to, čto polučit otvit direktno iz Rima, ili jaki-nibuď razporjaženija i dal donesti storonnym krylošaninom grafom Bathanyjem spomjanutoje breve (pismo) Klementina XIII. i peredal archidiakonu Bačinskomu, čtoby on to pročital. Jedva čital Bačinskij ňiskoľko šorikov iz breve, odna časť soprovodnikov Bradača perervala čtenije s takim zajavlenijem, čto sije breve ich ne interessujet i Bačinskij vyražal svoje sožaľinije nad tym, čto Esterhazij dal informacii o uniatach bez ich vysluchanija. Poneže Esterhazij skazal na sije, čto sije breve pisalosja pod vnušenijem Svjataho Ducha, i tak ne pozvoleno razbirati jeho, Bradač otvitil, čto v takom slučaji Sv. Duch protïvorečet samomu sebi, poneže v bulli jeho vyimenovaniji ničeho ne jesť o načaľstvi jagerskoho episkopa. Esterhazij na sije skazal, čto s tymi slovami Bradač chočet pro-

tivostati Svjatomu Duchu. No Bradač ne vzjal vo vnimanije eti slova Esterhazija i rišiteľno zajavil, čto jesli Esterhazij kromi etoho "breve" ničeho inšoho ne imijet dľa pokazanija svojeho načaľstva, tohda on ne čuvstvujet sebe objazanym na poslušenstvo. Na eti slova Bradača Esterhazij otvitil s tym, čto dal prinesti Batthanijem papskoje breve k korolevni i dal to pročitati. Prisutny bez slova slušali čtenije etoho interessantnoho dokumenta, kotoryj brošajet soveršenno novoje svitlo na ďilo. No koli pročitany byli eti slova: "ipsam securitatem regis et regni erectionem episcopatus Munkacsiensis non admittere," — poneže v etich slovach vyražano bylo obvinenije s nevirnosťu, prisutnyje poskakali iz svoich stolkov jakby hrom iz jasnoho neba udaril meždu nich. Bradač i jeho soprovodniki spomnuli mnohostoľitnuju otličennuju virnosť uhorskich russkich i protestovali protiv informacii Esterhazija na osnovi kotoroj takoje obvinenije pisalosja i rišiteľno trebovali ot neho, čtoby dokazal svoje tverždenije s faktami. No Esterhazij na sije trebovanije, jak i na zajavlenie Bradača, čto sami taki bezosnovny klevety holosili i prejemniki Esterhazija na sovremennych mukačevskich episkopov, — otvitil liš to, čto Bradač protivitsja Svjatomu Duchu. Bradač razhorčen s takim ložnym i uraziteľnym slovom podňal ruku do hory i toržestvenno skazal: "moriemur excellentissime domine atque coram tribunali Salvatoris nostri terribili consistemus, tunc quid ego, quid Exc. V. egerimus, apparebit."

Sii slova, podobny prokľatiju, strašezno razhňivali Esterhazija, kotoryj majže utrativši kontrol nad soboj, udaril na stol i kričal stojaščim kolo neho; "poslušajte, mene panove, ja doteper ne choťil vam skazati, tajil, ale teper skažu vam, čto by vy mohli suditi jakij etot čelovik (ukazal na Bradača); vot on choťil navesti Jeho Veličestvo na to, čtoby so svoim vlastnym autoritetom, bez sohlasija papy, bylo ďilo rišeno; ci dostojne take k jednomu episkopu?" Bradač zaščiščalsja s tym, čto on tohda ješče, koli predložil eto ďilo tak, ne byl episkopom, liš predstavitelem ďila svjaščenstva mukačevskoj diocezii i čto jeho stanovišče podporovala i kancellaria, choťa v toj vsehda nachoditsja i odin prelat. Koli Esterhazij ne respektujušči eto zaščiščenije Bradača zajavil, čto i tot prelat hrišil, — Bradač otkryto skazal, čto zajavit skarhu pered korolevnoju iz-za oskorblenija svojeho auktoriteta. Esterhazij podobno strašil Bradača, kotoryj otvitil, čto Esterhazij nepravno obviňajet jeho s tym, čto on protirečet svjatomu duchu, koli ne priznajet pravosiľnym nad soboju papski breve (pisma), — poneže on duže dobri znajet rimski dorohi, kotoryje často imijut raznyje naprjamy po obstojateľstvam i poneže i v sem slučaji vystavili

bully, kotory razporjažajut o nem navirno boľšim vnimanijem, jak ťi breve, jaki Esterhazij dal pročitati jemu i na kotorych vidno liš pečať papskoj kancellarii i kotoryje ne soderžajut v sebi nijakich rišiteľnych razporjaženij otnositeľno načaľstva, kotoroje Esterhazij prisvojujet sebi nad Bradačom. Esterhazij ostavil sije primičanije Bradača bez otvita, choťa duže dobri znal, čto Bradač pojavilsja liš otdati svoje počtenije a ne dľa provadženija perehovorov i na sľidujuščij vopros treboval otvit ot Bradača: jak razporjadil Bradač v ďiľi vyimenovanija professora liturgii dľa greko kaftoličeskich klerikov nachoďasčichsja v jagerskoj seminariji? Jak razmyšľajet Bradač otnositeľno osnovanija knihopečatňi russkoj v Jagri? Jakim sposobom bylo vozmožno perevesti na uniju šizmatikov, kotory žijut v Jagri? Nakonec, jakim sposobom bylo by vozmožno otstraniti nesohlasije susčestvujuscoje meždu svjasčenstvom oboich obrjadov? Na pervyj vopros Bradač otvitil, čto choťa on radujetsja tomu, čto grečeskoho obrjada kleriki možut učitisja svojemu obrjadu i v Jagri, vsetaki radše želal by on, čtoby Esterhazij, kotoryj nastoľko chvalitsja s svoimi trudami v interessi unii, — pomahal by jemu postaviti odnu porjadnu duchovnu seminariju v Mukačevi, ibo eto ďilo povlijalo by na stremlenije unii duže blahotvoriteľno. Bradač kromi etoho ješče vyražal takoje somňinije v tom, čto učenije v Jagri mohlo by byti uspišnym, — poneže professor liturgii ješče i toho ne možet točno znati čto koli, hďe, na čto i jak učiti svoich vospitannikov. Esterhazij na takoje cilkom poruhateľno otvitil, čto tot professor budet učiti liturgiji v škoľi, pod škoľnymi časami i po russki. Koli posľi etoho Bradač začal razbirati ťažkosti s kotorymi učenije seho predmeta svjazano u grečeskoho obrjada studentov, Esterhazij ni vo vnimanije ne vzjal jeho slova, no sejčas treboval otvit na vtoryj vopros, to jesť, čto dumajet Bradač o pečataniji russkich cerkovnych knih v Jagri? Na sej vopros polučil osnovnyj i ostryj otvit ot Bradača, kotoryj otkryto skazal jemu, čto "jesli by Vaša Excellencia dal by pečatati ťi knihi na najfajňijšom venecijskom paperi i jesli by pervuju bukvu každaho odnaho slova dal pečatati s zolotymi bukvami, i v tom slučaji nijakoho uspicha toj roboty ne budet." Takoje surovoje tverždenije Bradač podporoval s tym, čto ni uniaty, ni šizmatiki ne kupovali by ťi knihi, kotory by byli pečatany v Jagri, nastoľko nenavidit narod daže i jagerskoje imja. No jesli by eti knihi byli pečatany v Mukačevi, choťa na najplochšom paperi i s derevjanymi bukvami, tohda by taki knihi skoro razprostraneny byli meždu narodom i na poľzu unii, daže meždu pravoslavnymi. Esterhazij otvitil na sije, čto spomjanuty knihi po-

javľatsja s approbacijeju Bradača. No Bradač otkazalsja ot ispolnenija etoho predloženija s tym ne privlekateľnym dľa Esterhazija argumentom, čto takoho potverždenija uspichom bylo by liš to: “ut prout Exc. V. quam nullam hactenus habuit, etiam a me Graeci ritus populus subtrahat omnem confidentiam.” Mňinije Esterhazija otnositeľno etoho neprijemnoho voprosa bylo to, čto vse to, čto skazal Bradač liš vyhvarka iz jeho storony. Bradač otvitil na sije oskorblenije s tym, čto koli Esterhazij sprašival jeho, jakim sposobom bylo by vozmožno navernuti jagerskich šizmatikov na uniju, skazal sľidujuscoje: “reductionem huiatum Rascianorum ad s. unionem et Exc. V. sine me incoepit, ita me dignetur eandem continuere: sacra enim unio carceribus non procuratur.” Esterhazij obviňal Bradača, za toje, i opravdalsja čto on sam začal zanimatisja s tym ďilom, poneže Bradač ne choťil pojavitisja v Jagri i s nim vjedno pracovati. Na četvertyj vopros, t. j. jakim sposobom bylo by vozmožno zrobiti konec nesohlasiju meždu svjasčenstvom oboich obrjadov, mňinije Bradača bylo to, čto najlučšij sposob dľa etoho deržatisja ko razporjaženijam korolevskim iz oboich storon, — poka na toje zajavlenije Esterhazija, čto k nemu ne prišla nijaka skarha doteper’, Bradač skazal to, čto majže nevozmožnoje spišiti s každoju odnoju skarhoju v Jager. Meždu tym Esterhazij sprašival Bradača: prines-li on s soboju liturgičeski sredstva, knihi, kotory potrebny k učeniju? Etot vopros dal vozmožnosť Bradaču vyraziti svoje mňinije otnositeľno Habiny, poneže otkryto skazal, čto on prines ťi knihi i sredstva, no ne dľa Habiny, kotoroho Esterhazij vyimenoval za professora liturgii dľa grečeskoho obrjada klerikov, bez jeho znanija i sohlasija.

Doteper’, jak my viďili, perehovor byl choťa ostryj, no do soveršennaho razdora ne došlo, poneže bylo slovo o takich ďilach, kotory ne mohli dati priležitosti dľa razbiranija voprosa načaľstva jagerskaho episkopa, choťa iz tečenija etoj besidy vozmožno bylo uže predviditi, čto eto skoro slučitsja.

Razbiranije voprosa načaľstva začalosja koli na vopros Esterhazija, čto pročto ne otvitil Bradač na jeho dva pisma, ta Bradač skazal, že na pervoje proto, poneže bylo to napisano holosom uhrožajusčim, choťa jemu (Bradaču) ňit ničeho bojatisja strašok Esterhazija v smysľi korolevskich razporjaženij, — a na druhoje pismo ne otvitil proto, ibo nijaka skarha ne byla zajavlena Bradaču v ťich ďilach, o jakich Esterhazij treboval vysvitlenija ot Bradača. Na eto Esterhazij skazal, čto ani ne bylo potrebno zajaviti ťi skarhi Bradaču, no jemu, kotoryj, jak nastojateľ Bradača, chočet poľzovatisja so

svojimi pravami načaľstva. Koli na eto Bradač skazal, čto on ne možet priznati Esterhazija za svojeho nastojateľa i ne priznajet takoje pravo nad soboju iz storony Esterhazija i protiv toho na osnovaniji papskich i korolevskich dokumentov vyimenovanija rišiteľno protestujet. — Esterhazij ne liš povtorjal obvinenije, čto Bradač protivitsja svjatomu duchu, no toržestvennymi slovami obernulsja k provodnikam Bradača: "Ego sum V. D. episcopus, sua autem dominatio est tantum meus vicarius." (Ja vaš hospodin episkop, i on liš mojim vikarijem pod mojim načaľstvom). Na sije zajavlenije Esterhazij polučil otvit ot provodnikov Bradača, koli archidiakony otkryto skazali jemu, čto uniatskoje svjasčenstvo nikoli ne priznalo, i ne priznajet nikohda nastojatelem Esterhazija, poneže ono liš toho možet deržati svojim zakonnym archipastyrjem, pri posvjasčeniji kotoraho slušalo čtenije papskoho i korolevskoho vyimenujusčich dokumentov.

Na etot argument Esterhazij dal takij otvit, čto rozkazal hovorjasčomu byti ticho i napominal jeho, čtoby otplatil svojemu nastojateľu boľšim počtenijem. Esterhazij choťil prinesti etot vopros do konečnoho konca i treboval ot Bradača, čtoby on ispolňal razporjaženije korolevňi. Bradač ssylalsja na svoju sovisť protiv takoho podozrinija. A Esterhazij skazal jemu: "tum malam habet conscientiam", (tohda to plana sovisť).

Bradač razhňivalsja i choťil ostaviti komnatu, tohda-že archidiakony, kotory byli s Bradačom, otkryto skazali Esterhaziju, čto to protivitsja kanonam, čtoby odin episkop osudil druhaho i ne mohut viriti, čtoby korolevna vyimenovala i apostoľskij prestol potverditi moh za episkopa čelovika zlosovistnaho, Esterhazij na sije začal ukrašati svoje prežnoje oskorbiteľnoje vyraženije, no Bradač ne obrasčal vnimanije na jeho slova, a otporučalsja i pošol ko dverjam. No ne bylo vozmožno tak lehko skončiti etu mučiteľnuju audienciju, poneže Esterhazij stal na dorohu Bradača i dal pročitati pis'mo korolevni, v kotorom ona trebovala, čtoby Bradač složil viroispovidanije i obit virnosti jemu. Koli Bradač na sije trebovanije skazal, čto on uže složil obit virnosti i viroispovidanije po trebovaniju papskoj bulli i on priznajet liš odnoho papu i jesli by on složil povtoriteľnyj obit virnosti, tym zlomal by svoju perežnuju prisjahu, tohda načalasja dolhša debata meždu Esterhazijem i Bradačom otnositeľno ťich cerkovnych zakonov i papskich razporjaženij, na osnovaniji kotorych Esterhazij treboval obit virnosti i eta debata byla skončena s tym zajavlenijem, čto Esterhazij s svojimi nezakonnymi trebovanijami ne liš ne pomahajet ďilu unii, no jak to sďilalosja v veliko-varadinskom i arďiľ-

skom slučaji, ohromno škodit jemu. Koli že Bradač dumavše, čto udastsja skončiti sije ďilo lahodnym sposobom, otporučal, čto jesli by on pod tečenijem triročnoho samostojnoho upravlenija nę podvih ďilo unii, tohda on složit obit virnosti.—Esterhazij, naoborot želal, čtoby Bradač složil obit virnosti teper' i posľi triročnoho uspišnaho ďijstvovanija prosil razrišenije ot rimskoho papy. S takoho farisejstva Esterhazija prisutnyje provodniki Bradača liš smijalisja, a dvoje daže otkryto vyražali svoje otvrasčenije protiv takoho predloženija, poneže marmarošskij archidiakon pľunul po zemľi i skazal: "ergo ita luditur cum iuramento", — poka mukačevskij archidiakon zajavil, čto: "scandalizat nos Exc. D. V. scriptum enim est: non assumes nomen domini Dei tui in vanum, et iterum: jurabis in veritate, in judicio et in iustitia, — quae conditiones hic locum non habent." Koli Esterhazij otvitil na sije s tym, čto Bradač ne udovletvoril želaniju korolevni so svojim posisčenijem i čto raňije ili pozdňije, no dolžen budet složiti obit virnosti, — Bradač toržestvenno zajavil, čto odnoho porjadno vyimenovannoho i zakonno potverždennoho episkopa ne vozmožno primusiti na to, čtoby kromi odnoho obita virnosti složil jesče i druhij jak vikarij jagerskoho episkopa i skončil svoji slova tak: "famelija Esterhazija velikaja i otličnaja, no vsetaki ne jesť ona v tom položeniji, čtoby mohla dati otškodovanije — skažu v naďiji otpuscenija, — za vsi ťi veliki škody, kotoryja zapričinil Vaša Ekscellencija uniatskomu svjasčenstvu i narodu, koli prepjatstvoval namireniju Jeho Veličestva; jesli vsi eti škody ne starajetesja ispraviti." Esterhazij na sije otvitil, čto on hovorit ne jak graf Esterhazij, no jak episkop 300 latinskich i 700 uniatskich svjasčennikov, — no Bradač ne otvolal perežnyja svoji slova, no jesče podčerknul ich i so etimi, možno skazati tragičeskimi slovami otdalilsja ot Esterhazija: "Vaša Ekselencija mohučestvennyj i tak i sjak, možete mene mučiti, imijete na sije sposoby i možete tolkovati premnoho sebi vyhodno; no ja naďijusja, čto Boh ni mene, ni mojich ne ostavit i jeho Veličestvo tože ne budet terpiti, čtoby tak mučili jeho virnych poddannych."

Tak skončilasja eta zloizvistna audiencija. Iz jeja vozmožno bylo predstaviti mnoho duže karakterističnych častej dľa predstavlenija ťich, kotoryje učastvovali v besiďi podčas audiencii. No my korotko želajeme ustanoviti to, čto iz seho slučaja vidno, čto mohučestvennyj, bohatyj, vysokoučenyj jagerskij episkop i graf naskoľko naduto i hrubo oskorbľal odnoho bidnoho, znevažannoho, prostoho russkoho episkopa, kotoryj vsetaki

predstavilsja skromnym, priličnym i trebujuscim počtenije dľa sebe, — so svojim otličnym i mužeskim povedenijem.

Sije posiscenije slučilosja v subbotu po poludnem.

Bradač perenočoval jesče v hostinici i liš sľidujuscaho dňa, t. j. v neďiľu rano, posľi sluchanija svjatoj služby božoj v cerkvi čina minoritov, ostavil Jager. Zastanovilsja v seľi Šajo-Petri i tam v cerkvi sozval svojich svjascennikov, čtoby obhovoriti ďilo. Pervyj vopros Bradača byl: ne bylo-li lučše vernutisja v Jager i udovletvoriti razporjaženiju korolevni? Na sej vopros archidiakon Bačinskij dal otvit ot imeni prisutnych, koli rišiteľno skazal, čto choťa potrebno povinovatisja korolevskomu rozkazu, no ne potrebno samovoľno položiti svoji holovy v igo jagerskoje. Koli Bradač viďil, čto prisutnyje otťahivajutsja ot dumki vernenija sja v Jager, on sam otstupil ot etoj ideji i razpustil svojich provodnikov i vernulsja v Mukačevo. No jeho provodniki ne razyšlis', poka Bačinskij archidiakon ne napisal točno i virno, že jak slučilosja jagerskoje posiscenije, i jeho opisanije podpisali vsi prisutnyje i položili na neho pečať.

IV.

My znajem iz toho, čto bylo pereže pisano, čto Bradač ne byl obsčeľubimym čelovikom pered svojim svjascenstvom, poneže svjascenstvo osudilo jeho proto, čto on prijal episkopstvo bez izberanija svjascenstvom. Bradač dumal, čto udastsja jemu priobristi ľubov svojeho svjascenstva, jesli vyboret nezavisimosť, samostojnosť dľa diocezii i vysvobodit dioceziju iz pod vľijanija jagerskoho. Koli spomjanutoje razporjaženije korolevni majže uničtožilo jeho najkrasši naďiji, ne uďiviteľnoje, čto posľi neudačnoho svojeho posiscenija v Jagri, začal on razmyšľati o tom, čto otstupit ot episkopstva i rezignujet, poneže episkopstvo prineslo jemu doteper' liš terňi bez roz. Vozmožno, čto Bradač rezignoval byl, jesli by ne pojavilsja u neho posľi roždestvennych prazdnikov archidiakon Bačinskij, kotoromu udalosja napolniti serdce smutnoho episkopa naďijeju i udalosja jemu vyboroti to, čtoby jeho, jak predstaviteľa episkopa i svjascenstva poslali v Videň s odnoju prosboju, v kotoroj predstavleno bylo to, čto poka jagerski episkopy budut mati najmeňšoje pravo nad mukačevskoju diocezijeju, ne budet pokoja. V sej pros'bi želajut, čtoby nezavisimosť mukačevskoj diocezii bylo okončateľno vyhološeno i čtoby bylo pozvoleno jagerskomu episkopu nositi titul: "protector unionis". Bačinskij pošol s pros'boju v misjacu februarju, 1770-ho roka v Videň.

Znajuči o prišedšich sobytijach, my dolžny priznati, čto Ba

činskij vzjal na sebe perevedenije ne lehkoho ďila i sije ďilo možno nazyvati majže nevozmožnym, jesli podumajeme to, čto koli Bradač zajavil, čto zašlet svojeho predstaviteľa k korolevskomu dvoru, polučil otvit i ot dvora i ot sovitnika Josifa Bajzath, čto korolevna ne prinimajet predstaviteľa Bradača, poneže toje ďilo, v kotorom chočet chodatajstvovati predstaviteľ Bradača, dolžno byti dovedeno do porjadka doma s jagerskim episkopom. Bradač ne imil velikoj naďii otnositeľno chodatajstvija Bačinskoho, i dal svoje sohlasije k ďilu liš posľi dolhšaho nahovorivanija i upevnenija iz storony Bačinskoho, — no koli polučil eti otvity, soveršenno utratil vsi naďii i otklikal svoje upolnomočije ot Bačinskoho. Bačinskij vopreki semu pošol v Videň s upornoju rišiteľnosťu, čto poprobujet vse, čto možlivoje v interesi uspišnaho skončenija seho ďila. Ne perestal on prositi pridvornych dostojnikov do toho časa, poka vsľidstvije chodatajstvija ministra Plimegena korolevna priňala jeho na audienciju dňa 1-ho apriľa, 1770 hoda.

Audiencia Bačinskoho u korolevňi skončilasja nespoďivannym rezultatom. Sam Bačinskij ne viroval, čtoby odna audiencia mohla prinesti so soboj pobidu ďila, kotoroje on reprezentoval. Ibo korolevňa pri audiencii poobiscala, čto vse možlivoje sďilajet v Rimi v interesi vyhološenija nezavisimosti (samostojnosti) mukačevskoj diocezii i dala takoje razporjaženije Bačinskomu, čtoby on podrobno i osnovno informoval Plimegena o ďiľi, komu sama korolevna pozže pisala "avertant superi, si modo tumultuante populo deputatis cleri et episcopi Mukacsiensis absque omni rediret responso." Plimegen, kotoroho Bačinskij uže ranije priobril ďilu, poslal jeho k grafu Franc Haller, kancleru illyrskomu, kotoroho on tože samo tak skoro ubidil o spravedlivosti ďila svojeho, jak i spovidajuscich otcev korolevni, imenno monacha čina benediktinov, Muller i jezuitskoho monacha Kampmuller, kotorych Bačinskij nascivil na sovit Hallera. Kohda takim sposobom Bačinskij zabezpečil sebi blahovolenije vsich ťich, sovitami kotorych korolevna obyčajno poľzovalasja, bylo prirodnoje ďilo tohda to, čto koli korolevna sozvala svoich sovitnikov dňa 3-ho apriľa na zasidanije dľa obhovorenija ďila, kotoroje Bačinskij reprezentoval, eti sovitniki odnoholosno zajavili nužnosť kanonizacii na osnovaniji rišiteľnoho argumenta Joanna Pakšyj, zagrebskaho episkopa, čto: "dum stagnanti lacui via aperitur, foetorem aqua exinde exmissa, in alias quoque aquas solet propagare."

Najblizšim rezultatom etoho važnoho soviscanija byl to, čto korolevna povtoriteľno rozkazala svojemu ďiloveduscemu v Rimi, Ludvigu Coquelines, čtoby urgoval kanonizaciju muka-

čevskoj diocezii u rimskoj kurii. Coquelines, kotoryj, jak uže skazano bylo, pripisal neudačnosť svojeho pervoho memoranda tomu obstojateľstvu, čto tot memorand ne byl soveršenno osnovno sostavlen, teper napisal odin osnovnyj i obširnyj memorand sostojasčij iz sorok toček. V etom memoranďi uže očevidno, čto Coquelines rabotal na osnovi informacij Bačinskoho i sam podrobňijše izučal ďilo. Tomu, čto etot memorand byl nastoľko točnyj i osnovnyj, pomahalo i toje obstojateľstvo, čto Coquelines moh upotrebľati i Memorand Esterhazija i moh otvičati na argumenty, kotoryje byli v nem protiv kanonizacii, jak to ďilal pereže Esterhazij s memorandom Coquelinesa.

Coquelines načinajet s tym, čto vyskažet, čto pervyj memorand ne prines uspicha proto, ibo jagerskij episkop i jèho rimskije podporovateľi ne cilkom iz čestnych pričin i ne soveršenno spravedlivymi argumentami zaprepjatstvovali udobreniju apostolskim prestolom, choťa v tom pervom memoranďi bylo dokazano bezsomňiteľno to, čto mukačevska diocezia susčestvovala uže pered 1689 rokom. Zato Coquelines ustanovľajet to, čto jeho dolžnosť prežde vseho dokazati bezosnovnosť ťich argumentov, s kotorymi jagerskij episkop moh zaprepjatstvovati vyhološenije samostojnosti mukačevskoj diocezii. Pervyj dovod, kotoryj jagerskij episkop podňal protiv kanonizacii i samostojnosti mukačevskoj diocezii to, čto vyhološenijem takoj samostojnosti jagerskij episkop dolžen byl terpiti materiaľnyja i moraľnyje škody, poneže prešedšije jagerskije episkopy imili poľnuju vlasť nad vsim uniatskim narodom i nad holovoj jeho. Coquelines pereže čim by zanimalsja so sim dovodom, dokazyvajet iz sobstvennych slov Esterhazija to, čto bezosnovne toje tverždenije, kotoroje často holosil Esterhazij, buďto mukačevskoje episkopstvo ne susčestvovalo bylo pered 1689 r. — dokazal i to iz obsčaho prava cerkovnaho, čto ošibajetsja Esterhazij, kohda tverdit, čto v Mukačevi zasidali liš titularnyje episkopy, a ne ďistviteľnyje pered soveršenijem unii i čto svjazanijem unii episkopskoj nasľidstvo ne perervalosja. Posľi etoho Coquelines obrasčajet vnimanije poodnym tverždenijam Esterhazija jagerskije episkopy, buďto unia začalasja by razširitisja meždu karpatorusskim narodom jedinstvenno vsľidstvije starateľnosti i zabot jagerskich episkopov, poneže podľa dannych, vozmožno skazati protivnoje, čto slava i priznanije prisluchajet za eto ne nastoľko jagerskim episkopam, jak ostryjholmskim archiepiskopam i svjasčenstvu mukačevskoj diocezii, kotoroje samovoľno prijalo uniju i staralosja o razšireniji toj. Čto do vlasti jagerskich episkopov, Coquelines različajet tri periody, to jesť pervyj period do roka 1646, druhij že ot

1646 do 1689 h. a treťij ot 1689 sľidujuščij. Čto v pervom perioďi, to jesť do 1646 h. jagerskije episkopy ne imili nijakoj vlasti nad mukačevskimi episkopami i ich virnikami, to bezsomňiteľnoje, poneže eta diocezia v tom vremeni byla jesče šizmatičeska. Vo vtorom perioďi t. j. ot 1646 do 1689 h. jagerskije episkopy ne mohli poľzovatisja takoju vlasťu. Eto vidime iz toho, čto ne najdeme sľidy spominanija v sovremennych dokumentach, čtoby takaja vlasť byla v upražneniji. Otnositeľno treťoho perioda Couquelines dokazal iz cerkovnaho prava i iz sočinenij najprominentňijšich znatokov cerkovnych nauk, čto apostoľskij vikarij imijet samoje takoje pravo jak odin rjadnyj episkop, — daže iz ňikotoroj točki zrinija apostoľskij vikarij imijet jesče boľšuju vlasť, poneže poka diocezaľnyj episkop podčinen metropolitu, tohda že apostoľskij vikarij neposredstvenno podčinen apostoľskomu prestolu, sobstvenno hovorja kongregacii razširenija viry i ot nich polučajet razporjaženija.

Sootvitno etomu v bullach vyimenovanija apostoľskich vikarijev ot De Camellis-a až do Bradača nihde ne spominajetsja, jak i ne bylo vozmožno spominati bez narušenija cerkovnoho prava i obščich obyčajev, čto jagerskij episkop imijet vlasť nad apostoľskim vikarijem. Pravda, jagerskije episkopy vse sďilali dľa toho, čtoby pereminiti apostoľskich vikarijev mukačevskoj diocezii za svoich ritualnych vikarijev, — no to, čto takoje ich stremlenije bylo protivľajuščim i apostoľskomu prestolu i dostoinstvu korolevskomu — eto očevidne každomu. No jesli vyšeskazanyja soderžat v sebi pravdu, tohda neotminno nepravda toje tverždenije jagerskoho episkopa, čto vyhološenije samostojnosti mukačevskoj diocezii vredilo by materiaľnym i moraľnym interessam jagerskoho episkopa.

Druhij dovod Esterhazija protiv samostojnosti mukačevskoj diocezii to, čto podľa kanoničeskich zakonov ne pozvoleno, čtoby v odnoj diocezii nachodilisja dva svojepravnyje episkopy. Etot dovod ne postoit uže iz toj pričiny, po mňiniju Coquelinesa, čto v izvistnoj konstitucii vydanoj papoj Benediktinom XIV., kotoraja načinajetsja so slovami "Etsi pastoralis", otkryto skazano, čto: "Episcopus latinus latinorum, episcopus vero graecus graecorum dumtaxat curam, regimen et iurisdictionem respective habeant et exerceant." No bezosnovnyj etot dovod i iz toj pričiny, poneže ťi dovody s kotorymi Esterhazij podderživajet svoje tverždenije, to jesť konstitucija papy Pija IV., kotoraja načinajetsja slovami "Romanus Pontifex" i rišenije lateranskoho synoda načinajuščeje slovami "Quoniam in plerisque" otnosjatsja sobstvennych slučajev, to jesť, pervoje

kasajetsja greko kaftolikov nizšoj Italii a druhoje kasajetsja greko kaftolikov sicilijskich.

Treťij dovod, kotoryj podňal Esterhazij protiv pozvolenija samostojnosti mukačevskoj diocezii, tot, čto ťi nedostatki i ošibki, kotoryje imijet uniatskoje svjasčenstvo i narod, liš takim sposobom vozmožno vykoreniti, jesli eta diocezia ostanetsja i na dale pod vlasťju jagerskoho episkopa. Prežde Coquelines podrobňijše zanimalsja by s etim dovodom, zamičajet, čto eti obvinenija proischodili iz takich žerel, nenavisť kotorych protiv uniatov izvistna i kotory dumajut, čto vyhološenije samostojnosti budet im na materiaľnuju škodu. Eto žerelo — dekany latinskoj cerkvi, reporťi i zajavlenija kotorych Esterhazij upotrebľajet v svojem memoranďi bez kritiki, choťa oni sami nikoli ne staralisja dokazati svoi často nespravedlivy tverždenija.

Boľšaja časť toho, čto Esterhazij spominajet dľa obvinenija uniatskoho svjaščenstva sčitajetsja hrichom liš takim čelovikom, kotoryj ne imijet poňatija ni ob obrjaďi, ni o praktiki, ni o discipliňi vostočnoj cerkvi. Najboľšim hrichom sčitajet Esterhazij to, čto iz viroispovidanija vylišili slovo "filioque" — "ot Syna"; čto Svjatu Tajnu dajut nepolnoľitnym, malenkim ďiťam pod odnym ili dvoma vidami; čto ne otprazdnujut latinski prazdniki; čto prinimajut pričascenije pod dvoma vidami kvašenym chľibom i nakonec, čto ne posťat v subbotu. Čto tyčitsja vylišenija slova "filioque" iz viroispovidanija, na sije pravosiľnym i rišiteľnym dumajet Coquelines citirovati iz Konstitucii papy Benedikta XIV načinajuščoj slovami "Etsi Pastoralis", poneže i v toj konstitucii možno čitati sľidujuscija slova: "Etsi autem Graeci teneantur credere etiam a Filio Spiritum Sanctum praedere, non tamen teneantur is symbolo pronunciare." Podobno potverždajet Benedikt XIV. i obyčaj vostočnoj cerkvi otnositeľno pričaščenije maleňkich ďitej, kohda sjak hovorit v svojej uže neraz spomjanutoj konstitucii: "Cum administratio sacramento Eucharistiae quod sub una vel sub utraque specie infantibus in baptismo et pueris in missa solent Graeci exhibere, nihil contra orthodoxam fidem, bonosque mores continet." Kasateľno otprazdnovanija prazdnikov ňit takoho zakona, kotoryj by objazal virnikov grečeskoho obrjada byvajuscich na takich mistach, hde oni suť v boľšinstvi, čtoby oni otprazdnovali i latinski prazdniki, — vpročem sama spravedlivosť i materiaľny interesy naroda trebujut, čtoby ne dvaraza musili otprazdnovati odin prazdnik no liš odin raz. Namisto subbotnaho dňa virniki grečeskoho obrjada posťat v seredu i pjatnicu i to tak ostro, čto vozderživajutsja daže i ot jajca i moloka, daže ne poľ-

zujutsja ni olejom, ni vinom, ni ryboju. Sv. Tajna pričasčenija jesť v smysľi kanoničeskich zakonov "parochiaľnoj" i tak bylo by nespravedlivym i nepravnym ďilom, jesli by virniki grečeskoho obrjada ješče i v tom slučaji, kohda mohli by pričaščatisja po svojemu obrjadu, primušeny byli pričasčatisja po latinskomu. Vsi eti obvinenija Esterhazija protiv uniatov po mňiniju Coquelinsa proischoďat liš iz zlonamirennosti, nevižestva i iz nenavisti i budut bezpokoiti narod do toho časa, poka latinskoje svjasčenstvo ne uznajet i ne priznajet to, čto vostočna cerkov, osnovateli kotoroj byli apostoly i kotoraja možet slavitisja mnohimi svjatymi i učenymi mužami, jesť rovnopravnoju i rovnovičnoju s latinskoju cerkvoju i vsehda ne meňše rovno borolasja protiv eretikov i bludnikov. Poneže eti obvinenija proischoďat iz nečistoho žerela, Coquelines vyražajet svoje ubiždenije, čto eti obvinenija ne prepjatstvovati, no pomahati budut čim skoršemu vyhološeniju samostojnosti mukačevskoj diocezii apostoľskim prestolom, kotoryj možet uviďiti iz proiznesennych, čto **uniatskij narod ne bezosnovno boitsja istreblenija svojeho obrjada i starodavnoj discipliny v tom slučaji, jesli ostanetsja pod upravlenijem latinskich episkopov.**

No vyše vseho najboľšaja pričina soprotivlenija iz storony jagerskoho episkopa i jeho priveržencev protiv vyhološenija samostojnosti mukačevskoj diocezii to, po mňiniju Coquelinesa, čto jagerskij episkop i jeho kapitula jak i jeho svjasčenniki bojatsja, čto s vyhološenijem samostojnosti mukačevskoj diocezii oni utraťat tu desjatinu, jaku doteper polučili ot naroda grečeskoho obrjada. Poneže jesť dvojaka desjatina t. j. svitskaja i cerkovnaja i poneže v sem slučaji tut hovoriti o pervoj nevozmožno, jasno to, čto jagerskij episkop i jeho kapitula i jeho svjasčenniki soveršali zloupotreblenije tohda, kohda sobirali cerkovnuju desjatinu ot virnikov grečeskoho obrjada, poneže narod podľa zakonov dolžen platiti desjatinu tomu svjasčenniku ot kotoroho polučajet vysluhu. Čto sije tak jesť v ďijstviteľnosti, dokazujut maďarski zakony, kotory osvobodili russkij narod ot plateža desjatiny, bo on i tak platit desjatinu svojemu episkopu i svjasčennikam svoim, — dokaz na eto vyimenujuščaja hramota Partenija, v kotoroj koroľ Leopold I. jemu darujet s episkopstvom i desjatinu, — no lučše vseho dokazujet eto tože razporjaženije Marii Therezii, kotoroje tak hovorit, čto desjatina prisluchajet uniatskomu svjasčenniku jesče i na takich mistach, hde ne suť samostojny parafii i sobstvennaho svjaščennika ne imijut.

K vsemu etomu Coquelines otporučajet, čtoby sprašivati ot jagerskoho episkopa, čto on dumajet: ci utratil by tot šiz-

matičeskij episkop svoje pravo na zakonnuju desjatinu v tom slučaji, jesli by perešol na uniju so svoimi virnikami? Jesliby jagerskij episkop dakal, eto bylo by skandaľnym ďilom i vičnym prepjatstvijem protiv unii sizmatikov s Rimskim Prestolom, — negativnyj otvit že dokazal by to, čto mukačeskije episkopy liš proto dolžny byti v horšom položeniji jak šizmatičeskije, poneže priňali s svoimi virnikami uniju uže ot davna. Iz etoho, po mňiniju Coquelinesa, jarko vidno to, čto jagerskij episkop s tym chočet otličati i vynahoroditi mukačevskoho episkopa za jeho trudy v interesi unii, čtoby mukačevskij episkop utratil ješče i ťi maleňkije dochodki, kotoryje polučajet ot svoich virnikov, i vse eto liš radi poľzy latinskich svjasčennikov.

Na osnovi etoho Coquelines rišiteľno ustanovil to, čto pravo i spravedlivosť trebujut, čtoby mukačevskaja diocezija kotoraja suščestvujet uže ot prežde-pamjatnych vremen i v r. 1689 s vyimenovanijem apostoľskaho vikarija dočasno byla podčinena, — byla vozstanovlena jak samostojna i na čelo jeja byl vyimenovanyj takij episkop, kotoryj nezavisimo ot vlijanija episkopa latinskoho obrjada upravľal by svojeju diocezijeju i ne byl by v plochšom ili nižšom položeniji jak dakotoryj šizmatičeskij episkop i čtoby s svoim vyhodnym primirom priťahati šizmatikov na uniju i čtoby, nakonec, podporovanijem apostoľskoho prestola i koroľa moh ďijstvovati spokojno v interesi podviženija kaftoličeskoj viry i dľa sochranenija svjatych obyčajev vostočnoj cerkvi.

Bačinskij poneže dostih v Vidňu vse to, čto choťil i to skorše jak dumal, spišil ostaviti Viden, čtoby moh čim skorše uvidomiti svojeho episkopa i svjaščenstvo o rezultaťi svojeho chodatajstvija i iz druhoj storony, čtoby byl prisutnyj v Mukačevi na toržestvennom privitstvovaniju Josifa II. tohda jesče prestolonasľidnika. Lehko možeme predstaviti jaku veliku radosť i oduševlennosť prines Bačinskij so svojej informacijej dľa Bradača i svjasčenstva i jaka svižaja naďija stupila na misto perežnoj beznaďijnosti. Sija radosť i smilosť ich jesče uboľšilasja, koli v r. 1770 na konci misjaca maja prestonasľidnik, Josif, kotoryj pozdňijše stal korolem pod imenem Josif II., pribyl v Mukačevo i priňal na toržestvennoj audenciji Bradača i prisutnych členov svjasčenstva a ko semu jesče pervoho junija pojavilsja s svoimi provodnikami v cerkvi mukaševskoho monastyrja na svjatoj službi, koli Bradač v svojej propoviďi prekrasno tolkoval krasotu vostočnoho obrjada prestolonasľidniku. Takoje postupovanije nijak ne ľubilosja latinskomu svjasčenstvu.

No rezultat missii Bačinskoho ne byl dolhoživotnym. Skoro i ta radosť i naďija kotoryja carili v serdcach Bradača i jeho svjaščennikov pereminilisja na smutok. Esterhazij jakraz doznalsja o tom, čto jak uspišno chodatajstvoval Bačinskij v Vidňu, začal ďijstvovati, čtoby ťi obiscanija, kotory Bačinskij plučil v Vidňu, ne byli ispolneny. Bradač uvidomilsja ob etom liš tohda, koli v misjacu septembru t. r. pošol v Viden urgovati ďilo kanonizacii i positil Plimegena, kotoryj pereže byl duže otdannym podporovatelem ďila, kotoroje reprezentoval Bačinskij. Tam Bradač dolžen byl doznatisja o tom, čto poneže on i Esterhazij vsehda liš bezpokojat korolevskij dvor jak i rimskij prestol i eto neprijemnoje dľa korolevny, zato ona rišiteľno chočet, čtoby Bradač i nadale ostal podčinenym Esterhaziju. Vozmožno predstaviti sebi, že jakim velikim udarem bylo eto zajavlenije na Bradača, kotoryj do ťich por viril, čto samostojnosť budet napevno vyhološena. Horkim serdcem na slova Plimegena Bradač liš to skazal, čto po semu liš na Boha vozmožno naďijatisja, čto eto rišenije budet peremineno.

Nesmotrja na neudačnyj konec, s kotorym skončilsja posľi otchoda Bačinskoho ďilo vyhološenija samostojateľnosti mukačevskoj diocezii, — Bradač ne perestal daľše truditisja i prositi i udalosja jemu navesti korolevnu na to, čto ona rozkazala svojemu ďilovodcu v Rimi urgovati vyhološenije samostojateľnosti v Rimi. No i takoje urgovanije skončilosja fiaskom, poneže Klementin XIV. navirno pod vlijanijem prijatelej Esterhazija, v svojem pismi s dňa 10-ho oktobra, 1770 r. uvidomil korolevnu o tom, čto ne vozmožno pozvoliti samostojateľnosť mukačevskoj diocezii. Eto oproverženije dovelo k tomu, čto korolevňa rišila sďilati okončateľny i rišajuscii kroki v sem ďiľi. Dňa 7-ho novembra 1770 r. poderžan byl ministerskij sovit i tam bylo vyskazano, čto korolevna na osnovaniji svojeho prava patronata ďilala mukačevskuju dioceziju samostojnoj i osvobodila ju iz pod vlasti jagerskoho episkopa. Etot rišiteľnyj krok, čto uže sam Bradač sovitoval korolevni davňijše, prines polnyj uspich, poneže Papa viďil iz reporta videnskoho nuncija Visconti, čto korolevna sama postupajet rišiteľno, i iz toho možet nastati neprijatnoje stolknovenije meždu nim i korolevnoj, sejčas otvolal svoj perežnyj otvit, v kotorom otkazalsja ot vyhološenija samostojateľnosti mukačevskoj diocezii i uvidomil ob etom korolevnu dňa 24-ho novembra.

Posľi etoho i Propaganda Fidei Congregatio — Kongregacija razširenija Viry vydala rišenije iz svojeho zasidanija poderžannoho dňa 26-ho novembra 1771 r. i podľa seho rišenija

priznajetsja i otporučajetsja vyholositi samostojateľnosť muka čevskoj diocezii, ibo to potrebno. No ta bulla, v kotoroj toržestvenno zajavľajetsja samostojateľnosť mukačevskoj diocezii byla vydana Papoj Klementijom XIV. liš dňa 18-ho septembra, 1771 r. Ale i v sej bulľi vidimy suť znaki zle-informacij Esterhazija, vsetaki eta bulla nakonec prinesla uniatskomu svjasčenstvu i narodu otdavno ožidanno-ožidannyj pokoj i mir i posľi toho sľidovalo liš perevedenije razporjaženija bulli v praktiku. Dľa seho pervym krokom i naturaľnym aktom byli to, čto korolevna vyimenovala Bradača na episkopskoje kreslo novoj samostojateľnoj mukačevskoj diocezii i Papa Benediktin XIV. potverdil sije vyimenovanije i jesče 22-ho t. m. osvobodil Bradača ot titularnoho episkopstva.

Tota radosť, kotoruju čuvstvoval Bradač vsľidstvije etoho uspicha vsetaki ne byla polna. V papskoj bulľi bylo odno razporjaženije kotoroje hluboko ponizilo Bradača. Podľa etoho razporjaženija Bradač i jeho nasľidniki dolžny byli složiti viroispovidanje publično v kaftedraľnom chrami raz v roku i takoje viroispovidanije s podpisami prisutnych i pečaťu potverždeno dolžno bylo zaslato apostoľskomu delegatu. Iz seho Bradač viďil nedovirije zapričinenoje informacijami Esterhazija. Kromi sich informacij odin interessantnyj slučaj byl pričinoju takoho poniziteľnoho razporjaženija. Prežde toho, jakby mukačevska diocezija polučila byla samostojateľnosť, Bradač, jak dobryj archipastyr vydal odnu russku Azbuku, i odnu russkuju molitvennuju knižečku. Eti knižečki byli vypečatany v Vidňu, v r. 1770 i po našemu znaniju eti knižečki byli najpervy russki produkty karpatorusskoj literatury. Odna Azbuka dostalasja do ruk križevackoho episkopa Vasilija Bosickovič, kotoryj byl cenzorom na slavjanski izdanija. Sej Bosickovič na osnovaniji soderžanija pojednych cerkovnych pisnej i molitv zajavil, čto eti Azbuki suť šizmatičeskoho ducha izdanijami. Na osnovaniji etoho zajavlenija Pridvornyj Sovit pereslal Bosickoviču ňiskoľko egzemplarov i iz molitvennikov, kotoryj zajavil potom, čto eti knihi izdanija tože šizmatičeskoho ducha. Vsľidstvije etoho zajavlenija Pridvornyj Sovit zapretil Bradaču razprostraňati eti izdanija i vydal rozkaz, čto ťi knihi treba uničtožiti. Bradač ispolnil etot rozkaz. Sije sobytije jak i informacii Esterhazija

vľijali na Apostoľskij Prestol i zato byli v spomjanutoj papskoi bulľi taki ponižajusči razporjaženija. Bradač udovletvoril semu razporjaženiju i složil viroispovidanije pered fogarašskim episkopom Athanasijem Rednik. No dňa 9-ho apriľa, 1777 r. Papa Pij VI. otvolal sije oskorbiteľnoje razporjaženije i razporjadil tak, čto ne liš Bačinskoho (kotoryj tohda byl episkopom), no i jeho nasľidniki ne suť objazany na složenije takoho ježeročnoho viroispovidanija.

No choťa radosť Bradača ne byla bez horkosti, ne byla ona ni duže dolhoročna. Dňa 4-ho julija v r. 1772 posľi korotkoho chvorovanija umer on v Mukačevi. Jesli želajeme ociniti ďijateľnosť Bradača i jeho značenije v istorii mukačevskoj diocezii, tohda my dolžny skazati ťi slova, kotoryje skazal Esterhazij o Blažovskom: "nihil ei aliud defuisse videtur, quam longior vita, de hoc cum veritate dici potest: vivens brevi tempore, explevit tempora muta." (Jemu ničeho inšoho ne bylo jesče nužno, kromi dolhoho života, no praviľno mož skazati: kto ne dolho žijet, ispolňajet dolhoje vremja).

Konec.

